

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om genomförande av direktivet om öppna data

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster samt en lag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel. Dessutom föreslås det att lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet ändras. Syftet med propositionen är att genomföra kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn till de delar den gällande nationella lagstiftningen inte uppfyller dem.

Regleringen ska gälla data som organ inom offentliga sektorn innehar, forskningsmaterial som producerats med offentliga medel och som gjorts tillgängliga i datalager och data som innehas av företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande med verksamhet inom vissa sektorer när företaget tillåter användning av data eller är skyldigt att tillåta vidareutnyttjande. De ändringar som föreslås i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet ska gälla värdefulla datamängder och data som uppdateras ofta eller i realtid. Dessutom föreslås ändringar som föranleds av genomförandet av direktivet i lagens tillämpningsområde och i informationshanteringsnämndens uppgifter i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen. I den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster föreskrivs det allmänt om skyldigheter som gäller datas format, användarvillkor och tillgänglighet. Skyldigheterna tillämpas när data som innehas av företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål. I den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel föreskrivs det om skyldigheter som gäller format, användarvillkor och tillgänglighet. Skyldigheterna tillämpas när forskningsmaterial som producerats med offentliga medel vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål.

De föreslagna bestämmelserna grundar sig på förpliktande reglering i direktivet.

Lagen avses träda i kraft den 17 juli 2021.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Beredning	4
2 EU-rättsaktens målsättning och huvudsakliga innehåll	7
3 Nuläge och bedömning av nuläget	14
4 Förslagen och deras konsekvenser	19
4.1 De viktigaste förslagen	19
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	21
4.2.1 Allmänt om konsekvensbedömningen	21
4.2.2 Ekonomiska konsekvenser	22
4.2.2.1 Konsekvenser för hushåll	22
4.2.2.2 Konsekvenser för företag som utnyttjar data	22
4.2.2.3 Konsekvenser för företag som producenter av information	24
4.2.2.4 Konsekvenser för den offentliga ekonomin	29
4.2.3 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet	32
4.2.3.1 Konsekvenser för informationshantering inom den offentliga förvaltningen	32
4.2.3.2 Konsekvenser för den offentliga förvaltningens informationshanteringsnämnd	32
4.2.3.3 Begäran om information från myndigheter	32
4.2.3.4 Kommuner och samkommuner	33
4.2.3.5 Konsekvenser för myndigheter av regleringen om forskningsmaterial	34
4.2.4 Samhälleliga konsekvenser	34
4.2.4.1 Konsekvenser för forskarsamhället	34
4.2.4.2 Konsekvenser för medborgarnas ställning i samhället och för det civila samhällets verksamhet	35
4.2.4.3 Konsekvenser för den nationella säkerheten och för dataskyddet	36
4.2.5 Uppföljning och preciserande frågor	37
5 Alternativa handlingsvägar	38
5.1 Alternativen och deras konsekvenser	38
5.2 Planerade och genomförda åtgärder i andra medlemsstater	39
6 Remissvar	41
7 Specialmotivering	43
7.1 Lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen	43
7.2 Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet	47
7.3 Lag om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster	49
7.4 Lag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel	56
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	60
9 Ikraftträdande	61
10 Verkställighet och uppföljning	61
11 Förhållande till andra propositioner	62
11.1 Samband med andra propositioner	62
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	62

RP 74/2021 rd

LAGFÖRSLAG	69
1. Lag om ändring av lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen	69
2. Lag om ändring av 16 och 34 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet	71
3. Lag om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster	72
4. Lag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel	76
BILAGOR	79
PARALLELLTEXTER	79
1. Lag om ändring av lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen	79
2. Lag om ändring av 16 och 34 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet	82

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Syftet med denna proposition är att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (nedan *direktivet om öppna data*).

Direktivet har föregåtts av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (nedan *PSI-direktivet*, av ”Public Sector Information”) av den 17 november 2003. Direktivet var en del av kommissionens handlingsplan eEurope 2002 COM (2001) 607, som syftade till att skapa unionsomfattande ramar för utnyttjandet av information från den offentliga sektorn. Eftersom minimibestämmelserna i PSI-direktivet som sådana redan ingick i Finlands nationella lagstiftning, i synnerhet i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, nedan *offentlighetslagen*) och i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) förutsatte det direktivet inga ändringar i den nationella lagstiftningen.

Kommissionen skulle se över genomförandet av PSI-direktivet på nytt senast i juni 2008. Kommissionen utarbetade yttrandet COM (2009) 212, i vilket det konstaterades att det trots direktivet fortfarande fanns hinder för vidareutnyttjande av information från offentliga sektorn, och att PSI-direktivet bör ses över på nytt senast 2012 så att en noggrannare lägesbild kan skapas. I december 2011 gav kommissionen sitt förslag COM (2011) 877 om ändring av PSI-direktivet, och i juni 2013 utfärdade Europaparlamentet och rådet direktiv 2013/37/EU om ändring av direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn. Genom förändringarna gjordes några nya informationshelheter från offentliga sektorn till föremål för vidareutnyttjande samt preciserades formaten för och prissättningen för informationen. Dessutom utvidgades PSI-direktivets tillämpningsområde till att omfatta muséer, bibliotek och arkiv.

Finland notifierade kommissionen om genomförandet av direktiv (EU) 2013/37 i oktober 2015 och i juni 2016 med hänvisning till nationell lagstiftning, inklusive lagen om styrning av informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen (634/2011). I oktober 2019 gjordes en tredje notifikation till kommissionen i fråga om artikel 5.1 i direktivet, i vilken det meddelades att lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019, nedan *informationshanteringslagen*) ersätter lagen om styrning av informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen.

Eftersom tillämpningsområdet för det omarbetade direktivet om öppna data är vidare än för det tidigare PSI-direktivet och det innehåller mer detaljerade bestämmelser, förutsätter genomförandet av direktivet om öppna data ändringar i den nationella lagstiftningen.

1.2 Beredning

Beredningen av EU-rättsakten

Tillämpningen av PSI-direktivet ska enligt direktivet ses över på nytt före juli 2018. I september 2017 inledde kommissionen ett offentligt hörande om PSI-direktivet, som slutfördes i december 2017. Vid hörandet bad kommissionen om synpunkter på om direktivets mål har uppnåtts och hur direktivet bör utvecklas i fortsättningen. Den 28 november 2017 gav statsrådet E-skrivelsen

E 114/2017 rd. till riksdagen om hörandet och de svar som getts vid det. Enligt statsrådets åsikt har PSI-direktivet stött vidareutnyttjandet av information från offentliga sektorn, och i synnerhet gjort principerna och rutinerna för att öppna datalager mer enhetliga. Enligt E-skrivelsen hade Finland inte identifierat något betydande behov av ändringar i PSI-direktivet, men ansåg att det, om det anses nödvändigt att ändra direktivet, i det sammanhanget är viktigt att fästa vikt också vid öppnandet av allmännyttig information från privata sektorn. Vidare ansåg Finland det i allmänhet viktigt att främja utnyttjandet av, tillgängligheten till, vidareutnyttjandet av och kompatibiliteten hos information för att bygga Europeiska unionens dataekonomi.

I april 2018 offentliggjorde kommissionen utvärderingsdokumentet SWD (2018) 145 och förslaget COM (2018) 234 till omarbetning av direktivet om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn. I utvärderingen konstaterade kommissionen att PSI-direktivet har varit ett effektivt och väsentligt redskap för att uppnå de huvudsakliga syftena. Syftena inkluderar skapandet av en marknad för digitalt innehåll baserat på information från offentliga sektorn, utnyttjandet av information över medlemsstatsgränser samt förebyggandet av en snedvridning av konkurrensen. I utvärderingen konstaterades det dock att den teknologiska utvecklingen innebär att ett fullvärdigt utnyttjande av information från offentliga sektorn förutsätter att programmeringsgränssnitt används, och att flera sådana uppgiftsslag ännu faller utanför direktivets tillämpningsområde för vilka ett vidareutnyttjande skulle medföra betydande nytta. Vidare ansåg kommissionen att exklusiva arrangemang var särskilt problematiska, att det bör föreskrivas närmare och tydligare om de avgifter som tas ut för att lämna ut uppgifter och att PSI-direktivets relation till andra unionsbestämmelser bör förtydligas.

Med anledning av kommissionens förslag gav statsrådet den 7 juni 2018 U-skrivelsen U 35/2018 rd till riksdagen. Statsrådet förhöll sig positivt till förslagens syfte, i synnerhet att direktivet utsträcks till att omfatta offentliga företag och forskningsmaterial. Det ansågs att de nationella målen för tillgänglighet till offentliga data pekar i samma riktning som i förslaget till direktiv. Statsrådet fäste dock vikt vid att direktivets ekonomiska konsekvenser bör utredas närmare och vid att förslaget innehöll flera avsnitt och formuleringar som är öppna för tolkning och som bör förtydligas under den fortsatta beredningen. Förvaltningsutskottet och stora utskottet förenade sig i statsrådets åsikt.

Enligt artikel 14.1 i direktivet om öppna data ska kommissionen anta genomförandeakter om värdefulla dataset. I artikel 13.2 ges kommissionen dessutom befogenhet att anta delegerade akter med avseende på att foga nya tematiska kategorier av värdefulla dataset till bilaga I till direktivet. Under beredningen av denna proposition har kommissionen inte ännu antagit några sådana rättsakter som avses i direktivet.

Beredning av propositionen

Statsminister Marins regering har som mål att göra öppen offentlig information till en bärande princip för hela informationspolitiken samt att fortsätta det målmedvetna öppnandet av offentliga datalager. Genomförandet av direktivet om öppna data främjar regeringsprogrammets syften, och det ingår i regeringens lagstiftningsprogram (Statsrådets publikationer 2020:1).

Den 24 april 2020 tillsatte finansministeriet två arbetsgrupper för att bereda genomförandet av direktivet om öppna data: en lagstiftningsgrupp och en sakkunniggrupp. Handlingarna om tillsättandet av arbetsgrupperna är offentligt tillgängliga på finska på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med beteckningarna [VM055:00/2020](#) (lagstiftningsgruppen) och [VM054:00/2020](#) (sakkunniggruppen). Beredningsmaterialet för propositionen finns offentligt

tillgängliga på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med beteckningen [VM100:00/2020](#).

Förslag till medlemmar i lagstiftningsarbetsgruppen begärdes av statsrådets kansli, utrikesministeriet, inrikesministeriet, försvarsministeriet, justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, kommunikationsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, miljöministeriet och finansministeriet. Med undantag av undervisningsministeriet var alla de organisationerna representerade i arbetsgruppen. Utrikesministeriet lämnade dock arbetsgruppens arbete den 2 juni 2020. En sakkunnig från undervisnings- och kulturministeriet deltog i lagstiftningsgruppens möten den 18 augusti 2020 och den 1 september 2020. Tjänstemän vid undervisnings- och kulturministeriet har också deltagit i tjänstemannaberedningen av regeringens proposition.

Lagstiftningsgruppens uppdrag var att bereda sådana ändringar i den nationella lagstiftningen som genomförandet av direktivet om öppna data förutsätter och som främjar regeringens mål som nämns ovan. Arbetsgruppen skulle särskilt för regeringens proposition bereda utkast till lagförslag, utkast till specialmotivering till lagförslagen, ett utkast till avsnitten om de viktigaste förslagen och de huvudsakliga konsekvenserna samt eventuellt en bedömning av andra nationella handlingsvägar för det nationella genomförandet. Arbetsgruppens överlät sitt betänkande till finansministeriet den 29 september 2020. Betänkandet är offentligt tillgängligt på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med beteckningen [VM055:00/2020](#).

Förslag till medlemmar i sakkunnigarbetsgruppen begärdes av statsrådets kansli, utrikesministeriet, inrikesministeriet, försvarsministeriet, justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, kommunikationsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, miljöministeriet och finansministeriet. Med undantag för utrikesministeriet var alla de organisationerna representerade i arbetsgruppen.

Sakkunnigarbetsgruppens uppdrag i den första fasen av arbetet har varit att stödja beredningen av de nationella författningar som genomförandet av direktivet om öppna data förutsätter och att i detta syfte producera sådana nationella tekniska och funktionella riktlinjer som främjar regeringens mål som nämns ovan. Arbetsgruppens uppgift har i synnerhet varit att stödja lagstiftningsarbetsgruppen och tjänstemannaberedningen av regeringens proposition samt att producera konsekvensbedömningar för genomförandet av direktivet.

Under sitt arbete bedömde sakkunnigarbetsgruppen också i vilken mån det i samband med genomförandet av direktivet inom det manöverutrymme direktivet ger behöver föreskrivas om sådana åtgärder eller skyldigheter för att främja öppenhet som går längre än direktivet. Sakkunnigarbetsgruppen kartlade läget och utmaningarna i fråga om öppnandet av data i ett arbetsprojekt samt genom att låta göra en nätenkät bland förvaltningsområdenas intressegrupper. Under beredningen har sådana ändamålsenliga åtgärder som förutsätter lagstiftning identifierats, som hade varit möjliga inom den strikta tidsplanen för beredningen. Utifrån sakkunnigarbetsgruppens åsikt höll sig lagstiftningsarbetsgruppen i sitt utkast till miniminivån enligt direktivet. Det ansågs också ändamålsenligt under den fortsatta beredningen av propositionen, i synnerhet till följd av den brådskande tidsplanen för genomförandet och de osäkerhetsfaktorer som berör värdefulla datamängder.

Den 18 juni 2020 överlät sakkunnigarbetsgruppen en mellanrapport om utredningar och riktlinjer för beredningen till finansministeriet. Betänkandet är offentligt tillgängligt på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med beteckningen [VM054:00/2020](#). Arbetsgruppens mandattid fortgår till den 31 december 2021. Efter att regeringens proposition ges är arbetsgruppens uppgift att stödja det nationella genomförandet och rapporteringen.

Utkastet till proposition sändes ut på remiss från den 12 oktober till den 20 november 2020. Utlåtanden begärdes av ett stort antal instanser i offentliga sektorn, såsom alla ministerier, alla kommuner, landskapsförbund och högskolor samt andra företrädare för vetenskaps- och forskningssamfundet, statsägda företag och organisationer som företräder offentligt ägda företag. Dessutom ordnade finansministeriet ett offentligt hörande om utkastet till proposition den 28 oktober 2020.

Den föreslagna ändringen i fråga om informationshanteringsnämndens bedömningsuppgift har behandlats vid informationshanteringsnämndens sammanträde den 11 mars 2021. Vid sammanträdet förordade nämnden förslaget att utvidga uppgiften.

Ett samråd enligt 11 § i kommunallagen har hållits om regeringens proposition och ärendet har behandlats av delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning.

Rådet för bedömning av lagstiftningen gav ett utlåtande om propositionen den 14 april 2021. Rådet fäste särskild vikt vid propositionens målsättningar och vid att det inte motiveras tillräckligt varför det nationella manöverutrymmet utnyttjas i så liten utsträckning. Det ansågs vara svårt att bedöma på basis av propositionen hurdana data de aktörer på vilka lagen tillämpas har och vilka möjligheter de ger. Också nyttan med öppna data behandlades kortfattat, och rådet ansåg att konkreta exempel skulle underlätta förståelsen av helheten. Också konsekvenserna för hushållen bör behandlas. Rådet ansåg att propositionsutkastet i viss utsträckning följer anvisningarna om konsekvensbedömning av lagförslag. Rådet rekommenderade att utkastet till proposition korrigeras i överensstämmelse med rådets utlåtande innan regeringens proposition lämnas till riksdagen.

Med anledning av utlåtandet från rådet för bedömning av lagstiftningen har en del ändringar gjorts i motiveringarna. Till beskrivningen av den nationella beredningen i avsnitt 1.2 samt till avsnitt 5.1 har fogats närmare beskrivningar av på vilket sätt möjligheterna att i större utsträckning utnyttja det nationella manöverutrymmet har bedömts, och varför man under beredningen har gått in för miniminivån enligt direktivet. Dessutom har propositionens syfte i avsnitt 5.2 förtydligats till denna del. Till propositionen har fogats ett avsnitt om konsekvenserna för hushållen. I fråga om de ekonomiska konsekvenserna preciseras de positiva konsekvenserna av öppna data för nationalekonomin och för företagen som användare av data, i synnerhet genom att utvecklingen i fråga om öppnandet av data beskrivs, och till avsnittet har fogats en bedömning av bestämmelsernas konsekvenser för konkurrensen mellan företag. Uppgifterna om inkomstbortfall och kostnadsökningar för myndigheterna har precisats utifrån tillgängliga uppgifter. Avsnitten om konsekvenser för den nationella säkerheten och dataskyddet har utvidgats.

2 EU-rättsaktens målsättning och huvudsakliga innehåll

Inledning

Syftet med direktivet om öppna data är att främja vidareutnyttjandet av all information från offentliga sektorn för kommersiella och icke-kommersiella syften. Direktivet är en del av åtgärderna för att utveckla den europeiska dataekonomin enligt kommissionens meddelande COM(2017) 228 om halvtidsöversynen av genomförandet av strategin för den digitala inre marknaden. I direktivet är det fråga om praxis och förfaranden för vidareutnyttjande. Det bygger på och påverkar inte unionens och nationella bestämmelser om förfarande för tillgång till handlingar (*access regimes*). Direktivet inverkar till exempel inte på sådana nationella bestämmelser eller unionsbestämmelser i vilka tillgängligheten till handlingar begränsas för att skydda per-

sonuppgifter eller nationell säkerhet. Direktivet inverkar inte heller på internationella förpliktelser som har samband med tillgängligheten till och utnyttjandet av handlingar, såsom internationella fördrag om industriella rättigheter och upphovsrättigheter.

Öppna data uppfattas vanligen så att det avser information i öppna dataformat som fritt kan utnyttjas eller delas i vilket som helst syfte. Typiskt sett förknippas öppna data också med att de kan utnyttjas avgiftsfritt. I direktivet är det i första hand fråga om vidareutnyttjande av information från offentliga sektorn, och i andra hand om öppna data. Utöver att direktivets tillämpningsområde begränsas till att endast omfatta offentliga sektorn, offentliga företag och forskningsmaterial innehåller direktivet också bestämmelser om vidareutnyttjande av information mot avgift. Vidare innehåller direktivet ingen absolut förpliktelse att tillämpa öppna filformat.

De viktigaste ändringarna i det omarbetade direktivet är att direktivets tillämpningsområde har utvidgats till att omfatta handlingar som finns hos offentliga företag i vissa branscher och forskningsmaterial som produceras med offentliga medel, striktare begränsningar för villkor som ställs upp för vidareutnyttjande av handlingar och för exklusiva avtal samt bestämmelser om värdefulla dataset. Värdefulla dataset har ett särskilt socialt eller ekonomiskt värde, och högre krav ställs på tillgängliggörandet av dem än för andra datamängder. Makten att utfärda delegerade akter och genomförandeakter har delegerats till kommissionen. I delegerade akter kan bilaga I till direktivet ändras genom att till den fogas nya tematiska kategorier av värdefulla dataset, och i genomförandeakter fastställs utifrån de tematiska kategorierna en närmare förteckning över värdefulla dataset samt arrangemangen för offentliggörande och vidareutnyttjande av dem. Vidare förpliktar direktivet till användning av programmeringsgränssnitt (*API:er*) att tillhandahålla data som uppdateras ofta eller i realtid (*dynamiska data*) ofta och i realtid samt att göra de värdefulla dataset som nämns ovan tillgängliga.

I direktivet anges en miniminivå som medlemsstaterna ska uppnå. I skäl 18 och 19 i ingressen sägs det att medlemsstaternas befintliga bestämmelser som går längre än minimiharmoniseringen har företräde samt uppmanas medlemsstaterna att också vidta åtgärder som går längre än minimiharmoniseringen.

Allmänna bestämmelser

I artikel 1 i direktivet föreskrivs det om direktivets tillämpningsområde. Enligt artikel 1.1 tillämpas direktivet på handlingar som innehas av offentliga sektorn, på handlingar som innehas av offentliga företag som är verksamma inom vissa branscher samt på forskningsdata i enlighet med villkoren i artikel 10.2.

Med *offentlig myndighet* avses statliga, regionala eller lokala myndigheter, offentligrättsliga organ eller sammanslutningar av en eller flera sådana myndigheter eller ett eller flera sådana organ. Med offentligrättsligt organ avses organ som har inrättats särskilt för att tillgodose behov i det allmännas intresse, utan industriell eller kommersiell karaktär, som är juridiska personer, och i vilka myndigheter eller andra offentligrättsliga organ utövar bestämmanderätt, tillsynsbefogenhet eller förvaltningsbefogenhet. Termen omfattar mer än självständiga offentligrättsliga organ, om vilkas verksamhet det uttryckligen föreskrivs i lag. Också självständiga offentligrättsliga organ är alltså sådana offentligrättsliga organ som avses i direktivet.

Med *forskningsdata* avses andra handlingar i digitalt format än vetenskapliga publikationer, som samlas in eller framställs inom ramen för vetenskaplig forskningsverksamhet och som används som bevis i forskningsprocessen eller som i forskarvärlden är allmänt accepterade som

nödvändiga för att validera forskningsrön och forskningsresultat. För tydlighetens skull kallas sådana forskningsdata som avses i direktivet i denna proposition *forskningsmaterial*.

Med *offentligt företag* avses företag som är verksamma inom de branscher som anges i artikel 1.1 b och över vilket de offentliga myndigheterna har ett direkt eller indirekt bestämmande inflytande till följd av ägarförhållande, finansiellt deltagande eller gällande regler. Enligt artikel 1.1 b i direktivet tillämpas direktivet på handlingar som innehas av offentliga företag som är verksamma

- i de branscher som definieras i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2014/25 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster (nedan *försörjningsdirektivet*),
- i enlighet med artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1370/2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1191/69 och (EEG) nr 1107/70 (*EU:s kollektivtrafikförordning*),
- som lufttrafikföretag som fullgör en allmän trafikplikt enligt artikel 16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen, eller
- som rederier som fullgör en allmän trafikplikt enligt artikel 4 i Europarådets förordning om tillämpning av principen om frihet att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet inom medlemsstaterna (cabotage) (EEG) 3577/92.

Bestämmelserna om offentliga företag och forskningsmaterial är nya i direktivet om öppna data. Det tidigare PSI-direktivet tillämpades endast på handlingar från offentliga myndigheter.

I artikel 1.2 i direktivet lämnas utanför direktivets tillämpningsområde handlingar som innehas av offentliga sektorn, vars tillhandahållande inte omfattas av den offentliga verksamhet som bedrivs av de berörda offentliga myndigheterna, såsom den definieras i lagstiftning i medlemsstaten. Vidare lämnas i den artikeln utanför tillämpningsområdet handlingar som innehas av offentliga företag och som framställs utanför ramen för tillhandahållandet av tjänster av allmänt intresse enligt definitionen i lagstiftning eller andra bindande regler i medlemsstaten eller som har anknytning till verksamheter som i enlighet med artikel 34 i direktiv 2014/24/EU om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG (nedan *upphandlingsdirektivet*) inte omfattas av upphandlingsreglerna.

I artikel 1.3 i direktivet föreskrivs det att direktivet bygger på och inte påverkar unionens och nationella bestämmelser om tillgång. Direktivet tillämpas inte på handlingar för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt medlemsstaternas bestämmelser om tillgång (artikel 1.2 f). I direktivet preciseras det dessutom att det inte tillämpas på handlingar som med hänsyn till skyddet av personuppgifter är undantagna från tillgång eller för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt bestämmelserna om tillgång (artikel 1.2 h). I fråga om en tillgänglig handling tillämpas direktivet inte på de delar som innehåller personuppgifter vilkas vidareutnyttjande i lag har definierats som oförenligt med lagstiftningen om skydd för enskilda när det gäller behandling av personuppgifter eller som kan skada skyddet för privatlivet och den personliga integriteten, i synnerhet enligt unionens eller den nationella lagstiftningen om skydd för personuppgifter.

Direktivet tillämpas inte på handlingar till vilka tredje man innehar immateriella rättigheter, handlingar som berör offentlig radio- och TV-verksamhet eller handlingar som innehas av andra

kulturinstitutioner än bibliotek, museer och arkiv. Direktivet tillämpas inte heller på logotyper, heraldiska vapen och insignier, och inte heller på handlingar som innehas av läroanstalter eller organisationer som bedriver eller finansierar forskning med undantag av forskningsdata enligt artikel 10.2.

Enligt artikel 1.4 begränsar direktivet inte skyddsnivån för personuppgifter enligt unionsrätten och medlemsstaternas lagstiftning, och in synnerhet påverkas inte skyddet enligt förordning (EU) 2016/679 och direktiv 2002/58/EG samt motsvarande bestämmelser i nationell rätt. Enligt artikel 1.5 i direktivet ska skyldigheterna enligt direktivet endast tillämpas i den mån de är förenliga med bestämmelserna i internationella avtal om skydd av immateriella rättigheter.

I artikel 1.6 i direktivet ingår en ny bestämmelse, enligt vilken databasproducents rätt enligt artikel 7.1 i direktiv 96/9/EG om rättsligt skydd för databaser inte får utövas av offentliga myndigheter för att förhindra vidareutnyttjande av handlingar eller begränsa vidareutnyttjandet i högre grad än vad som anges i direktivet.

I artikel 2 i direktivet föreskrivs det om definitioner i direktivet.

I artikel 3 i direktivet föreskrivs det om den allmänna principen i direktivet: medlemsstaterna ska säkerställa att handlingar som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde i enlighet med artikel 1 kan vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål i enlighet med kapitlen III och IV, det vill säga artikel 5–12. I artikeln preciseras det också att när det gäller handlingar till vilka bibliotek, museer och arkiv innehar immateriella rättigheter och handlingar som innehas av offentliga företag ska det, i det fall vidareutnyttjande av sådana handlingar tillåts, säkerställas att dessa handlingar kan vidareutnyttjas i enlighet med kapitlen III och IV. I artikeln förtydligas förhållandet mellan kapitel II, det vill säga artikel 4, och direktivets tillämpningsområde, eftersom artikel 4 endast tillämpas på offentliga myndigheter.

Förfaranden för vidareutnyttjande

I artikel 4 i direktivet föreskrivs det närmare om behandling av begäran om vidareutnyttjande. I förhållande till PSI-direktivet har endast små, främst tekniska ändringar gjorts i artikeln. Om det inte nationellt har fastställts några tidsfrister eller andra regler för tillhandahållande inom rimlig tid av handlingar är tidsfristen för behandling av begäran 20 arbetsdagar, och den får förlängas med ytterligare 20 arbetsdagar för begäranden som är omfattande eller komplicerade. Om en begäran om vidareutnyttjande inte godkänns, ska sökanden ges en skriftlig motivering och ha rätt att söka ändring i beslutet. Om ett negativt beslut motiveras med att tredje parter har immateriella rättigheter till handlingen, ska sökanden underrättas vem som är rättsinnehavare. Medlemsstaterna ska också tillhandahålla information och rådgivning om rättigheterna enligt direktivet. Artikeln tillämpas inte på offentliga företag, utbildningsanstalter, organisationer som bedriver forskning och organisationer som finansierar forskning.

I artikel 5 i direktivet föreskrivs om de format i vilka handlingar ska göras tillgängliga. Vissa ändringar har gjorts i artikeln, av vilka de viktigaste är tillägget om tillgänglighet på elektronisk väg i huvudregeln i artikel 5.1 samt bestämmelserna om tillgänglighet för dynamiska data och värdefulla datamängder. De nya bestämmelserna i artikeln beskrivs i huvuddrag nedan.

Enligt artikel 5.1 i direktivet ska offentliga myndigheter och offentliga företag göra sina handlingar tillgängliga i alla befintliga format och alla befintliga språkversioner. Om det är möjligt och lämpligt, ska handlingarna också göras tillgängliga på elektronisk väg, i format som är

öppna, maskinläsbara, tillgängliga, sökbara och som kan vidareutnyttjas. Handlingarna ska göras tillgängliga tillsammans med tillhörande metadata, och både format och metadata ska, när så är möjligt, vara förenliga med formella öppna standarder.

Den finska språkversionen av artikel 5.1 i direktivet avviker från de engelska och svenska språkversionerna i fråga om tvånget att tillhandahålla handlingar på elektronisk väg. Enligt den finska språkversionen ska handlingar "asetettava saataville sähköisessä muodossa kaikissa jo olemassa olevissa esitysmuodoissa ja kaikkina jo olemassa olevina kielitoisintoina ja, silloin kun se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, sellaisissa esitysmuodoissa, jotka ovat avoimia, koneellisesti luettavissa sekä saatavissa, löydettävissä ja uudelleenkäytettävissä, yhdessä niitä koskevien metatietojen kanssa". Enligt den finska språkversionen är tillgänglighet på elektronisk väg alltså en absolut förutsättning utöver alla befintliga format och språkversioner, medan tillgänglighet på elektronisk väg enligt de engelska och svenska språkversionerna ska tillämpas endast om det är möjligt och lämpligt. Enligt artikel 5.1 i den engelska språkversionen av direktivet "public sector bodies and public undertakings shall make their documents available in any pre-existing format or language and, where possible and appropriate, by electronic means, in formats that are open, machine-readable, accessible, findable and re-usable." Enligt artikel 5.1 i den svenska språkversionen "offentliga myndigheter och offentliga företag [ska] göra sina handlingar tillgängliga i befintliga format och språkversioner samt, om möjligt och lämpligt, på elektronisk väg, i format som är öppna, maskinläsbara, tillgängliga, sökbara och som kan vidareutnyttjas".

Enligt skäl 33 i ingressen till direktivet i den finska språkversionen av direktivet "julkisen sektorin elinten olisi asetettava asiakirjat saataville kaikissa jo olemassa olevissa muodoissa tai kaikkina jo olemassa olevina kielitoisintoina, sähköisessä muodossa, mikäli tämä on mahdollista ja tarkoituksenmukaista". Enligt samma skäl i den engelska språkversionen "public sector bodies should make documents available in any pre-existing format or language, through electronic means where possible and appropriate." Enligt den svenska språkversionen "bör de offentliga myndigheterna göra handlingarna [är] tillgängliga i alla redan befintliga format och språkversioner, genom elektroniska medel om så är möjligt och lämpligt." Utifrån en helhetsbedömning av de olika språkversionerna bör tillgänglighet på elektronisk väg alltså inte betraktas som en absolut förutsättning, utan ändamålsenlighetsprövning är tillåten i fråga om den.

I artikel 5.2 i direktivet föreskrivs det att medlemsstaterna ska uppmuntra offentliga myndigheter och offentliga företag att framställa handlingar som omfattas av detta direktiv och göra dem tillgängliga i enlighet med principen om "inbyggd öppenhet och öppenhet som standard".

Artikel 5.5 och 5.6 i direktivet innehåller nya bestämmelser om dynamiska data. Med *dynamiska data* avses handlingar i digitalt format, som uppdateras ofta eller i realtid, särskilt på grund av deras volatilitet eller snabba åldrande. Data som genereras av sensorer betraktas vanligtvis som dynamiska data. Offentliga myndigheter ska göra sådana handlingar tillgängliga för vidareutnyttjande omedelbart efter insamlingen genom lämpliga API:er och, i förekommande fall, som en bulknedladdning (bulk download). Åtgärderna ska dock inte ske omedelbart om det är tekniskt eller ekonomiskt oskäligt. Informationen ska dock göras tillgänglig så att utnyttjandet av den inte otillbörligen försvåras.

Enligt artikel 5.7 i direktivet ska punkterna 1–6 tillämpas också på handlingar som innehas av offentliga företag.

Enligt artikel 5.8 i direktivet ska värdefulla dataset, som förtecknas i enlighet med artikel 14.1, ska göras tillgängliga för vidareutnyttjande i maskinläsbart format via lämpliga API:er och, i förekommande fall, som en bulknedladdning.

Avgiftsprinciper

I artikel 6 i direktivet föreskrivs det om avgifter för vidareutnyttjande av handlingar. Vissa preciseringsringar har gjorts i artikeln. Dessutom ingår där nya bestämmelser om avgiftsfrihet för forskningsdata och värdefulla datamängder samt om avgifter som tillämpas på handlingar som innehas av offentliga företag.

Offentliga myndigheter får ta ut avgifter som motsvarar *marginalkostnaderna* för reproduktion, tillhandahållande och spridning av handlingar samt för avidentifiering av personuppgifter och åtgärder för att skydda konfidentiell affärsinformation. Offentliga företag och offentliga myndigheter som är skyldiga att generera intäkter för att täcka en väsentlig del av sina kostnader kopplade till den offentliga verksamheten får ta ut avgifter för vilka de samlade intäkterna över en redovisningsperiod dock inte får överskrida ett maximibelopp som kan innefatta

- kostnaderna för insamling, framställning, reproduktion, spridning och datalagring av handlingarna,
- en rimlig avkastning på investeringar, som beräknas som en procentandel av de kostnader som nämns ovan och som utgörs av Europeiska centralbankens fasta ränta för finansmarknadsoperationer ökad med fem procentenheter, och
- i tillämpliga fall kostnaden för avidentifiering av personuppgifter och åtgärder för att skydda konfidentiell affärsinformation.

För vidareutnyttjande av forskningsdata som avses i artikel 10.2 i direktivet och värdefulla datamängder får dock inga avgifter alls tas ut.

Bibliotek, arkiv och muséer får ta ut avgifter på samma sätt som de offentliga företag och offentliga myndigheter som nämns ovan som är skyldiga att generera intäkter för att täcka en väsentlig del av sina kostnader kopplade till den offentliga verksamheten men i avgifterna, på vilka också en rimlig avkastning beräknas, får ingå kostnader för lagring av uppgifterna och utredande av rättsinnehavarna. I artikel 14.4 i direktivet föreskrivs det dessutom att bibliotek, arkiv och muséer får ta ut avgifter som bestäms på det sättet också för vidareutnyttjande av värdefulla datamängder.

Öppenhet, standardiserade licenser och praktiska arrangemang

I artikel 7 i direktivet föreskrivs det om öppenheten i beräkningsgrunderna för de avgifter som tas ut för vidareutnyttjande och om offentliggörande av dem, och om att offentliga myndigheter ska informera sökande som begärt att få vidareutnyttja handlingar om hur de kan få beslut eller förfaranden som påverkar dem överprövade. I artikeln har främst gjorts några tekniska ändringar. Bestämmelsen berör dock också handlingar som innehas av offentliga företag, och till den delen är det fråga om en ny bestämmelse.

I artikel 8 i direktivet föreskrivs det om villkor som ska ställas upp för vidareutnyttjande. Artikel 8 har ändrats så att i den betonas principen att vidareutnyttjande av handlingar inte får underkastas villkor såvida inte dessa villkor är objektiva, proportionella, icke-diskriminerande och motiverade av ett allmänintresse. I PSI-direktivet föreskrevs det att villkor får ställas upp, men att de inte i onödan får begränsa vidareutnyttjandet av handlingar eller konkurrensen. De medlemsstater som använder standardiserade tillstånd för utnyttjande av data, det vill säga licenser, ska erbjuda dem i digitalt format och så att de behandlas på elektronisk väg, för att underlätta

ansökan om tillstånd. Medlemsstaterna ska dessutom uppmuntra användning av sådana standardiserade licenser. Bestämmelsen ska dessutom beröra data och forskningsdata som innehas av offentliga företag, och till den delen är det fråga om en ny bestämmelse.

I artikel 9 i direktivet föreskrivs det om praktiska arrangemang för att främja och underlätta vidareutnyttjande av handlingar. Nya praktiska arrangemang är underlättandet av sökning på flera språk efter handlingar genom att möjliggöra sammanställning av metadata på unionsnivå samt att i samarbete med kommissionen fortsätta ansträngningarna för att förenkla tillgången till dataset, särskilt genom att tillhandahålla en enda åtkomstpunkt via vilken dataset som innehas av offentliga myndigheter görs tillgängliga.

Forskningsdata

I den nya artikel 10 i direktivet föreskrivs det om öppen tillgång till forskningsdata, det vill säga forskningsmaterial. Enligt artikel 10 i direktivet ska medlemsstaterna stödja tillgången till forskningsdata genom att anta nationella strategier och relevanta åtgärder som syftar till att göra offentligt finansierade forskningsdata tillgängliga (strategier för öppen tillgång) enligt principen öppenhet som standard och i enlighet med Fairprincipen (möjliga att hitta, komma åt, kombinera och återanvända). Enligt artikel 10.2 i direktivet ska sådant forskningsmaterial kunna vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål i enlighet med kapitlen III och IV, det vill säga artikel 5–12, i den mån de är offentligt finansierade och forskare, organisationer som bedriver forskning eller organisationer som finansierar forskning redan har gjort dem tillgängliga för allmänheten via ett institutionellt eller ämnesbaserat register. I det sammanhanget ska berättigade kommersiella intressen, kunskapsöverföring och befintliga immateriella rättigheter beaktas. Artikel 10 i direktivet utgör en ny bestämmelse i sin helhet.

Icke-diskriminering och konkurrensbestämmelser

I artikel 11 i direktivet föreskrivs det att villkoren för vidareutnyttjande av handlingar ska vara icke-diskriminerande. Artikel 11 har preciserats så att villkoren för gränsöverskridande vidareutnyttjande ska vara icke-diskriminerande i förhållande till annat vidareutnyttjande.

I artikel 12 i direktivet föreskrivs det om exklusiva avtal för vidareutnyttjande av handlingar. Kontrakt eller andra avtal som innehåller beviljande av ensamrätt är ogiltiga, om de inte är nödvändiga för tillhandahållandet av en tjänst av allmänt intresse. Exklusiva avtal ska omprövas regelbundet, och deras innehåll och existens ska offentliggöras online. En ny helhet som det föreskrivs om i det omarbetade direktivet är arrangemang som, utan att uttryckligen bevilja en exklusiv rättighet, syftar till en begränsad tillgång till handlingar.

Vidare föreskrivs det i artikeln om exklusiva avtals upphörande, och tidsfristerna för det har uppdaterats.

Värdefulla dataset

Artiklarna 13 och 14 om värdefulla dataset är nya. Enligt artikel 13 i direktivet anges en förteckning över tematiska kategorier av värdefulla dataset. Vidare ges kommissionen i artikeln befogenhet att anta delegerade akter för att lägga till nya tematiska kategorier av värdefulla dataset.

I artikel 14 i direktivet föreskrivs det närmare om värdefulla dataset. De ska vara tillgängliga avgiftsfritt, vara maskinläsbara, tillhandahållas via gränssnitt för tillämpningsprogram och i förekommande fall som en bulknedladdning (bulk download). Kommissionen antar genomförandeakter i vilka det fastställs en närmare förteckning värdefulla dataset som ingår i de tematiska kategorier som anges i bilaga I till direktivet och som fastställs i delegerade akter, samt praktiska arrangemang för att tillåta offentliggörande och vidareutnyttjande av värdefulla dataset.

I artikeln föreskrivs det också om de egenskaper utifrån vilka kommissionen i sina genomförandeakter ska fastställa närmare definitioner av värdefulla dataset. Bedömningen ska utgå från datasetens potential att skapa viktiga socioekonomiska eller miljömässiga fördelar och innovativa tjänster, gynna ett stort antal användare, i synnerhet små och medelstora företag, bidra till att generera intäkter, och kombineras med andra dataset. I artikeln föreskrivs det också närmare om de sätt på vilka kommissionen utför bedömningen och bereder genomförandeakterna.

I artikeln föreskrivs det också om möjligheten för medlemsstaterna att föreskriva om en övergångsperiod på högst två år i fråga om avgiftsfriheten för värdefulla dataset, om den har betydande budgetkonsekvenser för sådana offentliga myndigheter som är skyldiga att generera intäkter för att täcka en väsentlig del av sina kostnader kopplade till den offentliga verksamheten. Övergångsperioden gäller endast sådana myndigheter och endast kravet på avgiftsfrihet för värdefulla dataset.

Slutbestämmelser

I artikel 15 i direktivet föreskrivs det om under vilka förutsättningar kommissionen får anta delegerade akter och den befogenheten återkallas. I artikel 16 i direktivet ges kommittén för öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn i uppdrag att biträda kommissionen vid genomförandet av direktivet.

I artikel 17 i direktivet föreskrivs det att direktivet ska genomföras senast den 17 juli 2021. I artikel 18 i direktivet föreskrivs det om kommissionens uppdrag att utvärdera direktivet. Utvärderingen ska göras tidigast den 17 juli 2025.

Artikel 19–21 i direktivet gäller upphävande av det tidigare direktivet, direktivets ikraftträdande och det faktum att direktivet riktar sig till alla medlemsstater.

Kommissionens delegerade akter och genomförandeakter

Enligt artikel 14.1 i direktivet om öppna data ska kommissionen anta genomförandeakter om värdefulla dataset. I artikel 13.2 ges kommissionen dessutom befogenhet att anta delegerade akter med avseende på att foga nya tematiska kategorier av värdefulla dataset till bilaga I till direktivet. Under beredningen av denna proposition har kommissionen inte ännu antagit några sådana rättsakter.

3 Nuläge och bedömning av nuläget

I informationshanteringslagen finns allmänna bestämmelser om förvaltning av information som innehas av myndigheter, tillgänglighet till information samt överlåtelse av information via tekniska gränssnitt. Informationshanteringslagens huvudsakliga syfte är att främja en god informationsförvaltnings sed samt interoperabiliteten mellan informationssystem och informationslager, men genom informationshanteringslagen främjas också vidareutnyttjandet av information från myndigheter genom att det förutsätts att handlingar ska omvandlas till elektroniskt och

maskinläsbart format samt genom att det möjliggörs att information lämnas ut via tekniska gränssnitt också till andra än myndigheter. I lagar om specifika organisationer och funktioner föreskrivs det om olika enskilda informationssystem, databehandlingsrättigheter och andra frågor som berör informationshantering samt om rätten att behandla personuppgifter.

Allmänna bestämmelser om offentlighet och sekretess för myndigheters handlingar finns i offentlighetslagen, som tillämpas på myndigheter och på andra än myndigheter när de utövar offentlig makt. I speciallagar föreskrivs det dessutom om tillämpning av offentlighetslagen helt eller delvis på vissa aktörer eller handlingar, som inte annars hör till lagens tillämpningsområde. Offentlighetslagen tillämpas till exempel med stöd av 30 § 2 mom. i universitetslagen (558/2009) på universitetens och studentkårernas verksamhet. Användningen av en offentlig handling från en myndighet kan dock begränsas av eventuella andra rättigheter och skyldigheter som berör handlingen och om vilka det föreskrivs någon annanstans i lag. Trots att vidareutnyttjande inte hör till de syften som särskilt anges i 3 § i offentlighetslagen, är utgångspunkten i offentlighetslagen att metoderna eller syftena för användning av offentliga sektorns informationsbas inte begränsas. Utgångspunkten i offentlighetslagen är att den som begär information inte behöver utreda sin identitet eller motivera sin begäran.

Det finns i och för sig inga allmänna nationella bestämmelser om vidareutnyttjande av information eller rätten till vidareutnyttjande av information. En del bestämmelser i syfte att möjliggöra vidareutnyttjande av information finns i sektoriell speciallagstiftning. Exempelvis i lagen om transportservice (320/2017) föreskrivs det att trafikidkare ska erbjuda data väsentlig information som berör transporttjänsterna för vidareutnyttjande. I lagen föreskrivs det dock inte om vidareutnyttjandets syfte, utan endast om att informationen ska vara fritt tillgänglig.

Det gällande PSI-direktivet förutsatte inga betydande ändringar i lagstiftningen. I samband med genomförandet notifierade Finland kommissionen om att den gällande lagstiftningen redan uppfyller, och delvis också går längre än, miniminivån enligt direktivet. Bestämmelser av betydelse med avseende på direktivet har ingått i offentlighetslagen samt i informationshanteringslagen och i lagen om styrning av informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen som föregick den. Bestämmelsen om maximavgifter enligt artikel 6 i PSI-direktivet förutsatte dock en precisering i bestämmelsen om avgifter för kopior av handlingar, som genomfördes genom en ändring av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (495/2005). Direktivet om ändring av PSI-direktivet förutsatte inte heller några betydande ändringar i lagstiftningen. I samband med att informationshanteringslagen stiftades preciserades dock genomförandet genom att till lagen fogades en förutsättning enligt artikel 5 i direktivet att myndighetshandlingar ska vara tillgängliga elektroniskt och i olika format, i synnerhet i maskinläsbar form.

I det omarbetade direktivet om öppna data är merparten av bestämmelserna oförändrade. De viktigaste ändringarna ur den nationella rättens perspektiv är bestämmelserna om värdefulla dataset och dynamiska data samt utvidgningen av tillämpningsområdet till att omfatta offentliga företag och forskningsdata som producerats med offentliga medel, på vilka offentlighetslagen och informationshanteringslagen endast tillämpas delvis och i vissa avgränsade fall.

Enligt artiklarna 1.1, 1.2, 2.2 och 2.2 tillämpas direktivet på handlingar som innehas av offentliga sektorn, som det är en offentlig myndighets uppgift att lämna ut enligt nationell rätt. Med offentlig myndighet avses i direktivet statliga, regionala eller lokala myndigheter och offentligtgrättsliga organ eller sammanslutningar av en eller flera sådana myndigheter eller av ett eller flera sådana offentligtgrättsliga organ. Allmänna nationella lagar kan också omfatta sådana aktörer som inte på grund av sin organisationsform omfattas av direktivets tillämpningsområde; enligt 4 § 2 mom. i offentlighetslagen tillämpas den också på andra än myndigheter när de utövar offentlig makt, och enligt 3 § 4 mom. i informationshanteringslagen tillämpas 22–27 § i den

också på andra än myndigheter när de sköter en offentlig förvaltningsuppgift. Genomförandet av det gällande PSI-direktivet har alltså baserat sig på lagstiftning med ett vidare tillämpningsområde än det som anges i direktivet.

I artikel 2.2 i direktivet definieras offentlighetsrättsliga organ som hörande till offentliga sektorn och därmed till direktivets tillämpningsområde. Sådana offentlighetsrättsliga organ som avses i direktivet hör till tillämpningsområdet för offentlighetslagen och informationshanteringslagen till den del det nationellt är fråga om myndigheter som avses i 4 § 1 mom. 1–8 punkten i offentlighetslagen. De skyldigheter som följer av direktivet tillämpas fullt ut på sådana aktörer. Också de aktörer som avses i 4 § 2 mom. i offentlighetslagen kan dock innefatta offentlighetsrättsliga organ enligt direktivet om öppna data. De bestämmelser som ingår i offentlighetslagen och som följer av direktivet tillämpas på dem när de utövar offentlig makt, men endast vissa bestämmelser i informationshanteringslagen tillämpas på dem. Till den delen behövs en justering av tillämpningen av de skyldigheter enligt informationshanteringslagen som följer av direktivet också med avseende på sådana aktörer som avses i 4 § 2 mom. i offentlighetslagen, som utifrån sin natur och sitt organisationssätt hör till direktivets tillämpningsområde. Ett sådant offentlighetsrättsligt organ som avses i direktivet men som inte har någon sådan uppgift som anges i offentlighetslagen eller någon annanstans i den nationella rätten att utfärda och lämna ut någon handling hör inte till direktivets tillämpningsområde.

Tillämpningsområdet för direktivet om öppna data är vidare än tillämpningsområdet för PSI-direktivet, eftersom det också tillämpas på handlingar från offentliga företag som verkar inom vissa branscher (artikel 1.1 b), samt på forskningsdata (artikel 1.1 c). Eftersom aktörer som innehar sådana handlingar inte till alla delar hör till tillämpningsområdet för offentlighetslagen och informationshanteringslagen, behövs nya nationella bestämmelser.

Enligt artikel 1.6 i direktivet får databasproducents rätt enligt artikel 7.1 i direktiv 96/9/EG om rättsligt skydd för databaser inte utövas av offentliga myndigheter för att förhindra vidareutnyttjande av handlingar eller begränsa vidareutnyttjandet i högre grad än vad som anges i direktivet. Nationella bestämmelser om rätten till databaser finns i 49 § i upphovsrättslagen (404/1961), enligt vilken den som har framställt en databas vars innehåll är sådant att det har krävts en väsentlig insats för att anskaffa, granska eller presentera det har uteslutande rätt att förfoga över arbetets hela innehåll eller över en kvalitativt eller kvantitativt sett väsentlig del av det genom att framställa exemplar och göra det tillgängligt för allmänheten. Avsikten med preciseringen av direktivets tillämpningsområde är dock inte att begränsa rätten till databaser, utan genom bestämmelsen förtydligas direktivets förhållande till övrig EU-lagstiftning. Till den delen bedöms det inte finnas något behov att ändra de nationella bestämmelserna.

I artikel 4 i direktivet föreskrivs det om myndighetens behandling av begäran om vidareutnyttjande. Artikel 4 gäller inte offentliga företag eller forskningsdata. Om det inte nationellt har fastställts några tidsfrister eller andra regler för tillhandahållande inom rimlig tid av handlingar, ska enligt artikel 4 ett nekande beslut motiveras och det ska kunna överprövas hos en opartisk omprövningsmyndighet. Beslutet ska ges inom 20 arbetsdagar från det att begäran inkommit, och för begäranden som är omfattande eller komplicerade får den tidsfristen förlängas med ytterligare 20 arbetsdagar. Det finns dock redan nationella bestämmelser om förfarandet och tidsfristerna för utlämnande och tillställande av handlingar, och de nationella bestämmelserna uppfyller till den delen förutsättningarna enligt artikel 4 i direktivet. Bestämmelserna finns i 14 § i offentlighetslagen.

Enligt 14 § i offentlighetslagen avgörs en begäran om vidareutnyttjande av den myndighet som innehar handlingen. En myndighet som vägrar lämna ut en handling ska meddela den som gjort begäran vad vägran beror på och ge upplysningar om rätten att, om den som gjort begäran så

önskar, föra ärendet till myndigheten för avgörande. Myndigheten ska behandla ärendet utan dröjsmål och ge uppgifter ur en offentlig handling så snart som möjligt, dock senast inom två veckor efter att myndigheten har mottagit begäran. Om det krävs specialåtgärder eller större arbetsmängd än normalt för att behandla ärendet, ska ärendet avgöras inom en månad. Enligt 43 § i förvaltningslagen (434/2003) ska beslutet ges skriftligen jämte besvärсанvisning, och det ska motiveras. Ändring får sökas i beslutet på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019, nedan *förvaltningsprocesslagen*). De befintliga bestämmelserna i offentlighetslagen, förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen uppfyller minimikraven i artikel 4 i direktivet också i fråga om förfarandet för nekande beslut och överprövning.

I artikel 5.1 i direktivet föreskrivs det om tillgänglighet och format för handlingar. Nationella bestämmelser om utlämnande av handlingar som innehåller av myndigheter finns i offentlighetslagen, och enligt 16 § har den som begär uppgifter rätt att få alla offentliga handlingar oberoende av format, inklusive språkversioner. I 19 § i informationshanteringslagen föreskrivs det om omvandling av informationsmaterial till elektroniskt format och materialens tillgänglighet. Enligt 2 mom. ska myndigheten ombesörja att informationsmaterialet är tillgängligt och att materialet inklusive beskrivningsuppgifter kan utnyttjas i ett allmänt maskinläsbart format, om materialet direkt från originalformatet kan omvandlas till maskinläsbart format. I fråga om myndighetshandlingar motsvarar de nationella bestämmelserna artikel 5.1 i direktivet, och är också delvis mer förpliktande än direktivet. Det finns dock inga nationella bestämmelser om tillgänglighet och format för offentliga företags handlingar, och till den delen behövs nya bestämmelser.

I artikel 5 i direktivet finns vidare nya bestämmelser om dynamiska data och värdefulla dataset, om vilka det hittills inte funnits några nationella bestämmelser. Också till den delen behövs nya bestämmelser.

I artikel 6.1 i direktivet föreskrivs det att för utgivandet av handlingar får tas ut högst marginalkostnaderna för reproduktion, tillhandahållande och spridning av handlingar samt för aidentifiering av personuppgifter och åtgärder för att skydda konfidentiell affärsinformation. Enligt 34 § i offentlighetslagen ska information ur offentliga handlingar i vissa fall ges ut avgiftsfritt, och i andra fall ska den avgift som tas ut högst motsvara beloppet av de kostnader som myndigheten har för att lämna ut uppgiften enligt vad som föreskrivs i 7 § 2 mom. i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Till den delen förutsätter direktivet inga ändringar i de nationella bestämmelserna.

Med stöd av artikel 6.2 och 6.4 i direktivet får en medlemsstat nationellt föreskriva att offentliga myndigheter som är skyldiga att generera intäkter för att täcka en väsentlig del av sina kostnader kopplade till den offentliga verksamheten samt bibliotek, arkiv och muséer utöver de kostnader som nämns ovan får ta ut en kostnadsbaserad avkastning. Direktivet gör det möjligt att föreskriva om högre avgifter än i nuläget, men förutsätter inga ändringar i de nationella bestämmelserna.

I artikel 6.2 och 6.4 i direktivet föreskrivs det om avgifter för utlämnade av handlingar som innehåller av offentliga företag. Det finns inga motsvarande bestämmelser i den nationella lagstiftningen. I artikel 6.6 förutsätts det också att det nationellt föreskrivs om avgiftsfrihet för värdefulla dataset och forskningsdata.

I artikel 7.1 och 7.2 i direktivet föreskrivs det att standardavgifter för vidareutnyttjande av handlingar ska fastställas och offentliggöras i förväg. Vidare ska beräkningsgrunderna för andra än standardavgifter anges på förhand, och på begäran ska det anges hur avgifterna beräknats för en specifik ansökan om vidareutnyttjande. Enligt 34 § 5 mom. i offentlighetslagen myndigheterna på förhand fastställa de avgifter som tas ut för kopior och utskrifter samt publicera avgifterna i

ett allmänt datanät, om inte publiceringen ska anses uppenbart onödig. Enligt 11 a § i lagen om grunderna för avgifter till staten ska de bestämmelser på vilka en avgift grundar sig framgå av ett verifikat eller en annan handling som gäller påförandet av avgiften, och om påförandet av avgifter i fråga om offentligrättsliga prestationer grundar sig på en särskild kalkyl, ska denna bifogas. I artikel 7.3 i direktivet föreskrivs det att myndigheter ska säkerställa att sökande som begärt att få vidareutnyttja handlingar informeras om hur de kan få beslut eller förfaranden som påverkar dem överprövade. I 43 § i förvaltningslagen föreskrivs det om myndighetens skyldighet att ge en an isning om hur man begär omprövning eller en besväransvisning. Enligt 11 b § i lagen om grunderna för avgifter till staten får omprövning av ett beslut om fastställande av en avgift begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen. Artikel 7 i direktivet förutsätter inga ändringar i den nationella lagstiftningen för myndigheternas del. I fråga om avgifter till offentliga företag bör det säkerställas genom lagstiftning att också deras avgifter är transparenta på det sätt som föreskrivs i direktivet.

I artikel 8.1 i direktivet föreskrivs det att vidareutnyttjande inte får underkastas villkor såvida inte dessa villkor är objektiva, proportionella, icke-diskriminerande och motiverade av ett allmänintresse. Eventuella villkor som i nationell lagstiftning ställs upp för utlämnande av offentliga handlingar bör grundas på lag. Inga sådana bestämmelser har utfärdats. Enligt 6 § i förvaltningslagen ska myndigheterna bemöta dem som uträttar ärenden hos förvaltningen jämlikt, och myndigheternas åtgärder ska vara opartiska och stå i rätt proportion till sitt syfte. För myndigheternas del förutsätter direktivet inga ändringar i den nationella lagstiftningen. I fråga om offentliga företag och företagsdata behövs dock nya bestämmelser.

Artikel 8.2 i direktivet berör användningen av licenser, det vill säga tillstånd för utnyttjande. Det föreskrivs inte om användningen av licenser i nationell lag, utan rekommendationer har getts om den. Den senaste rekommendationen är rekommendation JHS 189 från delegationen för informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen (JUHTA), som gavs i december 2014 och förföll när informationshanteringslagen trädde i kraft den 1 januari 2020.

I artikel 9 i direktivet föreskrivs det om praktiska arrangemang för att främja sökandet av handlingar och interoperabilitet för data. Bestämmelserna förutsätter inga lagstiftningsåtgärder.

I artikel 10 i direktivet finns nya bestämmelser om forskningsdata, som inte har någon motsvarighet i den nationella lagstiftningen.

I artikel 11.1 i direktivet föreskrivs det att villkoren för vidareutnyttjande av handlingar ska vara icke-diskriminerande. Enligt 6 § i förvaltningslagen ska myndigheterna bemöta dem som uträttar ärenden hos förvaltningen jämlikt, och myndigheternas åtgärder ska vara opartiska och stå i rätt proportion till sitt syfte. I artikel 11.2 i direktivet föreskrivs det att om handlingar vidareutnyttjas i en myndighets kommersiella verksamhet, som inte hör till dess offentliga verksamhet, ska samma avgifter och andra villkor tillämpas som för andra användare. I fråga om myndigheter motsvarar den nationella rätten direktivet, men i fråga om offentliga företag och forskningsdata förutsätter artikeln nya bestämmelser.

I artikel 12 i direktivet föreskrivs det om exklusiva avtal. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak PSI-direktivet, men de obligatoriska slutdatumerna för exklusiva avtal har uppdaterats på grund av det omarbetade direktivets ikraftträdelsedatum och artikelns tillämpningsområde har utvidgats till att också omfatta offentliga företag. I den nationella lagstiftningen föreskrivs inte om någon möjlighet för myndigheter att sluta exklusiva avtal om utnyttjandet av offentliga dokument, men i fråga om handlingar som innehas av offentliga företag och forskningsdata förutsätter artikeln nya bestämmelser.

I artiklarna 13–14 i direktivet föreskrivs det om tillgängligheten för värdefulla dataset och om arrangemang som berör dem, och i artiklarna 15–16 i direktivet föreskrivs det om kommissionens befogenhet att anta delegerade akter samt om förfaranden för dem. Det finns inga allmänna nationella bestämmelser om värdefulla dataset och tillgängligheten för dem, och till den delen förutsätter artiklarna nya bestämmelser.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Propositionen innehåller förslag till lagstiftning genom vilken direktivet om öppna data genomförs. Lagstiftningen innehåller sådana skyldigheter i direktivet som inte i nuläget ingår i den gällande nationella lagstiftningen. Sådana är vad gäller information som offentliga sektorn innehar bestämmelser om värdefulla datamängder och data som uppdateras ofta eller i realtid och som gäller information som offentliga företag innehar samt forskningsmaterial som producerats med offentliga medel. Direktivet är till karaktären harmonisering på miniminivå: det sätter en miniminivå för den information som offentliga sektorn och offentliga företag innehar samt för vidareutnyttjande av forskningsmaterial. Medlemsstaterna har möjlighet att reglera om mer långtgående skyldigheter eller genomföra mer långtgående åtgärder för att främja att data öppnas och vidareutnyttjas. Målet med propositionen är att genomföra kraven i direktivet om öppna data till de delar den gällande nationella lagstiftningen inte uppfyller dem genom att iakttä den miniminivå direktivet ställer.

Det föreslås ändringar i offentlighetslagen och informationshanteringslagen. Dessutom föreslås det att det stiftas en ny lag om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa offentliga tjänster och en ny lag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel. I offentlighetslagen ändras bestämmelser om sätten att lämna ut handlingar för att säkerställa att data som uppdateras ofta eller i realtid finns tillgängliga i elektronisk form. Dessutom ska det föreskrivas om avgiftsfrihet för värdefulla data till de delar bestämmelser om värdefulla datamängder inte ingår i speciallagar. I informationshanteringslagen ska bestämmelserna om tillgängligheten till datamängder preciseras och det ska föreskrivas om tillgången till värdefulla datamängder och till data som uppdateras ofta eller i realtid. Data som uppdateras ofta eller i realtid ska finnas tillgängliga genast efter att de samlats in via ett tekniskt gränssnitt och vid behov även som en bulknedladdning, om det inte av ekonomiska eller tekniska orsaker medför orimligt besvär att följa kraven. Reglering om tillgång till värdefulla datamängder och sätten att utlämna handlingar samt ett bemyndigande att utfärda förordning om värdefulla datamängder ska också ingå i informationshanteringslagen. Värdefulla datamängder ska finnas tillgängliga avgiftsfritt och i maskinläsbar form samt via ett tekniskt gränssnitt, och vid behov även som en bulknedladdning. Informationshanteringsnämndens uppgift ändras enligt förslaget så att nämndens bedömningsuppgift täcker de nya bestämmelserna om tillgång till värdefulla datamängder och om information som uppdateras ofta eller i realtid. Dessutom ska tillämpningsområdet i informationshanteringslagen ändras så att de skyldigheter som ingår i den lagen och de som härrör från direktivet tillämpas när offentlig makt utövas fullt ut på det sätt som avses i offentlighetslagen.

De bestämmelser som nu föreslås i offentlighetslagen och informationshanteringslagen motsvarar ur perspektivet för regleringens innehåll den miniminivå som direktivet kräver. Det ska ändå observeras att de nationella allmänna lagarna eller tillämpningsområdet för enskilda bestämmelser i dem i någon mån kan vara mer omfattande än direktivets tillämpningsområde.

I propositionen föreslås att det stiftas en ny lag om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa offentliga tjänster. Genom lagstiftningen genomförs nationellt de

skyldigheter som i direktivet gäller handlingar som offentliga företag innehar, och som gäller produktion av allmännyttiga tjänster inom vissa sektorer, såsom energiförsörjning och kollektivtrafik. Enligt lagen ska ett företag där ett offentligt samfund har bestämmande inflytande och som tillåter användning av en handling som det innehar som rör produktion av allmännyttiga tjänster för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål, eller som måste tillåta sådan användning av en handling som det innehar till exempel med stöd av lagstiftning eller internationella avtal, iakttä de föreslagna bestämmelserna om villkor för användning av handlingen och sätten att göra den tillgänglig på samt de avgifter som ska tas ut för utlämnande av data. Lagen ska inte förplikta företag att tillåta att handlingar som de innehar används för kommersiella eller icke-kommersiella syften.

När vidareutnyttjande av handlingar från ett företag där ett offentligt samfund har bestämmande inflytande, och som rör produktion av allmännyttiga tjänster är tillåtet, ska handlingarna finnas tillgängliga endast i sina existerande format och på existerande språkversioner. De ska också finnas tillgängliga i maskinläsbar form om det är ändamålsenligt och kan genomföras utan orimligt besvär. Ett tak ska sättas för avgifter som ska tas ut för handlingar. Det ska basera sig på kostnaderna för produktion av handlingarna men också tillåta att en skälig vinst tas ut. Användarna av handlingarna ska behandlas jämlikt och exklusiva avtal om användningen av handlingarna ska begränsas. Lagen ska även innehålla företags skyldigheter avseende värdefulla datamängder och data som uppdateras ofta eller i realtid. Värdefulla datamängder ska finnas tillgängliga avgiftsfritt och i maskinläsbar form samt via ett tekniskt gränssnitt, och vid behov även som en bulknedladdning. Data som uppdateras ofta eller i realtid ska finnas tillgängliga genast efter att de samlats in via ett tekniskt gränssnitt om det inte medför orimligt besvär av ekonomiska eller tekniska orsaker att följa kraven. Lagstiftningen som föreslås ska motsvara den miniminivå som direktivet kräver.

I propositionen föreslås att det stiftas en ny lag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel. Genom lagen genomförs de skyldigheter i direktivet som gäller forskningsmaterial som producerats med offentliga medel nationellt. Den nya lagen ska tillämpas på forskningsmaterial vilkas utgivare redan har gjort dem offentligt tillgängliga i digital form. I lagen föreskrivs om dess tillämpningsområde, sätt att utlämna handlingar och villkor för utlämnandet samt om avgifter som ska tas ut för utlämnandet. Handlingar som ingår i sådant forskningsmaterial ska gå att vidareutnyttja i sina existerande format och på sina existerande språkversioner. De ska också finnas tillgängliga i maskinläsbar form om det är ändamålsenligt och kan genomföras utan orimligt besvär. Användningen av handlingar ska vara avgiftsfri. Användarna av handlingar ska också behandlas jämlikt och användning av exklusiva avtal ska inte tillåtas. Lagstiftningen som föreslås ska motsvara den miniminivå som direktivet kräver.

I denna proposition ingår förslag om allmän reglering om värdefulla datamängder i informationshanteringslagen, offentlighetslagen och i fråga om företag med offentligt bestämmande inflytande. Den reglering som föreslås ska bedömas i relation till kommissionens genomförandeakter med en förteckning om värdefulla datamängder och om arrangemang för offentliggörande och vidareutnyttjande av värdefulla datamängder. Under beredningen av denna proposition har kommissionen ännu inte utfärdat genomförandeakter.

De bestämmelser som föreslås måste eventuellt justeras i förhållande till kommissionens genomförandeakter. Direktivet innehåller också nationell rörelsefrihet i fråga om avgiftsfrihet för värdefulla datamängder: medlemsstaterna kan befria vissa organ från kravet att göra värdefulla datamängder tillgängliga avgiftsfritt under en övergångsperiod om detta skulle medföra betydande konsekvenser för deras budget. Utnyttjandet av denna rörelsefrihet och andra behov av ändring av bestämmelser på allmän nivå kan bedömas först när genomförandeakterna finns till

förfogande. Dessutom måste man observera att datamängder som ska fastställas att vara värdefulla datamängder nationellt sett kan ingå i datalager eller i datamängder som omfattas av speciallagstiftning. Också behoven av att ändra sådan speciallagstiftning ska bedömas när genomförandeakterna finns till förfogande.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Allmänt om konsekvensbedömningen

Under den grundläggande beredningen av propositionen har konsekvensbedömningen gjorts av en expertarbetsgrupp som tillsatts av finansministeriet. Expertarbetsgruppen har under sin mandatperiod gjort en kvalitetsanalys av förslagets konsekvenser och låtit en utomstående uppdragstagare utreda de ekonomiska konsekvenserna av genomförandet av direktivet samt av konsekvenserna för företags och myndigheters verksamhet. Utredningen har utarbetats i augusti 2020. Expertarbetsgruppens promemoria om konsekvensbedömningen och utredningen som den utomstående uppdragstagaren utarbetat har offentliggjorts på finansministeriets webbplats under beteckningen [VM054:00/2020](#).

Under den fortsatta beredningen har förslagets konsekvenser utretts mer detaljerat, och speciellt konsekvenserna av bestämmelser som gäller information som uppdateras ofta. Konsekvenserna har kartlagts genom en enkät som gäller situationen för kommuner, kommunförbund och kommunägda företag som producerar allmännyttiga tjänster. Enkäten har genom förmedling av Kommunförbundet delats ut till experter som arbetar med kommuners helhetsarkitektur. Dessutom har finansministeriet fört bilaterala diskussioner om eventuella konsekvenser med Kommunförbundet, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Lantmäteriverket, Meteorologiska institutet, Patent- och registerstyrelsen, Finlands miljöcentral (Syke), Naturresursinstitutet (Luke), Säkerhets- och kemikalieverket (Tukes) Fintraffic Ab, Transport- och kommunikationsverket (Traficom), Trafikledsverket och Statistikcentralen.

Under beredningen av propositionen fanns kommissionens genomförandeakter som gäller värdefulla datamängder inte ännu till förfogande. I genomförandeakterna fastställs enligt artikel 14.1 i direktivet en förteckning över särskilda värdefulla dataset som innehas av offentliga myndigheter och offentliga företag bland de handlingar som omfattas av direktivet. I genomförandeakterna får dessutom arrangemang för offentliggörande och vidareutnyttjande av värdefulla dataset specificeras. Eftersom värdefulla datamängder ska finnas tillgängliga avgiftsfritt, i maskinläsbar form och via ett programmeringsgränssnitt har genomförandeakterna som gäller dem en betydande roll när det bedöms vilka konsekvenser den föreslagna lagstiftningen kan få.

I lagförslagen 1–3 i denna proposition ingår förslag till reglering om värdefulla datamängder på allmän nivå. Det har varit ändamålsenligt att ta med dessa förslag till bestämmelser i propositionen så att direktivet kan genomföras nationellt inom utsatt tid i så bred omfattning som möjligt och på så noggrann nivå som möjligt, oberoende av beredningstidtabellen för kommissionens genomförandeakter. Det har dock inte varit möjligt att bedöma konsekvenserna av dessa förslag under beredningen eftersom det i genomförandeakterna både fastställs vilka datamängder som anses som värdefulla datamängder och eventuellt regleras om tillgång till dem på detaljnivå. Under beredningen av propositionen har man inte utan kommissionens genomförandeakter kunnat fastställa vilka datalager eller datamängder bestämmelserna om värdefulla datamängder ska omfatta och hurdana konsekvenser det kan få för de aktörer som ansvarar för data. Genomförandeakterna kan också påverka de konsekvenser som bestämmelserna om data som uppdateras ofta, dynamiska data enligt direktivet, medför till de delar data som ska anses som värdefulla data också uppdateras ofta. Sådana multiplikatoreffekter av regleringen har inte heller kunnat bedömas.

4.2.2 Ekonomiska konsekvenser

4.2.2.1 Konsekvenser för hushåll

Öppna data är som fenomen en fast del av hushålls och privatpersoners liv. Väsentliga uppgifter i vardagen är speciellt uppgifter om plats, uppläggning av rutter och tidtabellsuppgifter samt uppgifter som beskriver trafikmedels positioner. Mer omfattande tillgång till öppna data och affärsverksamhet som grundar sig på dem gör vardagen smidigare. Exempel på det finns bland sådana tjänster som redan är i användning och som produceras utifrån öppna data. En tjänst är den finländska applikationen BlindSquare som hjälper blinda och synskadade att navigera på egen hand och självständigt. Applikationen kan med hjälp av syntetiskt tal för användaren beskriva omgivning, meddela om intressanta objekt och förvarna om korsningar när man går på gatan. Applikationen använder öppen tillgänglig geografisk information för det. Ett annat exempel är applikationen Miils som utvecklas av finska Rategia Oy och som utnyttjar bland annat öppna data ur Institutet för hälsa och välfärds (THL) databas Fineli för att hjälpa användaren att planera en hälsosammare kost.

Öppna trafikdata och geografisk information kan också användas för produktion av nya slags trafik- och mobilitetstjänster. Med hjälp av öppna data kan man kombinera olika former av mobilitet och trafik med varandra samt producera olika slag av ruttguider. Med hjälp av dem kan olika tjänsteleverantörers rutter och tidtabeller kombineras till en resa. Ett exempel är MaaS Global Oy som är grundat i Finland 2015. Företaget är känt för tjänsten Whim som kombinerar olika mobilitetsformer. MaaS Global utnyttjar till exempel information om stadscyklar som finns tillgängliga som öppna data i sin affärsverksamhet.

Inom hälso- och sjukvården finns möjliga sätt att utnyttja öppna data till exempel för observation och uppföljning av smittsamma sjukdomar. Med hjälp av ett verktyg vid namn Visualize No Malaria har malariasmittan i Zambia och Senegal minskats med 60–85 procent. Verktöget utnyttjar öppen geografisk information. Öppna data kan utnyttjas också inom räddningsväsendet. Med hjälp av geografisk information kan man få reda på en hjälpbehövande persons exakta position, och med hjälp av geografisk information och trafikdata kommer hjälpen fram till den som behöver den snabbare än tidigare.

Det ska ändå beaktas att den lagstiftning som föreslås endast gäller myndigheters offentliga handlingar, vissa datamängder hos företag med offentligt bestämmande inflytande samt forskningsmaterial som gjorts offentligt tillgängligt och som producerats med offentliga medel. Utan information om genomförandeakter som gäller värdefulla datamängder har det i samband med beredningen inte identifierats konkreta datamängder vilkas tillgänglighet uppenbart skulle förbättras jämfört med nuläget. Trafikdata har redan öppnats som följd av transportservice-lagen och ITS-direktivet. Geografisk information har för sin del öppnats med anledning av Inspire-direktivet och lagen om en infrastruktur för geografisk information som genomför det. Dessutom har datamängder öppnats i andra fall än när lagstiftningen kräver det. Den föreslagna lagstiftningens konsekvenser för hushåll är alltså närmast indirekta och uppkommer genom övriga beskrivna konsekvenser.

4.2.2.2 Konsekvenser för företag som utnyttjar data

Propositionen har i någon mån positiva konsekvenser för företags möjligheter att vidareutnyttja data från offentliga sektorn i sin affärsverksamhet. Enligt en rapport som statsrådets kansli låtit göra har företagens andel som utnyttjare av öppna data före 2016 ökat till över 60 procent. (["Avoimen datan hyödyntäminen ja vaikuttavuus"](#), Användningen och effektivitet av öppna data, på finska. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 40/2017

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-387-3>). De vanligaste användningsändamålen har samband med datamängder som gäller ekonomi och beskattning, miljö och natur samt befolkningsdata och geografiska data, men också andra datamängder utnyttjas och till exempel intresset för data om klimat och väder samt data som gäller energiförbrukning ökar.

Öppna datas roll ökar i framtiden även när användningen av artificiell intelligens blir vanligare. För behandling och utnyttjande av omfattande öppet tillgängliga datamassor behövs också nya slag av innovationer som baserar sig på artificiell intelligens. Sådana datamassor kan också användas som undervisningsmaterial för artificiella intelligenta system som lär sig maskinellt.

Med hjälp av öppna data skapas helt nya typer av affärsverksamhet och redan existerande, mer traditionell affärsverksamhet kan effektiviseras. I den undersökning om innovation (på webbplatsen http://tilastokeskus.fi/til/inn/2014/inn_2014_2016-06-02_fi.pdf) (på finska) som statistikcentralen utarbetade 2014 upptäckte man att företag som utnyttjar öppna data med tanke på marknaden relativt sett gör nya innovationer oftare än andra företag. Företag yngre än fem år drar mer nytta av öppna data än äldre företag, vilket för sin del talar om att tjänster av helt nya slag skapas utgående från öppna data. Dessutom kan man med hjälp av öppna data effektivisera redan existerande mer traditionell affärsverksamhet vilket syns som förbättrad kvalitet och effektivitet i tjänster.

Den affärsverksamhet som uppkommer kring öppna data skapar nya möjligheter också för olika stöd- och konsulteringstjänster som hjälper andra aktörer att utnyttja och använda öppna data. I Finland är till exempel Spatineo Oy som grundats 2011 och Sitowise Oy som grundats 2018 företag som producerar sådana tjänster.

Syftet med direktivet om öppna data är att främja uppkomsten av en europeisk inre marknad vad gäller att utnyttja data. Enligt erfarenheter efter genomförandet av direktivet om upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen 2007/2/EG (nedan *Inspire-direktivet*) förbättrar harmonisering av öppna data på unionsnivå finländska företags möjligheter att utvidga sin affärsverksamhet till andra medlemsstater. Avgiftsfria värdefulla datamängder kan också frigöra resurser hos finländska företag för forsknings- och utvecklingsändamål, vilket för sin del kan förbättra deras internationella konkurrenskraft.

Det tidigare direktivet om vidareutnyttjande av data som offentliga sektorn innehar med de ändringar som gjorts i det och den reglering som gäller öppnande av data på specifika områden, såsom Inspire-direktivet, har också redan medverkat positivt på tillgången till data och på företags möjligheter att utnyttja dem. Dessutom innehåller informationshanteringslagen bestämmelser om till exempel skyldighet att upprätthålla en beskrivning som främjar handlingars offentlighet. Också andra åtgärder än sådana som gäller lagstiftning har genomförts nationellt för att främja öppenhet i data. Till exempel grundades som resultat av programmet ”Avoimen tiedon ohjelma” som pågick 2013–2015 tjänsten avoindata.fi som upprätthålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, och delegationen för informationsförvaltningen inom den offentliga förvaltningen utfärdade en rekommendation om användning av öppna användarvillkor (JHS 189, på finska). I projektet Utnyttja och öppna information som tillsatts av finansministeriet bereds som bäst flera olika åtgärder för att främja vidareutnyttjande av data som offentliga sektorn innehar. I samband med projektet produceras strategiska mål för att utnyttja och öppna data samt åtgärder för att förbättra datas tillgänglighet, kvalitet och interoperabilitet. För tillgängligheten till data bereds dessutom bland annat en handlingsmodell för identifiering av data som innehåller särskild nyttopotential för att myndigheterna ska kunna prioritera öppnande av sådana material för användning hos företag och andra aktörer. Dessutom strävar man inom projektet efter att identifiera hinder för mer omfattande utnyttjande av data som till exempel kan gälla avgifter som ska tas ut för uppgifter.

De ändringar som direktivet om öppna data innehåller är mer finstämt jämfört med den tidigare utvecklingen, och de lagförslag som ingår i denna proposition och gäller genomförandet av direktivet har därför endast en begränsad främjande inverkan på företags möjligheter att utnyttja information som offentliga sektorn innehar och utveckla affärsverksamheten utifrån informationen. Merparten av de data som omfattas av lagstiftningen som föreslås finns redan tillgängliga på det sätt som lagen kräver i olika format, i maskinläsbar form och via programmeringsgränssnitt.

I och med avgiftsfriheten för värdefulla datamängder försvinner eventuellt inkomstkällor från vissa ämbetsverk, vilket sannolikt innebär nytta för privata sektorn som motsvarar eller är större än dessa intäktsförluster. För dem som utnyttjar data är det fråga om besparingar. Dessutom kan nya sätt att använda data uppkomma då de blir avgiftsfria. Priset på produkter och tjänster som använder data som blivit avgiftsfria kan sjunka och en tidigare olönsam affärsidé kan bli lönsam med anledning av den nya regleringen. Sådana konsekvenser är dock de facto omöjliga att bedöma utan information om kommissionens genomförandeakter.

Den föreslagna avgiftsfriheten för forskningsmaterial kan frigöra företags resurser för nya slag av forskningsverksamhet och minska på ineffektiv överlappande produktion av forskningsmaterial. I sin helhet är konsekvenserna dock obetydliga eftersom den lag som föreslås gäller bara forskningsmaterial som redan gjorts tillgängliga, och eftersom forskningsmaterial som producerats med offentliga medel, när de offentliggörs, redan finns offentligt tillgängliga avgiftsfritt.

Bättre tillgång till öppna data förbättrar inte generellt små och medelstora företags ställning i förhållande till stora företag, för de flesta företag som utnyttjar öppna data sysselsätter mer än 250 personer. De föreslagna förbudet som gäller handlingar som rör produktion av allmännyttiga tjänster och som innehas av företag med offentligt bestämmande inflytande och mot exklusiva avtal som gäller forskningsmaterial som finansierats med offentliga medel samt skyldigheten att behandla dem som vidareutnyttjar data jämlikt kan emellertid för sin del trygga konkurrensen på områden som utnyttjar öppna data. Det ska ändå observeras att tillämpningsområdet för den reglering som gäller företags data är begränsat, och skyldigheterna tillämpas endast när ett företag först har tillåtit vidareutnyttjande av informationen. Dessutom innehas betydande datamängder av myndigheter som enligt redan gällande lagstiftning ska behandla dem som uträttat ärenden i förvaltningen jämlikt. Lagstiftningen har därför en begränsad betydelse för konkurrensen mellan företag.

4.2.2.3 Konsekvenser för företag som producenter av information

Konsekvenserna för företag som producenter av information gäller närmast sådana företag med offentligt bestämmande inflytande som producerar allmännyttiga tjänster och som innehar handlingar som kommer att omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Förslagets konsekvenser för sådana företag har bedömts ur perspektivet för vilken börda de blir föremål för på grund av den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster. Det som ovan har konstaterats om förslagets konsekvenser för företag som användare av information kan emellertid också tillämpas på sådana företag.

Enligt 1–2 § i den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster tillämpas lagen på handlingar som produceras i samband med allmännyttiga tjänster av sådana sammanslutningar med offentligt bestämmande inflytande som är verksamma inom specificerade sektorer som är föremål för särskild upphandlingslagstiftning inom vatten- och energiförsörjningen, sektorn för transport- och posttjänster, som trafikidkare inom sektorn för kollektivtrafik på järnväg och väg, som lufttrafikföretag eller som

rederier. Den föreslagna lagen innehåller inte skyldigheter att publicera handlingar eller tillåta vidareutnyttjande av dem, utan endast reglering om förfaranden i de situationer där ett företag självt tillåter vidareutnyttjande av en handling eller att vidareutnyttjande ska tillåtas med stöd av skyldigheter någon annanstans i lag. Dessutom ska det fortfarande vara möjligt att ta ut kostnader för produktion och tillgängliggörande av data som uppdateras ofta med tillägg av en skälig vinst, vilket mildrar den eventuella ekonomiska börda som regleringen medför. Sådana företag med offentligt bestämmande inflytande som kan få betydande intäkter av att mot betalning lämna ut handlingar som hänför sig till produktion av allmännyttiga tjänster och som kan förlora intäkter på grund av den nya regleringen har inte identifierats i samband med beredningen.

Elnätsverksamhet, vattentjänstverk och naturgasnätsverksamhet

Elnätsverksamhet och stamnätsverksamhet hos företag med offentligt bestämmande inflytande som har beviljats det tillstånd som krävs i elmarknadslagen (588/2013) hör till lagens tillämpningsområde till de delar det är frågan om skyldigheter som anges i elmarknadslagen och som utgör en skyldighet att producera en tjänst som ska anses vara allmännyttig. För vattentjänstverks del finns motsvarande reglering i vattentjänstlagen (119/2001). Ett naturgasnäts överförings- och distributionsnätsverksamhet är för sin del tillståndspliktig verksamhet enligt naturgasmarknadslagen (587/2017) och är föremål för skyldigheter och krav.

I beredningen har det inte identifierats några specialbestämmelser för dessa sektorer som skulle förplikta företag med offentligt bestämmande inflytande som är verksamma inom sektorerna att göra handlingar som de innehar, och som gäller produktion av allmännyttiga tjänster, tillgängliga för kommersiellt eller icke-kommersiellt vidareutnyttjande.

Den föreslagna lagens konsekvenser avseende företags handlingar begränsar sig för elnätsverksamhets, vattenförsörjnings- och naturgasnätsverksamhets del därför endast till de handlingar som rör produktion av allmännyttiga tjänster för vilkas del de företag med offentligt bestämmande inflytande som är verksamma inom de aktuella sektorerna själva beslutar att tillåta vidareutnyttjande. Under beredningen har det inte varit möjligt att mer ingående bedöma eventuella konsekvenser som den föreslagna regleringen om vidareutnyttjande får för dessa företag i fråga om vidareutnyttjande av sådana handlingar på grund av att verksamhetens fallspecifika karaktär. Den börda regleringen orsakar för dessa företag mildras emellertid av att ett företag självt från fall till fall får bedöma om det att man tillåter att en handling vidareutnyttjas, så att den omfattas av tillämpningsområdet för lagen som föreslås, är ändamålsenligt med tanke på företagets verksamhet.

Transport-, flygplats- och hamntjänster

Lagen om transportservice (320/2017, nedan *transportservicelagen*) innehåller både bestämmelser som gäller allmännyttiga transporttjänster och skyldigheter att öppna och göra data om transporttjänster och tillhandahållandet av dem tillgängliga till den del det inte föreskrivs om öppnandet i kommissionens delegerade förordning (EU) 2017/1926 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/40/EU vad gäller tillhandahållande av EU-omfattande multimodala reseinformationstjänster (nedan *förordningen om multimodala reseinformationstjänster*). På motsvarande sätt regleras det om öppnande och användbarhet av väg- och trafikdata i kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/962 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/40/EU vad gäller tillhandahållande av EU-omfattande realtidstrafikinformationstjänster (nedan *förordningen om trafikinformationstjänster*) och kommissionens delegerade förordning (EU) nr 886/2013 om komplettering av Europaparlamentets

och rådets direktiv 2010/40/EU vad gäller data och förfaranden för kostnadsfritt tillhandahållande, när så är möjligt, av ett minimum av vägsäkerhetsrelaterad universell trafikinformation för användare. De ovan nämnda delegerade förordningarna har utfärdats med stöd av det så kallade ITS-direktivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/40/EU om ett ramverk för införande av intelligenta transportsystem på vägtransportområdet och för gränssnitt mot andra transportslag). Nedan används benämningen ITS-förordningarna om dessa delegerade förordningar. Villkoren och förutsättningarna för användning av trafik- och resedata som tillhandahålls via en nationell kontaktpunkt kan dessutom fastställas genom licensavtal.

I transportservicelagen fastställs också de behöriga myndigheterna inom transport som enligt unionens lagstiftning, såsom trafikavtalsförordningen (EG) 1370/2007, får bestämma och avtala om skyldigheter till offentlig service inom transportsektorn. Till exempel kommunikationsministeriet kan avtala med ett företag med offentligt bestämmande inflytande, såsom VR-Group Ab, om köp av ekonomisk olönsam persontågstrafik för en viss tid.

Enligt 154 § i transportservicelagen ska oberoende av trafikslag den som tillhandahåller mobilitetstjänster inom persontrafik se till att väsentliga och aktuella uppgifter om mobilitetstjänsterna finns att tillgå i maskinläsbar form och kan användas fritt med hjälp av en förbindelse som upprättats i ett informationssystem via ett öppet gränssnitt. Enligt 158 § i transportservicelagen ska sådana datatjänster också tillhandahållas på rättvisa, skäliga och icke-diskriminerande villkor. Enligt regeringens proposition 161/2016 rd har syftet med tillgängliga data varit att främja kombinationen av olika transportslag och transporttjänster med varandra. Då är det fråga om vidareutnyttjande och skyldighet att tillåta detta som avses i den lagstiftning som nu föreslås. För de dataklassers del som avses i ITS-direktivet föreskrivs det närmare om tillgång till, delning av, vidareutnyttjande av och för dynamiska datas del även om uppdatering i de ovan nämnda ITS-förordningarna.

Transportservicelagen tillämpas på företag oberoende av hurdana samfund som har bestämmande inflytande i dem. De väsentliga uppgifter som avses i transportservicelagen kommer också att omfattas av tillämpningsområdet för lagen som föreslås endast ifall den som tillhandahåller mobilitetstjänster är ett företag där ett offentligt samfund har bestämmande inflytande och som producerar allmännyttiga tjänster, och uppgifterna har samband med produktionen av tjänsterna. Eftersom sådana uppgifter redan ska finnas tillgängliga i maskinläsbar form och via ett öppet gränssnitt medför lagen som föreslås inte några betydande kostnader för sådana offentliga företag. I transportservicelagen finns dock inte bestämmelser om att uppgifter ska lämnas ut avgiftsfritt. Den föreslagna bestämmelsen om avgiftsfria värdefulla datamängder kan således ge upphov till intäktsförluster för sådana företag beroende på kommissionens genomförandeakter som gäller värdefulla datamängder. Dessa konsekvenser har man dock inte kunnat bedöma i beredningen av propositionen.

Trafikstyrningsbolag Fintraffic Ab är ett bolag med specialuppdrag som producerar trafikledningstjänster för havs-, järnvägs och vägtrafik samt samlar in och förvaltar datamängder i anslutning till tjänsterna. Fintraffic producerar inte själv allmännyttiga tjänster inom de sektorer som omfattas av lagens tillämpningsområde. De datamängder som Fintraffic innehar har redan öppnats i mycket omfattande grad, och de bestämmelser som föreslås i detta sammanhang bedöms inte föra med sig några särskilda ändringar i Fintraffic verksamhet.

I lagen om flygplatsnät och flygplatsavgifter (210/2011) finns bestämmelser om det statsägda flygplatsnätbolagets, det vill säga Finavia Abp:s, uppgifter och skyldigheter. Lagen innehåller i sig inte bestämmelser om skyldigheter som gäller att informera eller utlämna information eller om tillgång. Enligt lagen har flygplatsnätbolaget emellertid en allmännyttig serviceskyldighet.

Den föreslagna lagen kan komma att tillämpas på handlingar som gäller produktionen av dessa tjänster om flygplatsnätbolaget självt vill göra sådana data tillgängliga för vidareutnyttjande.

Till den del hamnverksamheten är organiserad så att privatägda hamnoperatörsbolag sköter dem kommer den föreslagna regleringen inte att gälla handlingar som de innehar, utom i fall där offentlighetslagen och informationshanteringslagen ska tillämpas på handlingar som de innehar när de utövar offentlig makt.

Tills vidare vet man inte hurdan kommande reglering kommissionen bereder för trafiksektorerna. Kommissionen bedömer som bäst ITS-direktivet och de ITS-förordningar som utfärdats utgående från det på nytt. Det är också möjligt att kommissionen ställer upp en mera långtgående reglering i genomförandeakter som gäller värdefulla datamängder.

Posttjänster

På postverksamheten tillämpas 10 § 1 mom. i försörjningslagen endast till den del det gäller samhällsomfattande tjänster. De samhällsomfattande tjänsterna produceras för närvarande av Posti Group Abp. Övrig verksamhet, såsom försäljning av frimärken, är genom beslut av kommissionen befriad från bestämmelserna om upphandling. Om postens samhällsomfattande tjänster och dess skyldighet föreskrivs i postlagen (415/2011). Enligt 37 § i postlagen ålägger transport- och kommunikationsverket tillhandahållaren av samhällsomfattande tjänster eller ett annat postföretag en skyldighet att förvalta postnummersystemet som är en offentlig förvaltningsuppgift. Det postföretag som förvaltar postnummersystemet, för närvarande Posti Group Abp, ska hålla de uppgifter som postnummersystemet innehåller offentligt framlagda. Uppgifterna ska fås avgiftsfritt i en användbar form så att de lätt kan laddas ner elektroniskt. Enligt regeringens proposition RP 272/2016 rd är syftet med att utlämna uppgifter ur postnummersystemet att uppgifterna vidareutnyttjas som en del av andra postföretags verksamhet, vilket innebär att uppgifter om postnummer ska höra till tillämpningsområdet för den reglering som föreslås.

Om postnumren definieras som värdefulla datamängder kan regleringen öka Posti Group Abp:s kostnader vad gäller att göra uppgifter om postnummer tillgängliga. Posti Group Abp har dock redan ett existerande öppet gränssnitt för utlämnande av vissa datamängder, så det kan inte förväntas orsaka betydande merkostnader att eventuellt foga existerande digitala datamängder till det. Eftersom uppgifterna redan med stöd av den nuvarande postlagen ska finnas tillgängliga avgiftsfritt ska kravet på avgiftsfria värdefulla datamängder inte ge upphov till intäktsförluster.

Sammanfattning

Följande företag med statligt majoritetsinnehav och helt statsägda företag har definierats som företag som kan inneha handlingar som har samband med produktion av allmännyttiga tjänster och på vilka den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster kan komma att tillämpas: Finavia Abp (flygplats- och terminaltjänster), Fingrid Abp (stamnätsverksamhet för el), Gasum Ab (stamnätsverksamhet för gas), Posti Group Abp (samhällsomfattande posttjänster, postnummersystemet och övriga ovan nämnda uppgifter) och VR-Group Ab (persontransporttjänster). Av dem har Finavia Abp, Fingrid Abp och Posti Group Abp bedömt att merkostnader eller intäktsförluster inte uppkommer. För de övriga företagens del har kostnader eller intäktsförluster inte identifierats under beredningen.

För de övriga statsägda företagens del har det inte identifierats någon sådan skyldighet i samband med allmännyttiga tjänster enligt vilken företagets handlingar kommer att omfattas av direktivets och därmed den föreslagna lagstiftningens tillämpningsområde, trots att företaget redan som sådant skulle vara verksamt inom någon av de sektorer som nämns i 1 § i lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa offentliga tjänster. Sådana företag är till exempel Finnair Abp, som för närvarande inte producerar allmännyttiga tjänster. Upphandling av flygtrafik har dock pågått under beredningen av propositionen.

För kommunägda företags del är det på grund av deras antal svårare att producera lika noggranna bedömningar av regeringspropositionens konsekvenser. I samband med konsekvensbedömningen har konsekvenserna för sådana företag inte kunnat identifieras. Kommunerna äger cirka 150 företag som är verksamma inom energiförsörjning. Av dem producerar cirka 100 fjärrvärme. Det har dock inte identifierats någon nationell lagstiftning om fjärrvärme som skulle utgöra någon skyldighet i fråga om allmännyttiga tjänster och som skulle föra de handlingar de innehar till tillämpningsområdet för den föreslagna lagen. Av de resterande cirka 50 företagen är cirka 20 företags huvudsakliga verksamhetsområde eldistribution som kan ha samband med den stamnätsverksamhet som avses i elmarknadslagen. Kommunerna äger också cirka 70–80 företag vilkas verksamhetsområden är vattentäkt, vattenrening och distribution av vatten, och på vilka vattentjänstlagen eventuellt tillämpas.

Dessutom finns det nio företag som producerar verksamhet som betjänar transporttjänster eller flygtrafik, och på vilka transportservicelagen eller lagen om flygplatsnät och flygplatsavgifter tillämpas. Kommuner har också bestämmande inflytande i 20 hamnbolag på vilka transportservicelagens bestämmelse om att väsentliga data ska finnas tillgängliga tillämpas. Till den del det också är fråga om produktion av allmännyttiga tjänster i dessa handlingar ska den föreslagna lagen tillämpas på dem.

Som helhet bedöms den föreslagna lagens konsekvenser för verksamheten i företag med offentligt bestämmande inflytande och som producerar allmännyttiga tjänster utgående från den information som finns till förfogande under beredningen att vara ringa. Det har dock inte varit möjligt att bedöma konsekvenserna på ett heltäckande sätt utan kommissionens genomförandeakter som gäller värdefulla datamängder. Eftersom den föreslagna regleringen inte innehåller några nya skyldigheter att lämna ut handlingar för vidareutnyttjande jämfört med gällande lagstiftning beslutar företaget självt om det tillåter vidareutnyttjande av handlingar som det innehar, om det inte finns skyldigheter till vidareutnyttjande någon annanstans i lag. Utöver regleringen om värdefulla datamängder gäller de väsentligaste konsekvenserna villkoret att data som uppdateras ofta ska finnas tillgängliga via ett programmeringsgränssnitt och vid behov som en bulknedladdning. Det ska bedömas från fall till fall när det är fråga om data som uppdateras ofta och som ändras och föråldras snabbt. Därför är det inte möjligt att i förväg bedöma regleringens konsekvenser på ett heltäckande sätt. Tillgång via ett gränssnitt är dock inte ett ovillkorligt krav, och lagen som föreslås ska från fall till fall tillåta ett företag att beakta den börda som företaget orsakas av ekonomiska och tekniska skäl i förhållande till värdet av vidareutnyttjandet av informationen. Det är också möjligt att ta ut kostnaderna för produktion och tillgängliggörande av data som uppdateras ofta, vilket i ännu större utsträckning mildrar de kostnader som bestämmelserna medför.

Den reglering som föreslås anses inte heller få betydande konsekvenser för konkurrensen mellan företag. Bestämmelserna ska tillämpas endast på sådana sektorer som redan är föremål för reglering om offentlig anskaffning eller som gäller särskilda skyldigheter inom offentliga tjänster. Den föreslagna regleringen ska endast tillämpas på sådana handlingar vilkas produktion är en del av en särskild allmännyttig tjänst som företaget är skyldigt att producera. Vidare har det under beredningen inte identifierats några sådana datamängder för vilka företagen är skyldiga

att tillåta vidareutnyttjande. Det har således inte observerats att förslaget skulle innebära betydande konkurrens- och marknadskonsekvenser.

Slutligen ska det observeras att företag kan bli föremål för andra konsekvenser av den föreslagna regleringen när offentlighetslagen och informationshantlingslagen tillämpas på dem som utövar av offentlig makt enligt 4 § 2 mom. i offentlighetslagen och enligt det 3 § 4 mom. som föreslås i informationshantlingslagen. Av de ovannämnda skälen har inte heller dessa orsaker kunnat identifieras på ett uttömmande sätt.

4.2.2.4 Konsekvenser för den offentliga ekonomin

Intäktsförluster och ökande kostnader

Den 24 a § som föreslås i informationshantlingslagen kan medföra nya kostnader för sådana myndigheter och samfund som utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i offentlighetslagen om samfunden innehar information som uppdateras ofta och som avses i 24 a § som ännu inte öppnats via programmeringsgränssnitt eller tillgängliggjorts som en bulknedladdning. I skyldigheten ingår prövning där man ska observera värdet av vidareutnyttjandet av informationen, den tekniska och ekonomiska börda som uppkommer på grund av öppnandet och storlek och resurser hos den aktör som är skyldig att öppna informationen. En uttömmande bedömning av konsekvenserna skulle kräva mycket bedömning från fall till fall av datamängdernas karaktär och efterfrågan på dem och av myndighetens förhållanden. Därför har det varit svårt att identifiera vad som är sådan information som uppdateras ofta och som den föreslagna regleringen ska tillämpas på, eller vilken av sådan information som uppdateras ofta som är sådan att den ska göras tillgänglig och som en bulknedladdning via gränssnitt med stöd av den föreslagna regleringen. Sådan information har inte med säkerhet identifierats i samband med beredningen. Eventuell information som uppdateras ofta har kartlagts i den konsekvensbedömning som gjorts i samband med den grundläggande beredningen, under remissbehandlingen och separat från kommuner och i bilaterala diskussioner med olika statliga myndigheter. Helsingfors stad och Lantmäteriverket har i samband med konsekvensbedömningen fäst uppmärksamhet vid datamängder som sannolikt kan omfattas av den föreslagna lagstiftningen, men vad gäller dem är det utgående från den information som funnits till förfogande inte uppenbart att regleringen kommer att förplikta till realisering av gränssnitt eller som en bulknedladdning. Eftersom sådana datamängder som klart blir föremål för nya skyldigheter inte har identifierats i beredningen har det inte heller varit möjligt att närmare bedöma eventuella kostnader för upprätthållande, personal eller andra kostnader.

Som sammanfattning kan det konstateras att det inte har definierats betydande kostnader eller intäktsförluster för aktörer inom offentliga sektorn som bestämmelser om information som uppdateras ofta skulle medföra. Konsekvensbedömningen har dock varit utmanande eftersom direktivets definition av data som uppdateras ofta är mycket allmän, och eftersom det i skyldigheten att tillgängliggöra information som uppdateras ofta via ett programmeringsgränssnitt eller som en bulknedladdning ingår prövning från fall till fall. Den möjlighet till prövning som ingår i skyldigheten mildrar i varje fall konsekvenserna av bestämmelserna om information som uppdateras ofta för den offentliga ekonomin, eftersom syftet med den är att inte medföra någon oskälig börda för någon myndighet, kommun eller något företag som innehar information.

Dessutom ska det observeras att en del av den information som uppdateras ofta kan vara sådan som kommer att fastställas vara värdefulla datamängder. De kostnader som eventuellt orsakas av exaktare krav på tillgängliggörandet av information som uppdateras ofta för sådana datamängders del beror på hurdana krav som ställs på tillgången till information som anses som

värdefulla datamängder. Om kommissionens genomförandeakter innehåller närmare bestämmelser om förfarande kan de ha väsentliga konsekvenser för de kostnader detta medför för en myndighet.

Det ska beaktas att de ändringar som föreslås i informationshanteringslagen och offentlighetslagen tillämpas också på andra än myndigheter när de utövar offentlig makt. För offentlighetslagens del framgår det av 4 § 2 mom. och för informationshanteringslagens del föreslås en ändring i 3 § 4 mom. för att tillämpningsområdet ska vara samstämmigt och klart. Detta kan få konsekvenser både för andra samfund än offentlighetslagens samfund som fungerar som myndigheter, företag med offentligt bestämmande inflytande och andra privata aktörer när de utövar offentlig makt. Det har dock inte under beredningen varit möjligt att heltäckande beskriva utövning av offentlig makt hos andra än egentliga myndigheter där handlingar som är föremål för den föreslagna regleringen kan uppkomma. Därför har det inte varit möjligt att i förväg bedöma de ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna regleringen. Villkorligheten i bestämmelserna om utlämnande av information som uppdateras ofta mildrar dock bestämmelsernas konsekvenser också för andra som utövar offentlig makt än myndigheter.

Under beredningen av propositionen har man, som ovan beskrivits, inte haft kommissionens genomförandeakter om värdefulla datamängder till förfogande. Utan den förteckning om vilka datamängder som ska anses som värdefulla som ingår i dem har det inte heller varit möjligt att bedöma de kostnader eller intäktsförluster som tillgängliggörandet av eller avgiftsfriheten för dessa datamängder medför för aktörer inom offentliga sektorn. Under den grundläggande beredningen av propositionen har det emellertid gjorts några mycket preliminära bedömningar om hurdana datamängder som kan bli föremål för regleringen och hurdana konsekvenser det kan medföra. Konsekvenserna har bedömts av en expertarbetsgrupp som tillsatts av finansministeriet och utgående från en utredning av en utomstående uppdragstagare. Bedömningen har grundat sig på skäl 66 i ingressen till direktivet och på de temakategorier som nämns i bilaga I. Dessa bedömningar ska närmast anses som beskrivningar av kostnadernas eventuella omfattning.

I preliminära bedömningar har det ansetts möjligt att avgiftsfrihet för värdefulla datamängder beroende på datamängderna medför en intäktsförlust på cirka tre miljoner årligen för myndigheter. Fortgående kostnader, där till exempel upprätthållande av datasystem ingår, kan uppgå till en storleksklass på cirka en miljon euro. Verkställandet kan också kräva kontinuerliga personalresurser på cirka sex årsverken hos olika myndigheter. Engångskostnader för myndigheter, som innefattar till exempel att skapa eller utvidga programmeringsgränssnitt, är enligt bedömning i storleksklassen cirka tre miljoner euro. De största kostnaderna för enskilda myndigheter gäller Patent- och registerstyrelsen ifall uppgifter om företag fastställs att vara värdefulla datamaterial i stor utsträckning. Andra datamängder som har bedömts passa i kategorier i bilaga I i direktivet har redan tidigare gjorts tillgängliga. Bedömningarna ingår i expertarbetsgruppens promemoria om konsekvensbedömningar som har publicerats på finansministeriets webbplats med beteckningen [VM054:00/2020](#). Det har dock inte varit möjligt att bekräfta dessa bedömningar under den fortsatta beredningen och konsekvenserna är de facto omöjliga att bedöma utan information om vilka datamängder som ska fastställas som värdefulla. När kommissionens genomförandebestämmelser finns till förfogande måste det göras en separat bedömning om hurdana konsekvenser regleringen om värdefulla datamängder har för den offentliga ekonomin.

Konsekvenser för samhällsekonomin

De samhällsekonomiska konsekvenserna av öppna data uppkommer av att nytta skapas ur data som redan samlats in och producerats. När data delas öppet kan det medföra merkostnader, men det mervärde som uppkommer genom delningen kan vara betydande. Den som ursprungligen

producerat data kan inte alltid bedöma detta mervärde i förväg. Därför är det motiverat att öppna data i offentliga sektorn utan någon sådan detaljerad bedömning. Ekonomiska tillämpningar av öppna data har också en effekt som stöder och främjar varandra så att ju mera data från olika källor som finns tillgängliga, desto kraftigare kan den marknad de genererar växa.

Öppna data har konsekvenser också för sektorer där man inte huvudsakligen producerar digitala tjänster, såsom distributionstrafik eller elproduktion. Konsekvenserna av öppna data kan också mätas som en direkt konsekvens, då man undersöker enbart den affärsverksamhet som direkt uppkommer med anledning av öppna data, eller som en indirekt konsekvens där man i större utsträckning också beaktar annan samhällelig och ekonomisk nytta av öppna data, såsom arbetsplatser som uppkommit, sparad arbets- eller restid, sparad energi och bränsle och effektivare tjänster. Dessutom kan en betydande konsekvens för slutresultatet vara vem som tillfrågas om nyttan med öppna data: de som producerar och delar data eller de som drar nytta av dem i affärsverksamhet.

Att det mervärde som öppna data producerar inte kan bedömas exakt i förväg, och att öppna data både kan effektivisera existerande affärsverksamhet och skapa förutsättningar för helt nya slag av affärsverksamhet, leder till att det inte är möjligt att exakt förutse den ekonomiska nyttan med öppna data. I prognoser som getts i olika undersökningar finns det också mycket variation och osäkerhet beroende på tillvägagångssätt.

Storleken på marknaden för öppna data har beräknats till 0,1–1,6 procent av Finlands bruttonationalprodukt, och bedömningen av marknadens värde varierar från 400 000 000 euro till 3 300 000 000 euro. Marknaden bedöms växa med 7–15 procent årligen. För sysselsättningens del bedöms det att cirka 2300 personer arbetar med uppgifter som hänför sig till öppna data på heltid och cirka 8400 personer på deltid i företag inom sektorn för öppna data.

För den inre marknadens del i Europeiska unionen har det bedömts att storleken på marknaden för öppna data 2019 var cirka 184 miljarder euro, som förutsägs öka till och med till 334 miljarder euro före 2025. Arbetstagarna inom affärsverksamhet för öppna data var på den inre marknaden 2019 över en miljon, vilket förutses bli fördubblat före 2025. Av Europeiska unionens medlemsstater 2020 meddelade 44 procent att öppna data har stor ekonomisk betydelse och 26 procent meddelade att konsekvenserna av öppna data ligger på mellannivå.

I kommissionens utredning SWD (2018) 127 om PSI-direktivets konsekvenser och förnyelsen av det har det bedömts att av dataintensiva arbetsplatser inom ekonomin för öppna data baserar sig fyra av fem uttryckligen på vidareutnyttjande av data från offentliga sektorn. Information från offentliga sektorn har alltså en betydande roll på marknaden för öppna data och dess tillväxt.

I lagstiftningen som föreslås främjas möjligheterna till kommersiellt vidareutnyttjande av data som offentliga sektorn innehar. Sådana främjande ändringar är till exempel ett tak som ska fastställas för offentliga företag som tar ut avgifter för vidareutnyttjande av data samt myndigheternas och de offentliga företagens skyldighet att göra värdefulla datamängder tillgängliga avgiftsfritt och i maskinläsbar form via gränssnitt. Ändringarnas konsekvenser för företagens verksamhet har behandlats närmare ovan.

Som helhet har lagstiftningen sannolikt positiva konsekvenser för Finlands sysselsättning och ekonomiska tillväxt, som dock förblir jämförelsevis liten. Den mest betydande positiva konsekvensen för samhällsekonomin har regleringen om värdefulla datamängder, för den förpliktar till att öppna särskilt nyttiga datamängder så de blir tillgängliga via gränssnitt och avgiftsfritt.

4.2.3 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

4.2.3.1 Konsekvenser för informationshantering inom den offentliga förvaltningen

De föreslagna ändringarna i offentlighetslagen och informationshanteringslagen, den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster och den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel ska inte medföra några direkta konsekvenser för informationshanteringen inom den offentliga förvaltningen.

Den föreslagna regleringen gäller sätt och former för utlämnande av information för vidareutnyttjande av den. Förslaget kan för sin del stödja utnyttjandet av datamängder mellan myndigheter till den del myndigheter utnyttjar varandras offentliga data som gjorts tillgängliga som öppna data. För datasystemens del förpliktar den föreslagna regleringen myndigheter till att göra mer offentliga datamängder tillgängliga via tekniska gränssnitt. Dessa konsekvenser för myndigheternas verksamhet och den offentliga ekonomin har bedömts ovan. Den föreslagna regleringen låter myndigheterna själva pröva hur de i praktiken uppfyller skyldigheterna i bestämmelserna.

Förslaget ger inte till andra delar upphov till direkta konsekvenser för informationshanteringens enheter, datalager, arkivering av datamängder eller datasäkerhet. Förslaget skapar med undantag för informationshanteringsnämnden inte nya uppgifter för myndigheter och inte heller nya grunder för att få eller behandla data. Förslaget gäller inte handlingssekretess och det påverkar inte myndigheternas behandling av personuppgifter. Närmare konsekvenser för data-skyddet bedöms nedan.

Om en informationshanteringens enhet måste vidta åtgärder med anledning av den föreslagna regleringen, såsom att lämna ut data via tekniska gränssnitt till andra än myndigheter, måste den vid behov ändra sin informationshanteringsmodell och vid behov göra en konsekvensbedömning. Om en informationshanteringens enhet tillgängliggör information som avses i de föreslagna 24 a § och 24 b § öppet med hjälp av ett tekniskt gränssnitt måste den också uppdatera den beskrivning i syfte att genomföra handlingsoffentligheten som avses i 28 § i informationshanteringslagen.

4.2.3.2 Konsekvenser för den offentliga förvaltningens informationshanteringsnämnd

Förslaget innehåller ett förslag till ändring som gäller informationshanteringsnämnden för den offentliga förvaltningen. Enligt förslaget ska den bedömning av verkställande och iakttagande som det föreskrivs om i de 24 a § och 24 b § som enligt förslaget ska fogas till informationshanteringslagen höra till nämndens uppgifter. Bestämmelserna om värdefulla datamängder och om information som uppdateras ofta i informationshanteringslagen ska ingå som en ny helhet i nämndens existerande bedömningsuppgift. Dessutom har informationshanteringsnämnden den allmänna uppgiften att främja genomförandet av förfarandena i fråga om informationshantering och informationssäkerhet samt genomförandet av de krav som föreskrivs i informationshanteringslagen. Den föreslagna nya uppgiften är i sin helhet anspråkslös, och kräver inte att informationshanteringsnämnden anvisas nya resurser.

4.2.3.3 Begäran om information från myndigheter

De föreslagna ändringarnas konsekvenser för begäran om information från myndigheter har inte kunnat bedömas på ett helt tillförlitligt sätt. Den föreslagna regleringen gäller i första hand det

sätt på vilket data som myndigheter innehar ska göras tillgängliga och gäller begränsade datamängder. Den på så sätt lättare tillgången till information har inte identifierats att leda till uppenbara konsekvenser för den mängd information som begärs. Detta stöds av att de data som är föremål för regleringen till kvaliteten skiljer sig mycket från sådana uppgifter som det är typiskt att man begär av myndigheter. Det ska dock observeras att en begäran om data som uppdateras ofta eller i realtid i vissa fall kan vara mer arbetsdryg dels att behandla än vanligt och att lösa. Det beror på att myndigheten, när den prövar skapandet av ett gränssnitt eller en bulknedladdning, kan bli tvungen att bedöma värdet på vidareutnyttjande av informationen i förhållande till den tekniska och ekonomiska börda som den medför, om sådana lösningar inte redan finns till förfogande. Dessutom kan enligt vissa aktörer begreppen i de nya bestämmelserna i enskilda fall leda till nya förfrågningar om information, om man felaktigt antar att bestämmelserna utvidgar myndigheternas skyldigheter att överlåta myndighetshandlingar eller begränsar sekretessregleringen.

4.2.3.4 Kommuner och samkommuner

De ändringar som föreslås får eventuella konsekvenser för kommunernas verksamhet antingen genom att kommuner och samkommuner producerar och förvaltar värdefulla datamängder eller information som uppdateras ofta eller genom att kommuner äger eller har bestämmande inflytande i företag som innehar handlingar som den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster ska tillämpas på. Konsekvenserna av bestämmelserna om värdefulla datamängder har inte kunnat bedömas på grund av att genomförandeakterna saknas.

Kommunerna kan inneha sådana data som uppdateras ofta för vilka det krävs att ett gränssnitt skapas för att de ska kunna vidareutnyttjas på begäran. Sådan information som uppdateras ofta ska enligt den föreslagna 24 a § i informationshanteringslagen till innehållet ändras eller förändras snabbt, och dessutom har information för vilken det ställs krav för utlämnandet eller som är sekretessbelagd lämnats utanför regleringen. Dessutom ska en handling höra till tillämpningsområdet för 24 a § enligt 3 § 4 mom. i informationshanteringslagen, det vill säga att den ska vara en myndighetshandling som avses i offentlighetslagen. Den mängd handlingar som den reglering som föreslås ska tillämpas på är alltså rätt begränsad och ska bedömas från fall till fall.

Skapandet av gränssnitt eller tillgängliggörandet av nedladdningar är inte en ovillkorlig skyldighet. Kommunen eller affärsverket ska ha möjlighet att bedöma den tekniska eller ekonomiska börda genomförandet medför i förhållande till vilket värde vidareutnyttjandet av informationen har. Dessutom ska det inte förpliktas till att skapa gränssnitt. Informationen eller handlingen ska lämnas ut via ett gränssnitt endast på begäran, vilket för sin del uttryckligen koncentrerar skyldigheterna särskilt på sådan information och sådana handlingar för vilka intresse av att vidareutnyttja dem har visats. I synnerhet för små kommuner kan det vara oskäligt att på det sätt som beskrivs skapa gränssnitt i fall där gränssnitt inte ännu alls är i bruk. Möjligheterna och beredskapen att bygga upp olika datatjänster och göra data tillgängliga beror mycket på kommunens storlek och de resurser den förfogar över. Därför bör bedömningen i fråga om data som uppdateras ofta uttryckligen göras från fall till fall. Dessutom kan de datamängder som kommuner och samkommuner producerar samlas i gemensamma datatjänster, vilket för sin del stöder vidareutnyttjandet och möjligheten att dra nytta av dem och minskar den börda som uppstår för den enskilda dataproducenten. Då bedömningen ska ske från fall till fall är det svårt att i förväg bedöma konsekvenserna av regleringen.

Direktivet om öppna data är till karaktären allmän reglering om vilken det har utfärdats mer ingående bestämmelser på unionsnivå, för trafikdatas del till exempel i ITS-direktivet om smarta trafiksystem och i de ITS-förordningar som utfärdats utgående från det, och för geografiska

datas del i Inspire-direktivet. I den information som uppdateras ofta och som innehas av kommuner och samkommuner betonas enligt de utredningar som gjorts trafik- och geografiska data. Trafikdata ska redan nu finnas tillgängliga i den form som uppfyller skyldigheterna enligt 146 §, 148 § och 154 § i transportservicelagen samt i statsrådets förordning om väsentlig information om mobilitetstjänster (643/2017). Geografiska datamängder ska för sin del finnas tillgängliga i ett datanät i en form som uppfyller tekniska krav på tillgängliggörande enligt 7 § i lagen om en infrastruktur för geografisk information. Enligt 2–3 § i statsrådets förordning om en infrastruktur för geografisk information (725/2009) ska en datamängd som ändras finnas tillgänglig i datanätet samtidigt som den ändrade datamängden tas i bruk. Det är emellertid möjligt att den föreslagna regleringen också för trafik- och geografiska datas del utvidgar skyldigheter eftersom definitionen av information som uppdateras ofta inte är begränsad till någon viss sektor eller till några speciella datamängder eller dataprodukter.

I samband med den fortsatta beredningen har konsekvenserna för kommunerna utretts i samarbete med Kommunförbundet och genom en enkät som riktats till experter på kommunernas helhetsarkitektur. I detta sammanhang har det inte identifierats några sådana uppenbara datamängder som uppdateras ofta som tydligt som resultat av den föreslagna regleringen måste öppnas via programmeringsgränssnitt eller som en bulknedladdning.

Den föreslagna regleringen anses öka kommunernas lagstadgade uppgifter och skyldigheter endast i ringa utsträckning och den anses inte vara problematisk med tanke på finansieringsprincipen.

Eftersom den föreslagna regleringens konsekvenser för kommunerna inte har kunnat bedömas heltäckande behöver konsekvenserna bedömas ytterligare i efterskott, såsom det beskrivs nedan.

4.2.3.5 Konsekvenser för myndigheter av regleringen om forskningsmaterial

Den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel gäller för lagens 3 § 2 mom. forskningsmaterial som offentliga forskningsinstitut eller myndigheter har producerat och gjort offentligt tillgängliga i elektronisk form och som också är offentliga handlingar som myndigheter innehar. Dessa handlingar ska i fortsättningen finnas tillgängliga avgiftsfritt. I samband med beredningen har det inte observerats att myndigheter som bedriver vetenskaplig forskning i nuläget heller skulle ha gjort sina forskningsmaterial tillgängliga mot avgift. Konsekvenserna för myndigheter som bedriver och publicerar forskning blir därför ringa.

4.2.4 Samhälleliga konsekvenser

4.2.4.1 Konsekvenser för forskarsamhället

Den lag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel som föreslås gäller forskningsmaterial som har producerats eller upprättats i samband med offentligt finansierad forskningsverksamhet och som redan har gjorts offentligt tillgängliga i elektronisk form. I lagen som föreslås bestäms det om avgiftsfri tillgång till dessa material, i alla existerande format, samt utan diskriminerande användarvillkor eller ensamrätter. En sådan lättare tillgång främjar för sin del öppenhet i vetenskapen och sänker tröskeln för att bedriva ny forskning utgående från material som redan producerats.

Öppenhet är en grundprincip inom vetenskap. Den lag som föreslås stöder åtgärder för att främja öppna data som redan är under arbete, men förslagets konsekvenser kan inte anses särskilt be-

tydelsefulla eftersom principerna för öppenhet redan allmänt har antagits i det finländska forskarsamhället, och den reglering som föreslås endast gäller på vilket sätt material som redan publicerats ska göras tillgängligt.

Enligt en utredning 2019 ([Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:45](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-689-8), på engelska, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-689-8>) har finländska aktörer inom forskning haft åtminstone en politisk plan och en politisk genomförandeplan där det rekommenderas öppenhet i fråga om forskningsmaterial, öppen licensiering och lagring i ett öppet datalager. För den största delen av forskningsorganisationerna gäller en sådan policy och det förutsätts att man följer den.

De största finansiärerna kräver att de forskningsmaterial som producerats med deras finansiering öppnas enligt principen ”så öppet som möjligt, så slutet som nödvändigt” där känsliga forskningsmaterial inte ingår i skyldigheten att öppna material. Till exempel är villkoret för att den finansiering av forskning som Europeiska kommissionens Horizon och Finlands Akademi beviljar dock att forskningsmaterialet ska finnas öppet tillgängligt så snart som möjligt efter att det publicerats, om inte något annat bestäms i lag eller av någon annan grundad anledning. Konsekvensen av den nya regleringen kan därför inte anses betydande.

I Finland samordnar Vetenskapliga samfundens delegation vetenskaplig öppenhet. Samordningen styrs av Den nationella styrgruppen för öppen vetenskap och forskning som för närvarande förbereder bland annat en enhetlig policy för öppen tillgång till forskningsmaterial och forskningsmetoder samt en delpolicy för öppen tillgång till forskningsdata.

Om ett forskningsinstitut eller en forskningsorganisation inte vill att lagen ska tillämpas på ett visst material har de möjlighet att inte göra sådant forskningsmaterial offentligt tillgängligt. Detta kan också ha en motsatt verkan med tanke på tillgången till forskningsmaterial: forskningsmaterial som annars skulle göras offentligt tillgängligt offentliggörs inte längre för att man inte vill att lagen som föreslås ska tillämpas på det. Denna konsekvens kan närmast anses teoretisk, för publicerandet av material är ett typiskt villkor för offentlig finansiering,

4.2.4.2 Konsekvenser för medborgarnas ställning i samhället och för det civila samhällets verksamhet

Det föreslås att offentlighetslagen ändras så att avgifter inte tas ut för utlämnande av värdefulla datamängder. Till dessa delar kan beloppet för de avgifter som ska tas ut av medborgarna för begäran om information eventuellt sjunka. Offentlighetslagens 34 § 1 mom. förutsätter dock redan i sin gällande form avgiftsfrihet i många situationer, till exempel när en handling lämnas ut i elektronisk form per e-post. Den föreslagna regleringen medför således sannolikt inga konsekvenser för till exempel avgifter som ska tas ut av privatpersoner eller medier när det gäller begäran om information som helhet med stöd av offentlighetslagen.

Det föreslås att offentlighetslagen och informationshanteringslagen ändras så, att data som uppdateras ofta och värdefulla datamängder på begäran ska göras tillgängliga i maskinläsbar form och vid behov via ett programmeringsgränssnitt. Datamängder som finns i maskinläsbar form och kan hämtas via programmeringsgränssnitt kan analyseras och bedömas med hjälp av datorprogram, vilket kan främja effektivitet, kvalitet och genomskinlighet i resultaten i myndigheters verksamhet. Effekten minskas dock av att de flesta sådana datamängder som myndigheter och offentliga forskningsinstitut innehar redan finns offentligt tillgängliga i den form som direktivet kräver och att det för att göra sådana observationer och bedömningar krävs bland annat datateknisk och statistikvetenskaplig expertis utöver det vanliga. Konsekvenserna av förslaget torde därför bli ringa också till dessa delar.

4.2.4.3 Konsekvenser för den nationella säkerheten och för dataskyddet

De föreslagna ändringarna i offentlighetslagen och informationshanteringslagen samt den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster gäller inte sekretessbelagda handlingar eller handlingar som inte finns tillgängliga enligt skyddet av personuppgifter eller vilkas utlämnande i övrigt begränsas enligt vissa villkor. Detta begränsar i märkbar utsträckning förslagens konsekvenser för den nationella säkerheten och dataskyddet. Beträffande bestämmelserna om värdefulla datamängder har det ännu inte varit möjligt att bedöma dessa konsekvenser mer ingående.

I vissa fall kan det dock vara möjligt att genom att kombinera offentliga handlingar skapa eller få fram data vilkas innehåll myndigheten inte, när den lämnat ut de ursprungliga handlingarna, har kunnat veta eller bedöma. Tidigare har data kombinerats manuellt ur fysiska handlingar. Då har både tillgången till handlingarna och begränsade resurser satt gränser för vad det är möjligt att få reda på genom kombination av data.

Enligt 16 § 2 mom. i offentlighetslagen beror utlämnande av uppgifter som en kopia i form av en teknisk upptagning eller annars i elektronisk form på myndighetens prövning, om inte något annat föreskrivs. En ändring i bestämmelsen föreslås enligt vilken man har rätt att få en kopia i elektronisk form av offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta utan prövning av myndigheten om informationen ändras eller föråldras snabbt och den inte ingår i myndighetens personregister eller i någon annan handling ur vilken information får lämnas ut endast under vissa förutsättningar. Enligt de föreslagna 24 a och 24 b § i informationshanteringslagen ska en myndighet lämna ut värdefulla datamängder och under vissa förutsättningar information som uppdateras ofta via programmeringsgränssnitt eller som en bulknedladdning. Motsvarande reglering ska också ingå i lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster.

Eftersom det är möjligt att analysera och kombinera data som finns tillgängliga via gränssnitt i elektronisk form ökar en mer omfattande användning av gränssnitt i teorin risken för att man genom att kombinera data ur offentliga datamängder kan skapa data med hjälp av vilka man kan få reda på information som annars är sekretessbelagd. En del av sådana datamängder som är utsatta för kombination, såsom plats- och trafikdata, finns redan öppnade i maskinläsbar form och via gränssnitt både i och med nationella åtgärder och olika EU-akter såsom Inspire-direktivet och ITS-direktivet.

Konsekvenserna av den föreslagna regleringen är till denna del ringa, och de risker som definierats i konsekvensbedömningarna hänför sig mer allmänt till sätt som utvecklas för behandling av data. I konsekvensbedömningarna har det inte identifierats några sådana datamängder som uppdateras ofta som klart som resultat av den föreslagna regleringen måste öppnas via programmeringsgränssnitt eller som en bulknedladdning. Eftersom kommissionens genomförandeakter inte funnits tillgängliga under beredningen har man i konsekvensbedömningen inte heller kunnat identifiera material som ska göras tillgängliga som värdefulla datamaterial. Således har man i beredningen inte kunnat bedöma mer exakt på vilket sätt den föreslagna regleringen för sin del kan påverka den risk som den kombination av data som beskrivs ovan kan utgöra. Konsekvensen ska dock anses ringa.

Under beredningen har det observerats att helheten direktivet om öppna data, den nationella regleringen om tillgång till handlingar och regleringen om hantering av personuppgifter delvis är svår att uppfatta. Ur perspektivet för regleringens tillämpningsområde är konsekvenserna för skyddet av personuppgifter dock mycket begränsade. Direktivet om öppna data ska inte tillämpas på handlingar med begränsad tillgång enligt medlemsstaternas system för tillgång, inklusive

för skydd av personuppgifter. Skyldigheter som gäller data som uppdateras ofta eller i realtid ska tillämpas nationellt endast på offentliga handlingar när informationen inte ingår i en myndighets personregister. Direktivets tillämpningsområde, med beaktande av de begränsningar av tillgång till data som beror på nationell lagstiftning begränsar den behörighet som kommissionen ges i direktivet att utfärda genomförandeakter avseende värdefulla datamängder också i fråga om personuppgifter. Reglering om personuppgifter som ingår i myndigheters handlingar kan alltså närmast gälla personuppgifter som med stöd av speciallagstiftning är explicit offentliga, och också då begränsas utnyttjandet av grundlagsutskottets praxis angående personregister i datanät (till exempel GrUU 2/2017 rd, GrUU 32/2008 rd). Regleringen om information som innehas av företag med offentligt bestämmande inflytande och om offentligt finansierade forskningsdata ska inte förplikta aktörer att tillgängliggöra personuppgifter. Till de delar aktörer beslutar tillgängliggöra datamängder för vidareutnyttjande ska skyddet av personuppgifter beaktas på ett korrekt sätt i verksamheten. Som helhet kan den föreslagna regleringens konsekvenser för skyddet av personuppgifter således anses ringa.

4.2.5 Uppföljning och preciserande frågor

De förslag till författningar som ingår i propositionen innehåller sannolikt inte all reglering som direktivet om öppna data kräver. Bestämmelserna om värdefulla datamängder måste eventuellt justeras senare när kommissionens genomförandeakter finns till förfogande. Dessutom bör ändringarna i de sektorspecifika bestämmelserna bedömas. Ändringarna har utan genomförandeakterna ännu inte kunnat identifieras. Vad gäller den allmänna regleringen om värdefulla datamängder som ingår i propositionen har man inte på nationell nivå kunnat identifiera vilka datamängder den kan komma att tillämpas på. Ytterligare konsekvensbedömning måste alltså göras senare när genomförandeakterna finns till förfogande.

Den föreslagna regleringen innehåller nya skyldigheter i fråga om information som uppdateras ofta eller i realtid för kommunerna, staten och företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande. Skyldigheten att tillgängliggöra information som uppdateras ofta via ett programmeringsgränssnitt eller som en bulknedladdning är inte ovillkorlig. Den innehåller prövning där man ska beakta värdet på vidareutnyttjandet av informationen, den tekniska och ekonomiska bördan som öppnandet medför samt storlek och resurser hos den kommun, den myndighet eller det företag som är skyldiga att öppna data. Det har inte varit möjligt att göra den prövningen i förväg för alla de datalager och för de organisationer som förvaltar dem som är föremål för regleringen. En sådan förhandsbedömning är inte heller ändamålsenlig eftersom värdet på vidareutnyttjande av data kan ändras till exempel på grund av nya modeller för affärsverksamhet eller betydande ändringar i verksamhetsbetingelserna. Dessutom ändras mängden och kvaliteten kontinuerligt på information som olika organisationer samlar in, vilket kan leda till att helt nya slag av handlingar och datamängder omfattas av regleringen. Till den delen bör konsekvenserna av den reglering som föreslås följas även i fortsättningen.

Det är också sannolikt att åtminstone en del av denna information som uppdateras ofta i samband med kompletterande reglering också kommer att fastställas som värdefulla data som avses i direktivet. Då måste den reglering som gäller dem i varje fall bedömas på nytt.

Det har av dessa orsaker inte varit möjligt att uttömmande bedöma konsekvenserna av den föreslagna regleringen i samband med beredningen av regeringens proposition. Konsekvenserna av den reglering som genomför direktivet om öppna data behöver bedömas även i efterhand. Fram till utgången av 2022 utförs verkställandet och uppföljningen i samband med projektet Utnyttja och öppna information som inrättats av finansministeriet (mer information om projektet på webbplatsen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med beteckningen

[VM043:00/2020](#)), men det vore ändamålsenligt att fortsätta uppföljningen ytterligare till utgången av 2023. Dessutom ska uppföljning göras i samband med beredningen av svar på internationella organisationers årliga förfrågningar om öppna data.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Alternativen och deras konsekvenser

Direktivet om öppna data är till karaktären harmonisering på miniminivå. De förslag till författningar som ingår i denna proposition genomför den tvingande regleringen i direktivet. I beredningen av propositionen har man också bedömt i vilken mån det i genomförandet av direktivet behöver föreskrivas om åtgärder eller skyldigheter som direktivets rörelsefrihet tillåter och som går längre i fråga om att främja öppenhet i data, men som dock beaktar den tidtabell som genomförandet av direktivet kräver. Bedömningen har utförts av en expertarbetsgrupp som tillsatts av finansministeriet där representanter för alla ministerier med undantag av utrikesministeriet har utsetts. Expertarbetsgruppen har under sitt arbete granskat till exempel utvidgning av regleringen som gäller offentliga företag till en mer omfattande grupp aktörer än tillämpningsområdet i direktivet, att utvidga bestämmelserna om handlingar till att gälla datorprogram samt en strängare reglering om format och förfaranden för tillgängliggörande än den nivå som direktivet kräver. Sådana eller andra lagstiftningsåtgärder ansågs dock inte ändamålsenliga eller möjliga i samband med genomförandet av direktivet. Det skulle till exempel inte ha varit möjligt att bedöma åtgärdernas konsekvenser tillräckligt under beredningen av propositionen. Bedömning av mer omfattande åtgärder ansågs besvärliga under beredningen också av den orsaken att genomförandeakter som gäller värdefulla datamängder inte fanns till förfogande. Det gick alltså inte att få någon helhetsbild av direktivets konsekvenser på miniminivån.

I expertarbetsgruppens arbete identifierades olika svårigheter vid vidareutnyttjande av data, såsom varierande praxis, brist på verktyg som passar för anonymisering av data och problem som gäller datas interoperabilitet. De identifierade problemen kräver dock inte nödvändigtvis lagstiftning för att bli lösta. Många av dem kan också lösas genom anvisningar av myndigheterna, genom att bilda gemensamma handlingsmodeller och riktlinjer samt genom olika rekommendationer som till exempel den informationshanteringsnämnd som inrättades den 1 januari 2020 kan utfärda med stöd av informationshanteringslagen. Åtgärderna i projektet Utnyttja och öppna information som inrättats av finansministeriet främjar redan för sin del nationella mål i fråga om öppen offentlig information. Inom projektet utarbetas ett förslag till strategiska mål för att öppna och utnyttja information inom den offentliga förvaltningen. Dessutom bereds och genomförs åtgärder som främjar att information utnyttjas och öppnas. Ett mål med projektet är till exempel att förbättra kvaliteten och interoperabiliteten i de data som ska utnyttjas och öppnas såväl tekniskt som semantiskt sett. Projektets åtgärder stöder också genomförandet av direktivet om öppna data. Mer information om projektet Utnyttja och öppna information finns på webbplatsen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med beteckningen [VM043:00/2020](#).

I beredningen har man inte med beaktande av dessa aspekter identifierat sådana ändamålsenliga åtgärder som kräver lagstiftning, och som skulle ha varit möjliga inom ramen för beredningens strama tidtabell.

I beredningen har man också bedömt alternativa sätt att genomföra de ändringar som direktivet kräver i den nationella lagstiftningen. Det föreslås att den lagstiftning som gäller användning av offentliga företags handlingar och forskningsmaterial sammanställs till nya speciallagar som gäller dem. Det ansågs inte ändamålsenligt att foga bestämmelser till informationshanteringslagen eller offentlighetslagen, för de aktörer som bestämmelserna gäller hör till stor del inte till lagens tillämpningsområde. Det skulle också vara möjligt att foga bestämmelser sektorsvis till

de lagar som gäller företag som tjänar det allmänna intresset, men tillämpningsområdet för dem överensstämmer inte med direktivet. Därför ansågs en ny lag om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster vara det mest ändamålsenliga alternativet.

5.2 Planerade och genomförda åtgärder i andra medlemsstater

Estland

I Estland har PSI-direktivet genomförts inom ramen för lagen om offentlig information (avaliku teabe seadus), i vilken det föreskrivs om offentligheten för handlingar som innehas av myndigheter och motsvarande instanser samt om myndigheternas informationshantering. Lagen om offentlig information ger var och en rätt till sådan information som innehas av myndigheter och offentligrättsliga organ samt andra som sköter offentliga uppgifter som inte är sekretessbelagd eller vars utlämnande inte äventyrar någons integritet eller dataskyddet. Lagen tillämpas också på privata företag som har en dominerande marknadsställning eller monopolställning. En informationsbegäran med stöd av lagen ska avgöras utan dröjsmål, dock inom fem arbetsdagar, men för krävande begäranden kan tidsfristen förlängas. Uppgifterna ska göras tillgängliga utan avgift, om det inte särskilt i lag föreskrivs om grunderna för att kostnaderna för utlämnandet kan tas ut, såsom materialkostnader för utskrivna ark. De organisationer som hör till lagens tillämpningsområde ska informera om fullgörandet av sina uppgifter samt bistå den som begär uppgifter för att underlätta och främja delfåendet. De ska också informera om sin egen verksamhet, och i lagen specificeras i detalj i synnerhet sådana ämnesområden och helheter om vilka organisationerna ska informera på eget initiativ. I fråga om informationshantering föreskrivs det i lagen om offentlig information om myndigheternas skyldigheter att upprätthålla webbplatser, om databaser och dataregister som myndigheter upprätthåller på ett allmänt plan samt om administrering av myndigheternas informationssystem. I lagen förbjuds till exempel informationssystem med överlappande innehåll samt åläggs myndigheterna att begära tillstånd för väsentliga ändringar i informationssystemen av ekonomi- och kommunikationsministeriet.

Enligt de uppgifter som var tillgängliga under beredningen är avsikten att direktivet om öppna data ska genomföras i Estland genom att de ändringar direktivet förutsätter görs i lagen om offentlig information, också i fråga om offentliga företag och forskningsdata. Avsikten är alltså att ta in bestämmelser om vidareutnyttjande i lagstiftningen om offentlighet och informationshantering i den offentliga förvaltningen på samma sätt som det också i denna proposition föreslås i Finland. Enligt de uppgifter som var tillgängliga under beredningen kan man i den estniska lagstiftningen eventuellt komma att utsträcka bestämmelserna om värdefulla dataset till att omfatta också andra dataset än endast de som kommer att definieras i kommissionens genomförandeakter. Sådana nationella värdefulla dataset kan till exempel vara läromaterial som används av maskininlärande översättningsprogram, såsom parallelltexter på olika språk, samt läromaterial på estniska som används av maskinin program som omvandlar tal till text eller text till tal. Sådant läromaterial föreslås vara tillgängligt som bulknedladdning, eftersom det inte är rationellt att använda gränssnitt för att lämna ut sådant material.

I mars 2021 hade Estland inte ännu antagit någon lagstiftning om genomförande av direktivet.

Sverige

I Sverige har PSI-direktivet genomförts genom att det stiftats en lag (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen, nedan *PSI-lagen*. PSI-lagen tillämpas på handlingar som innehas av den offentliga förvaltningen och på myndigheters handlingar som

är offentliga enligt tryckfrihetsförordningen (1949:105), men inte på handlingar som innehas av andra kulturinstitutioner såsom arkiv, bibliotek och muséer eller på handlingar till vilka tredje man har upphovsrätt.

I PSI-lagen ingår bestämmelser på miniminivån enligt PSI-direktivet om vidareutnyttjande nästan som sådana. Dess tillämpningsområde har dock 2019 utvidgats till att också omfatta handlingar som innehas av offentliga företag, som berör en sådan aktör som nämns i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller dess verksamhet, som till exempel kan vara officiella veterinärer och olika namngivna allmännyttiga stiftelser och organisationer. I fråga om avgifter föreskrivs det till exempel i PSI-lagen att om en myndighet har en lagstadgad rätt att ta ut avgifter för att lämna ut handlingar, får de inte överskrida ett maximibelopp som motsvarar det maximibelopp som anges i PSI-direktivet.

Begäran om vidareutnyttjande definieras i PSI-lagen som ett särskilt förfarande, som ska behandlas med iakttagande av särskilt angivna bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900), och som överklagas enligt vad som särskilt föreskrivs i PSI-lagen. Däremot föreskrivs det i tryckfrihetsförordningen om definitionen av en offentlig myndighetshandling och om utlämnande av dem för att tillgodose offentlighet och öppenhet.

Regeringskansliet i Sverige har den 15 september 2020 publicerat utredningen "Innovation genom information" (SOU 2020:55) om öppna data samt ett förslag om genomförande av direktivet om öppna data. Det föreslås att direktivet om öppna data genomförs genom att en ny lag stiftas om öppna data och vidareutnyttjande av information från offentlig sektor, vilket också främjar de nationella målen för öppnare information. Den föreslagna lagens tillämpningsområde motsvarar tillämpningsområdet för direktivet om öppna data så att utanför tillämpningsområdet till exempel lämnas handlingar till vilka tredje man har upphovsrätt, handlingar som berör rundradioverksamhet samt handlingar från andra kulturinstitutioner än arkiv, bibliotek och muséer. Lagen tillämpas dock på alla offentliga myndigheter och offentliga företag i vilka de har ett bestämmande inflytande, inte endast på företag i de branscher som anges i direktivet om öppna data.

Liksom i fråga om PSI-lagen föreslås det att särskilda bestämmelser om offentlighet och sekretess kvarstår i offentlighets- och sekretesslagen. Det föreslås att i öppna data-lagen tas in liknande bestämmelser om begäran om vidareutnyttjande som i PSI-lagen, och att tryckfrihetsförordningen fortfarande ska utgöra grunden för offentligheten i myndigheternas verksamhet. Öppna data-lagens syfte är framför allt att uppmåna myndigheterna att på eget initiativ göra information tillgänglig i större utsträckning än tidigare, genom en liknande bestämmelse som i 20 § i den finländska offentlighetslagen: "En myndighet eller ett offentligt företag bör på eget initiativ göra information tillgänglig, om det inte är olämpligt med hänsyn till skyddet av personuppgifter eller kritisk infrastruktur eller med hänsyn till Sveriges säkerhet eller informationssäkerhet i övrigt."

I mars 2021 hade Sverige inte ännu antagit någon lagstiftning om genomförande av direktivet.

Övriga medlemsstater

De medlemsstater som i mars 2021 hade genomfört det omarbetade direktivet om öppna data var Grekland och Frankrike. I Grekland har direktivet genomförts genom att det nästan som sådant tagits in i den nationella lagstiftningen. I Frankrike har bestämmelser som motsvarar direktivet gällt redan tidigare, och en ny åtgärd som det lett till är att strategier för öppen tillgång enligt artikel 10.1 har utarbetats.

6 Remissvar

Regeringens proposition [sändes på remiss](#) till något över 700 instanser mellan den 12 oktober och den 20 november 2020 (<https://www.lausuntopalvelu.fi/SV/Proposal/Participation?proposalId=209d1bca-2280-4e87-ab0f-ef045ff40cd4>). Utlåtanden begärdes bland annat av kommuner, samkommuner, statliga myndigheter, statsägda företag, högsolor samt flera olika aktörer inom forskning och vetenskap. Utlåtanden begärdes via tjänsten utlåtande.fi, där envar kunde lämna ett utlåtande om utkastet. En sammanfattning av utlåtandena samt utlåtandena (på finska) kan läsas på finansministeriets webbplats <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med beteckningen [VM100:00/2020](#). I begäran om utlåtande ombads mottagarna att ta ställning såväl till själva förslaget till bestämmelser som till deras konsekvenser.

I det utkast som sändes ut på remiss ingick också preliminära förslag till bestämmelser om definition av och tillgång till värdefulla dataset. Till den delen var avsikten att senare under den fortsatta beredningen precisera propositionen utifrån kommissionens genomförandeakter. Som ovan konstateras, har det inte varit möjligt att inkludera uttömmande bestämmelser om eller konsekvensbedömningar för värdefulla dataset i denna proposition, eftersom kommissionens genomförandeakter inte ännu var tillgängliga under beredningen. Till den delen begärdes i remissvaren också möjlighet att uttala sig på nytt i frågan när det närmare innehållet i bestämmelserna om värdefulla dataset är känt.

I remissvaren betraktades målsättningen för regeringens proposition och de direktiv den baseras på som bra och värda att understöda. Att vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn främjas får positiva konsekvenser för ekonomin och konkurrenskraften. I flera remissvar önskades dock förtydliganden av de föreslagna bestämmelserna och motiveringarna till dem. Enligt en del remissvar gör de föreslagna bestämmelserna tillämpningen av offentlighetslagen och informationshanteringslagen mer komplicerad och försvårar fullgörandet av offentlighetsprincipen. Också i fråga om öppnandet av forskningsdata lyftes den juridiska osäkerheten och bristen på kunskaper fram som en utmaning, i synnerhet vid behandling av personuppgifter. Större tydlighet efterlystes i synnerhet i fråga om tillämpningsområdet och de definitioner som används. Därför har en del ändringar gjorts såväl i själva lagförslaget som i specialmotiveringen, dock med beaktande av de tvingande bestämmelserna i direktivet samt de definitioner som används i direktivet och deras allmänna karaktär.

I flera remissvar sades det att det i propositionen tydligare bör tas ställning till via vilka kanaler olika öppna dataset ska göras tillgängliga. Vidare betonades den befintliga Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas roll som upprätthållare av tjänsten avoindata.fi, och att den spelar en naturlig roll också för att stödja öppnandet av data i allmänhet. Till den delen har bestämmelserna i artikel 9 i direktivet dock inte bedömts vara sådana att de förutsätter lagstiftningsåtgärder i detta skede. I fråga om öppnandet och delningen av offentliga data genomförs praktiska arrangemang redan i nuläget, till exempel i Projektet Utnyttja och öppna information. I fråga om en enda nationell åtkomstpunkt är det ändamålsenligt att granska de nationella myndigheternas roller på nytt när förslagen till rättsakter i samband med Europeiska kommissionens datastrategi har utfärdats. I de förslagen ingår olika bestämmelser om nationella åtkomstpunkter, och därför är det ändamålsenligt att granska myndigheternas roller och uppgifter som helhet i ett senare skede.

Flera sådana företag som sköter offentliga förvaltningsuppgifter stödde inte förslaget till den del de föreslagna ändringarna i informationsförvaltningslagen också berör dem. Utifrån remissvaren är det dessutom delvis oklart på vilka aktörer skyldigheterna för offentlighetsrättsliga organ enligt direktivet ska tillämpas. Till den delen har förslaget preciserats så att 24 a och 24 b § som föreslås fogas till informationshanteringslagen samt det gällande 19 § 2 mom. föreslås

tillämpas på sådana aktörer som utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i offentlighetslagen när de utövar offentlig makt. Vid den fortsatta beredningen av propositionen har det ansetts nödvändigt att utvidga tillämpningsområdet för att säkerställa en fullödig och konsekvent tillämpning av skyldigheterna enligt direktivet i den nationella lagstiftningen.

En del företag i vilka offentliga sammanslutningar utövar ett bestämmande inflytande och instanser som företräder dem höll med om bedömningen i propositionsutkastet att den skyldighet som följer av specialbestämmelser att offentliggöra vissa uppgifter eller informera om vissa omständigheter inte automatiskt innebär en skyldighet att överlåta uppgifter för vidareutnyttjande. I remissvaren ansågs det att ett offentliggörande som enbart görs i informationssyfte inte innebär att företaget ska iaktta skyldigheterna enligt lagen om vidareutnyttjande av vissa offentliga företags data.

En del företag i vilka offentliga sammanslutningar utövar bestämmande inflytande eller kontroll ansåg i sina remissvar att den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av företags data inte bör tillämpas på dem. Särskild oro uttrycktes över att konkurrenskraften för företag som verkar i ett konkurrensläge på marknaden och där offentliga sektorn i och för sig har bestämmande inflytande kan försvagas till följd av bestämmelserna. Definitionerna i och tillämpningsområdet för den föreslagna lagen om företag som producerar allmännyttiga tjänster har dock utarbetats utifrån definitionerna i direktivet för att miniminivån enligt direktivet ska kunna nås. Under den fortsatta beredningen har bestämmelserna i lagförslaget om offentligt bestämmande inflytande preciserats, men inga väsentliga förändringar har gjorts i tillämpningsområdet.

I en del remissvar ansågs bedömningen av propositionens konsekvenser utmanande eller till och med omöjlig eftersom inga närmare bestämmelser ännu är kända, i synnerhet om värdefulla dataset. Det ansågs svårt att tillämpa bestämmelserna om data som uppdateras ofta, och det var inte möjligt att tydligt identifiera de datamängder som till följd av bestämmelserna ska göras tillgängliga via ett gränssnitt eller som en bulknedladdning. I remissvaren efterlystes allmänt en utvidgning och precisering av konsekvensbedömningen i propositionen, i synnerhet i fråga om konsekvenserna för kommunerna. Konsekvensbedömningen har därför fortsatt under den fortsatta beredningen, och särskild vikt har lagts vid att utreda konsekvenserna för kommunerna.

I remissvaren fästes vikt vid de risker som uppstår när datamängder som är i maskinläsbar form och görs tillgängliga via gränssnitt, i synnerhet i fråga om dataskydd och säkerhet. Inga ändringar har gjorts i lagförslagen till följd av remissvaren, men motiveringstexten i frågan har preciserats i samband med konsekvensbedömningen.

Förslaget till bestämmelser om forskningsdata ansågs bra, även om det i flera remissvar inte ansågs vara tillräckligt vittsyftande. De termer och definitioner som användes betraktades inte heller till alla delar som tydliga och ändamålsenliga. En del av remissvaren om forskningsdata baserades på bedömningen att lagförslaget förutsätter att materialet offentliggörs. Till den delen har propositionens motivering preciserats för att förtydliga att bestämmelserna endast berör sådant material som redan är offentligt tillgängligt.

I fråga om öppnandet av forskningsdata fästes också vikt vid att nästan inga sådana resurser som öppnandet förutsätter är tillgängliga i nuläget. Att göra forskningsdata tillgängliga för vidareutnyttjande kräver typiskt sett resurser som motsvarar 5 % av ett forskningsprojekts totala resurser. Enligt remissinstanserna får främjandet av vidareutnyttjande inte öka forskarnas börda eller ta resurser från det egentliga forskningsarbetet.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen

1 §. Lagens syfte. Paragrafens 2 mom. upphävs enligt förslaget. Det är fråga om en informativ bestämmelse enligt vilken Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/37/EU om ändring av direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn till vissa delar genomförs genom lag. Det omarbetade direktivet kräver en ändring av bestämmelsen, men det är inte ändamålsenligt att uppdatera den eftersom den är onödig. Bestämmelsen kan dessutom vara vilseledande, för genomförandet av direktivet om öppna data gäller flera nationella författningar. Artikel 17 i direktivet om öppna data kräver att när en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Kravet kommer att verkställas i samband med att de lagar som gäller genomförandet publiceras i författningssamlingen på det sätt som det föreskrivs om anteckningar om hänvisningar i 2 § i justitieministeriets förordning om hänvisningar i Finlands författningssamling (1198/2010).

3 §. Lagens tillämpningsområde och dess begränsningar. Det föreslås att paragrafens 3 mom. ändras så att de skyldigheter som följer av direktivet om öppna data i tillämpningsområdet för informationshanteringslagen ska gälla även sådana aktörer som hör till tillämpningsområdet för direktivet men som inte hör till informationshanteringslagens tillämpningsområde enligt paragrafens 1 mom. Momentet utökas med en tredje mening enligt vilken, utöver det som föreskrivs i de paragrafer som räknas upp i första och andra meningen, vad som föreskrivs i 19 § 2 mom. samt i 24 a och 24 b § tillämpas på privaträttsliga sammanslutningar och sådana offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter när de utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Syftet med ändringen är att de bestämmelser som gäller genomförandet av direktivet som ingår i informationshanteringslagen tillämpas på aktörer som hör till tillämpningsområdet för offentlighetslagen med stöd av 4 § 2 mom. i den lagen och som enligt direktivet om öppna data är offentligrättsliga organ när de utövar offentlig makt. Enligt punkt 2 i förteckningen i artikel 2 i direktivet är offentligrättsliga organ sådana juridiska personer som har inrättats särskilt för att tillgodose behov av allmänt intresse, som inte är av industriell eller kommersiell karaktär och som till största delen finansieras av statliga, regionala eller lokala myndigheter, eller av andra offentligrättsliga organ, eller som står under administrativ tillsyn av sådana myndigheter eller organ, eller vilkas förvaltningsorgan, styrelseorgan eller tillsynsorgan mer än hälften av ledamöterna utses av statliga, regionala eller lokala myndigheter eller av andra offentligrättsliga organ. Ändringen i 3 mom. grundar sig för de aktörers del som uppfyller dessa villkor på direktivets tvingande reglering.

Bestämmelserna som gäller direktivets tillämpningsområde har skrivits ur perspektivet för organisation av organ inom offentliga sektorn. Nationellt sett grundar sig regleringen om myndighetshandlingars offentlighet emellertid delvis också på verksamhetens karaktär, vad gäller 4 § 2 mom. i offentlighetslagen på utövning av offentlig makt, oberoende av aktörens organisationssätt. Sett ur perspektivet för genomförandet av direktivet är det ändamålsenligt att dess skyldigheter utvidgas till sådan verksamhet som nationellt sett anses ha myndighetskaraktär. Enligt den föreslagna ändringen tillämpas bestämmelserna i 19 § 2 mom., 24 a och 24 b § på sådana juridiska personer som redan nu omfattas av offentlighetslagens tillämpningsområde med stöd av 4 § 2 mom. i den lagen, och på dem tillämpas skyldigheter i direktivet som redan är i kraft enligt offentlighetslagen när de utövar offentlig makt. Genom ändringen säkerställs det att skyldigheterna enligt direktivet om öppna data heltäckande tillämpas på sådana aktörer. Lagens 19 § 2 mom. tillämpas enligt den gällande lagen endast på myndigheter och på universitet enligt universitetslagen (558/2009) och på yrkeshögskolor enligt yrkeshögskolelagen (932/2014).

I momentets första mening ändras paragrafhänvisningen lagstiftningstekniskt på grund av 24 a och 24 b §. Denna ändring ska inte påverka det rådande rättsläget. Språkliga rättelser som inte påverkar rättsläget görs också både i momentets finskspråkiga och svenskspråkiga version.

10 §. *Den offentliga förvaltningens informationshanteringsnämnd.* Paragrafens 1 mom. 1 punkt ändras enligt förslaget så att även bedömning av genomförande och iakttagande av bestämmelserna i 24 a och 24 b § ingår i informationshanteringsnämndens uppgifter. Dessa paragrafer är nya och innehåller bestämmelser med anledning av direktivet om öppna data som gäller tillgång till datamängder som uppdateras ofta och värdefulla datamängder. Genom bedömningsförfarandet är avsikten att samla information om hur förfaranden inom informationshantering fungerar, men också att säkerställa att centrala förfaranden i lagen som gäller informationshantering iakttas. Med hjälp av bedömningsuppgiften kan informationshanteringsnämnden också föreslå tolkningar av tillämpning av bestämmelser som är föremål för bedömning enligt informationshanteringslagen, vilket styr förenhetligandet av förfaranden inom informationshantering. Genom bestämmelser som gäller bedömningen främjas tillgodoseendet av rättigheter att få information och kraven på god förvaltning. Bedömningsuppgiften behöver således täcka också skyldigheterna i 24 a och 24 b §.

19 §. *Omvandling av informationsmaterial till elektroniskt format och materialens tillgänglighet.* Till slutet av 2 mom. fogas en mening enligt vilken värdefulla datamängder som avses i 24 b § 1 mom. ska finnas tillgängliga i maskinläsbart format. Skyldigheten att göra information tillgänglig i maskinläsbart format ska gälla sådana värdefulla datamängder som har specificerats i de genomförandeakter som avses i artikel 14.1 i direktivet om öppna data och som det regleras nationellt om antingen i speciallag eller med stöd av statsrådets förordning enligt 24 b § 3 mom. Bestämmelsen gäller det format i vilket data utlämnas till den som har rätt att få data.

I momentet ska det ytterligare föreskrivas om myndighetens skyldighet att sörja för att datamängderna finns tillgängliga och kan utnyttjas i en allmänt använd maskinläsbart format med metadata om datamängderna kan överföras från den ursprungliga formen till maskinläsbart format. Bestämmelsen låter myndigheten bedöma vilka datamängder hos den som bildas så att datamängderna finns i maskinläsbart format. I fråga om värdefulla datamängder är dock skyldigheten att göra data tillgängliga i maskinläsbar form ovillkorlig. Bestämmelsen förutsätter att myndigheter som innehar värdefulla datamängder gör dessa material tillgängliga i maskinläsbart format oberoende av i vilken form materialet har producerats eller i vilken form det förvaras. Bestämmelsen ska inte vara fristående utan den bör tolkas tillsammans med bestämmelser om rätt att få information och behandla den: det ska fortfarande regleras om utlämnande av information antingen i offentlighetslagen eller i speciallagar.

Den bestämmelse om värdefulla datamängder i maskinläsbart format som ska fogas till 2 mom. ska grunda sig på artikel 5.8 i direktivet enligt vilken värdefulla dataset ska göras tillgängliga för vidareutnyttjande i maskinläsbart format via lämpliga API:er och, i förekommande fall, som en bulknedladdning. I 2 mom. regleras enligt förslaget denna skyldighet avseende maskinläsbart format, och detta motsvarar miniminivån för harmonisering som direktivet kräver. Till andra delar ska bestämmelser som motsvarar artikel 5.8 ingå i den nya 24 b §.

I 2 mom. görs också språkliga rättelser i den svenskspråkiga versionen som inte påverkar rättsläget.

24 a §. *Tillgång till information som uppdateras ofta.* Paragrafen ska innehålla bestämmelser om sättet att utlämna information som uppdateras ofta eller i realtid samt om tillgång. Paragrafen är ny och ska grunda sig på tvingande lagstiftning enligt direktivet om öppna data. Inform-

ation som uppdateras ofta ska enligt artikel 5.5 göras tillgängliga för vidareutnyttjande omedelbart efter insamlingen genom lämpliga API:er och, i förekommande fall, som en bulknedladdning. Om det enligt artikel 5.6 ändå skulle överskrida den offentliga myndighetens finansiella och tekniska kapacitet att göra sådana data tillgängliga på det sätt som avses i punkt 5, och därmed medföra oproportionella ansträngningar, ska data göras tillgängliga för vidareutnyttjande inom en tidsram eller med tillfälliga tekniska begränsningar som inte otillbörligen påverkar utnyttjandet av deras ekonomiska och sociala potential.

Paragrafen ska tillämpas tillsammans med 16 § 2 mom. i offentlighetslagen där det föreslås en bestämmelse om rätten för den som ber om information att få information ur en handling som uppdateras ofta i elektronisk form. Myndighetens skyldighet att lämna ut information ur en handling ska grunda sig på offentlighetslagen. En särskild skyldighet att lämna ut information som uppdateras ofta i elektronisk form grundar sig på 16 § 2 mom. i offentlighetslagen. I 24 a § i informationshanteringslagen regleras sättet att få sådan information och villkoren för tillgång till den närmare. I 16 § 2 mom. i offentlighetslagen ska det föreskrivas om vilken information dessa skyldigheter ska tillämpas på.

Paragrafens 1 mom. ska reglera skyldigheter som gäller tillgång till information som uppdateras ofta. Informationen ska på begäran finnas tillgänglig via ett tekniskt gränssnitt genast efter att den samlats in, och vid behov som en bulknedladdning, om det gäller offentliga handlingar som avses i 16 § 2 mom. i offentlighetslagen som uppdateras ofta eller i realtid så att informationen till innehållet ändras eller föråldras snabbt och den inte ingår i en myndighets personregister eller någon annan sådan handling ur vilken information får lämnas ut endast under vissa förutsättningar. De villkor för tillämpandet av paragrafen som gäller informationens karaktär ska ingå i 16 § 2 mom. och motsvara de dynamiska data som definieras i direktivet om öppna data. I artikel 2.8 i direktivet definieras dynamiska data som handlingar i digitalt format, som uppdateras ofta eller i realtid, särskilt på grund av deras volatilitet eller snabba åldrande. Dessutom framförs det i artikel 2.8 i direktivet att data som genereras av sensorer vanligtvis betraktas som dynamiska data. Begreppet dynamiska data är som sådant inte ändamålsenligt i samband med nationell lagstiftning. En datamängd som omfattas av definitionen bestäms därför utgående från sina egenskaper. Information som uppdateras ofta eller i realtid är ofrånkomligen i digital form, och saken behöver inte regleras separat. Det är inte heller möjligt att uttömmande definiera datamängder eller typer av data som uppdateras ofta eller i realtid. De aktörer som informationshanteringslagen tillämpas på ska enligt förslaget bedöma från fall till fall om information som uppdateras ofta ingår i de data de innehar.

Information som uppdateras ofta ska finnas tillgänglig som en bulknedladdning om det behövs. I direktivet regleras det inte närmare om när denna tröskel för behövlighet överskrids, utan det blir den aktör som ansvarar för informationen som ska pröva saken. Filer ska inte behöva finnas tillgängliga som en bulknedladdning till exempel när den som begär materialet inte behöver detta format. Tröskeln för behövlighet överskrids inte heller om det på grund av informationens karaktär är uppenbart att den blir oanvändbar eller mycket svår att utnyttja om den görs tillgänglig som en bulknedladdning.

Det ska fortfarande regleras om beslut om utlämnande av uppgifter och om tidsfrister för utlämnandet i 14 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet också vad gäller sådan information som uppfyller villkoren i 1 mom. Paragrafen ska inte påverka denna reglering eller tillämpningen av den. Paragrafen ska innehålla bestämmelser om det tekniska förfarandet vid utlämnande av information och om skyldigheter som gäller behandling i fall där informationens karaktär ställer särskilda krav på detta. Till exempel i fall där en myndighet har beviljat tillträde till ett gränssnitt kan det för den som utnyttjar informationen fortfarande ha betydelse under vilken tidsperiod information som snabbt föråldras uppdateras på gränssnittet. Det är frågan om

en specialbestämmelse om information som uppdateras ofta i förhållande till den existerande 24 § i informationshanteringslagen där det föreskrivs allmänt om myndigheters möjlighet att via tekniska gränssnitt överföra information till andra än myndigheter. När villkoren i paragrafen uppfylls ska myndigheten vara skyldig att använda ett tekniskt gränssnitt vid utlämnandet av informationen om mottagaren så vill.

I 2 mom. anges undantag till bestämmelserna i 1 mom. Om det gäller information som ska lämnas ut ur offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta eller i realtid och som avses i 16 § 2 mom. i offentlighetslagen, men tillgängliggörandet av informationen med hjälp av tekniska gränssnitt genast efter att informationen samlats in eller som en bulknedladdning medför oskäligt besvär för myndigheten av ekonomiska eller tekniska skäl behöver skyldigheten inte uppfyllas fullt ut. I varje fall bör myndigheten handla så att information som uppfyller villkoren finns tillgänglig inom en tidsram eller med tillfälliga tekniska begränsningar som inte otillbörligen påverkar utnyttjandet av den. Omständigheter som ska beaktas är till exempel de ekonomiska eller tekniska resurser som krävs för att förverkliga ett gränssnitt, myndighetens storlek och de anslag den har till sitt förfogande, hurdan information som uppdateras ofta det är frågan om och hur ofta sådan information begärs. Momentet ska möjliggöra bedömning om vad som är oskäligt i relation till alla skyldigheter som avses i 1 mom. Vid bedömningen ska man väga det besvär det medför för myndigheten i relation till den ekonomiska eller sociala potential utnyttjandet av informationen kan få.

24 b §. Tillgång till värdefulla datamängder. I paragrafen ska det föreskrivas om sättet att utlämna värdefulla datamängder och om tillgången till dem. Dessutom ska det föreskrivas allmänt om värdefulla datamängder i paragrafen. Paragrafen är ny och grundar sig på tvingande lagstiftning enligt direktivet om öppna data.

I 1 mom. ska det föreskrivas om begreppet värdefulla datamängder. Med värdefulla datamängder avses datamängder om vars tillgänglighet föreskrivs i de genomförandeakter som avses i artikel 14.1 i direktivet på grund av deras ekonomiska eller sociala betydelse. Enligt artikel 2.10 i direktivet om öppna data avses med värdefulla dataset handlingar vars vidareutnyttjande är förknippat med stora fördelar för samhället, miljön och ekonomin, framför allt på grund av deras lämplighet för att skapa mervärdestjänster, applikationer och nya högkvalitativa och anständiga arbetstillfällen, och antalet potentiella mottagare av de mervärdestjänster och mervärdesapplikationer som bygger på dessa dataset. Enligt artikel 14.1 i direktivet ska kommissionen anta genomförandeakter i vilka det fastställs en förteckning över värdefulla dataset som innehas av offentliga myndigheter och offentliga företag bland de handlingar som omfattas av detta direktiv. I dessa genomförandeakter får också anges arrangemangen för offentliggörande och vidareutnyttjande av värdefulla dataset.

I 2 mom. föreskrivs enligt förslaget att värdefulla datamängder, som den som får informationen enligt vad som särskilt föreskrivs i lag har rätt att få och rätt att behandla, ska på begäran finnas tillgängliga med hjälp av tekniska gränssnitt. Så ska man förfara oberoende av om mottagaren av informationen är en myndighet eller någon annan. Om det behövs ska denna information också finnas tillgänglig som en bulknedladdning. Bestämmelsen grundar sig på artikel 5.5 och 5.8 i direktivet om öppna data. Värdefulla datamängder ska enligt artikel 5.8 göras tillgängliga för vidareutnyttjande via lämpliga API:er och, i förekommande fall, som en bulknedladdning.

Grunderna för utlämnande av information ska inte fastställas i bestämmelsen utan endast i vilken form och på vilket sätt informationen lämnas om mottagaren har rätt att få information och rätt att behandla den enligt bestämmelser i någon annan lag. Bestämmelsen bör tolkas tillsammans med bestämmelser om rätt att få information och rätt att behandla den: skyldigheten eller rätten att lämna ut information ska fortfarande följa det som bestäms i offentlighetslagen eller i

speciallagar. Värdefulla datamängder ska utlämnas eller finnas tillgängliga med hjälp av tekniska gränssnitt på begäran. Detta innebär att den som utlämnar information inte är bunden till detta sätt att utlämna den om det inte behövs ur mottagarens synpunkt. Den som begär information kan dessutom fortfarande få den i den form som aktören är berättigad till enligt offentlighetslagen eller någon annan lag. Bestämmelsen ska iakttas som förpliktande endast för den som utlämnar information. Bestämmelsen ska tillämpas oberoende av om det är en myndighet eller någon annan som får informationen. I 22 och 24 § i informationshanteringslagen föreskrivs separat om informationsöverföring mellan myndigheter via tekniska gränssnitt (22 §) och till andra än myndigheter (24 §). På värdefulla datamängder tillämpas i övrigt de bestämmelser som ingår i dessa paragrafer, men användningen av gränssnitten ska inte vara beroende av prövning hos den som lämnar informationen och man får inte avvika från detta med stöd av ändamålsenlighet.

Om det behövs ska värdefulla datamängder också finnas tillgänglig som en bulknedladdning. I direktivet regleras det inte mer ingående om när denna tröskel för behovlighet överskrids, utan den som ansvarar för informationen ska pröva saken. Att materialet finns tillgängligt som en bulknedladdning ska inte behövas till exempel när den som begär materialet inte behöver detta format. Tröskeln för behovlighet överskrids inte heller om det på grund av informationens karaktär är uppenbart att informationen blir oanvändbar eller mycket svår att utnyttja om den görs tillgänglig som en bulknedladdning.

Paragrafens 3 mom. innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning om värdefulla datamängder. Enligt artikel 14.1 i direktivet ska kommissionen anta genomförandeakter i vilka det fastställs en förteckning över särskilda värdefulla dataset. För att skapa klarhet i regleringen som helhet och säkerställa att lagstiftningen är exakt ska det regleras om värdefulla datamängder i nationella speciallagar eller genom förordning av statsrådet. Det ska föreskrivas om datamängder och att göra dem tillgängliga genom förordning av statsrådet enligt vad som bestäms om dem i Europeiska unionens lagstiftning och till den del bestämmelserna inte ingår i speciallagar. De grundläggande bestämmelserna om tillgång till värdefulla datamängder ska ingå i 2 mom. Dessutom ska bestämmelser om avgiftsfrihet för värdefulla datamängder ingå i 34 § i offentlighetslagen.

7.2 Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

16 §. *Hur en handling skall lämnas ut.* I paragrafen föreskrivs det om sätten att lämna ut handlingar, det vill säga det definieras hur handlingar offentliggörs i praktiken. Information om en handling ska alltid ges på det sätt som anges i 1 mom., det vill säga muntligen eller så att handlingen läggs fram för påseende och kopiering eller får avlyssnas eller så att en kopia eller en utskrift av den lämnas ut. Utgångspunkten är att informationen lämnas ut på det sätt som begärts.

Enligt 2 mom. har man av de offentliga uppgifterna i ett beslutsregister som förs av en myndighet med hjälp av automatisk databehandling rätt att få en kopia i form av en teknisk upptagning eller annars i elektronisk form, om inte särskilda skäl talar för något annat. Utlämnande av uppgifter på motsvarande sätt ur en annan offentlig handling beror enligt gällande lag på myndighetens prövning, om inte något annat föreskrivs.

Paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrat så att man också har rätt att få en kopia av offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta eller i realtid i elektronisk form om informationen till innehållet ändras eller föråldras snabbt och den inte ingår i någon myndighets personregister eller någon annan sådan handling ur vilken information får lämnas ut endast under vissa förutsättningar. Bestämmelsen ska gälla både handlingar som myndigheten utarbetar och

som lämnats till den. Enligt lagens 5 § avses med handling även tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och som sparats elektroniskt.

Med information som uppdateras ofta eller i realtid och som till innehållet ändras eller föråldras snabbt avses enligt förslaget dynamiska data som definieras i direktivet om öppna data. I artikel 2.8 i direktivet definieras dynamiska data som handlingar i digitalt format, som uppdateras ofta eller i realtid, särskilt på grund av deras volatilitet eller snabba åldrande. Dessutom framförs det i artikel 2.8 i direktivet att data som genereras av sensorer vanligtvis betraktas som dynamiska data. Sådana dynamiska data som uppdateras ofta eller i realtid är ofrånkomligen i digital form, och saken behöver inte regleras separat. Det är inte heller möjligt att uttömmande definiera datamängder eller typer av data som uppdateras ofta eller i realtid. Myndigheter ska enligt förslaget bedöma från fall till fall om information som uppdateras ofta ingår i de data de innehar.

Till tillämpningsområdet för direktivet om öppna data hör inte handlingar för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt medlemsstaternas bestämmelser om tillgång, bland annat i sådana fall då medborgare eller rättsliga enheter måste visa att de har ett särskilt intresse av att få tillgång till handlingarna (artikel 1.2 f). I direktivet preciseras dessutom att direktivet om öppna data inte ska tillämpas på handlingar som med hänsyn till skyddet av personuppgifter är undantagna från tillgång eller för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt bestämmelserna om tillgång (artikel 1.2 h). Tillgången till information kan vara begränsad i offentlighetslagen och i speciallagar. Rätten att få kopior i elektronisk form ur offentliga handlingar som uppdateras ofta eller i realtid ska inte tillämpas på information som ingår i en myndighets personregister eller någon annan sådan handling ur vilken information får lämnas ut endast under vissa förutsättningar. Information som direkt med stöd av offentlighetslagen inte omfattas av tillämpningsområdet är till exempel sekretessbelagd information, information som är offentlig enligt prövning (9 § 2 mom.) och information som omfattas av parterns rätt att ta del (11 och 12 §). För personuppgifters del innehåller 16 § 3 mom. i offentlighetslagen en allmän begränsning av utlämnande som gäller personregister, men begränsningar av utlämnande av personuppgifter kan också ingå i speciallagar. Speciallagar har kunnat avvika från den allmänna bestämmelsen i 16 § 3 mom. i offentlighetslagen så att vissa personuppgifter är accentuerat offentliga och kan lämnas ut i större omfattning. Då har man kunnat begränsa utlämnandet av personuppgifter till enskilda sökningar i enlighet med grundlagsutskottets praxis. Enligt utskottet är det med avseende på skyddet för privatlivet och för personuppgifter av relevans att det i webbaserade personregister inte går att söka uppgifter på stora grupper utan till exempel bara genom enskild sökning (t.ex. GrUU 2/2017 rd, GrUU 32/2008 rd). En bedömning av om det som föreskrivs i momentet är tillämbart på en viss handling ska göras från fall till fall.

Genom ändringen genomförs artikel 5.5 i direktivet om öppna data för de aktörers del som hör till offentlighetslagens tillämpningsområde. Enligt artikel 5.5 ska offentliga myndigheter göra dynamiska data tillgängliga för vidareutnyttjande omedelbart efter insamlingen genom lämpliga API:er och, i förekommande fall, som en bulknedladdning. Artikel 5.5 i direktivet genomförs delvis genom bestämmelser som föreslås i informationshanteringslagen. Ändringen av momentet säkerställer att den som begär information har rätt att få information ur handlingar som uppdateras ofta i elektronisk form. Om tillgång till data i elektronisk form via ett tekniskt gränssnitt och en elektronisk förbindelse ska det fortfarande föreskrivas i informationshanteringslagen. Den bestämmelse som enligt förslaget ska fogas till momentet kompletterar till den delen den nya 24 a § som föreslås i informationshanteringslagen där det ska föreskrivas om tillgång till data som uppdateras ofta via tekniska gränssnitt och som en bulknedladdning.

I 2 mom. ska det dessutom göras en språklig ändring. Andra meningen i det gällande momentet ändras enligt förslaget så, att utlämnande av uppgifter ”i motsvarande form” ersätts med utläm-

nande av uppgifter ”i elektronisk form eller som en teknisk upptagning”. Hänvisningen till motsvarande form innebär i det gällande momentet en teknisk upptagning eller någon annan elektronisk form. Eftersom meningen ska föregås av en bestämmelse om data som uppdateras ofta behöver formuleringen ändras. Denna ändring ska inte påverka det rådande rättsläget.

I 2 mom. görs också språkliga rättelser i den svenskspråkiga versionen som inte påverkar rättsläget.

34 §. Avgifter. I paragrafens 1 mom. 5 punkt görs en teknik ändring. Till 1 mom. fogas en ny 6 punkt enligt vilken det inte uppbärs avgift för utlämnande av handlingar med stöd av 9 och 11 § när det gäller värdefulla datamängder som avses i 24 b § 1 mom. i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen. Avgiftsfriheten ska gälla utlämnande av handlingar på alla de sätt som lagstiftningen förpliktar till. Punkten ska motsvara artikel 6.6 a och artikel 14.1 a i direktivet. Vid sidan av 24 b § 2 mom. i informationshanteringslagen ska det föreskrivas om värdefulla datamängder i speciallagar. När det föreskrivs i speciallagar om att vissa värdefulla datamängder görs tillgängliga ska det också föreskrivas om att de är avgiftsfria i speciallagarna. Till den del det ändå föreskrivs om värdefulla datamängder i statsrådets förordning som utfärdats med stöd av 24 b § 3 mom. i informationshanteringslagen ska en bestämmelse om att de är avgiftsfria ingå i den nya 6 punkten. Bestämmelsen behövs till de delar de värdefulla datamängderna inte omfattas av någon särskild speciallag.

7.3 Lag om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster

1 §. Tillämpningsområde. Paragrafen ska innehålla bestämmelser om företag som hör till lagens tillämpningsområde. Paragrafen ska tillämpas tillsammans med 2 § för att bestämma om de skyldigheter som ingår i lagen ska tillämpas på en handling som innehas av ett företag.

Enligt 1 mom. hör företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande och som är verksamma inom de sektorer som definieras i momentet till lagens tillämpningsområde. Bestämmelsen ska beträffande villkoret som gäller bestämmande inflytande motsvara definitionen av offentligt företag i artikel 2.3 i direktivet om öppna data och vad gäller avgränsningen av sektorer artikel 1.1 b i direktivet. I momentet ska det dock hänvisas till lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (1398/2016) i stället för till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG. Verksamhetsområdet enligt ett företags bolagsordning är inte avgörande för om företaget i verkligheten har verksamhet inom den sektor som avses i momentet.

I 2 mom. ska det enligt förslaget föreskrivas om när ett offentligt samfund anses ha bestämmande inflytande i ett företag enligt 1 mom. Momentet motsvarar till innehållet definitionen av offentliga företag i artikel 2.3 i direktivet om öppna data. Enligt skäl 29 i ingressen till direktivet om öppna data är definitionen av ”offentligt företag” baserad på definitionen i direktiv 2014/24/EU och ska tillämpas också i fråga om direktivet om öppna data. Ett offentligt samfund anses ha bestämmande inflytande i ett företag när offentliga samfund direkt eller indirekt kan utöva bestämmande inflytande i fråga om ägarförhållande, finansiellt deltagande eller regler som ska gälla företaget. Ett företag anses uppfylla detta villkor när ett offentligt samfund ensamt eller tillsammans med andra offentliga samfund har bestämmande inflytande som avses i 1 kap. 5 § eller 6 § 2 mom. i bokföringslagen (1336/1997) i företaget. Villkoret kan också uppfyllas i andra fall. Villkoret uppfylls till exempel när offentliga samfund äger större delen av det teck-

nade kapitalet i företaget. Också indirekt bestämmanderätt i ett företag räcker och tillämpningsområdet omfattar till exempel koncernbolag, bolag som kommuner äger tillsammans eller bolag som hör till en statlig affärsverkskoncern.

2 §. Handlingar. I paragrafen föreskrivs om de handlingar som hör till lagens tillämpningsområde. Bedömningen av om någon databas eller handling hör till lagens tillämpningsområde ska göras från fall till fall. Enligt *1 mom.* ska lagen tillämpas på i 1 § avsedda företags handlingar vars produktion utgör en del av sådana tjänster inom en i 1 § 1 mom. avsedd sektor som en myndighet anser vara allmännyttiga och i fråga om vilka det därför genom lag eller förordning eller på något annat för företaget bindande sätt har uppställts särskilda skyldigheter som gäller offentliga tjänster. Bestämmelsen ska tolkas tillsammans med 1 § i lagen. Utöver att ett företag som innehar handlingen ska vara verksamt inom en sektor som avses i 1 § 1 mom. ska handlingen i sig själv relatera till en allmännyttig tjänst som produceras inom en sådan sektor.

En allmännyttig tjänst är ett EU-rättsligt begrepp. Definitionen som används motsvarar definitionen i kommissionens meddelande om tjänster i allmänhetens intresse i Europa (2001/C 17/04) i bilaga II. Det gäller tjänster som regleringen om ekonomisk konkurrens på inre marknaden i regel inte ska tillämpas på. För att trygga hög kvalitet på och tillgång till allmännyttiga tjänster kan de till exempel omfattas av särskilda förpliktelser och beviljas olika särskilda rättigheter eller ensamrätter. Medlemsstaterna är fria att själva definiera allmännyttiga tjänster. Uppgiften för en sådan tjänst ska definieras klart och tjänsten ska grunda sig på beslut av en myndighet, till exempel ett avtal. Om en tjänst är allmännyttig ska alltså bedömas från fall till fall och grunda sig på speciallagstiftning och bindande beslut av myndigheter.

1 2 mom. föreskrivs om undantag från huvudregeln i 1 mom. Lagen ska inte tillämpas på handlingar som har direkt koppling till verksamhet som, på det sätt som avses i 10 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (1398/2016), är direkt konkurrensutsatt på marknader med fritt tillträde (2 mom. 1 punkten). Bestämmelsen ska grunda sig på artikel 1.2 b ii i direktivet om öppna data. Lagen tillämpas inte på handlingar som gäller sektorer för vilka kommissionen enligt artikel 35 i försörjningsdirektivet (2014/25/EU) genom en genomförandeakt har fastställt att verksamheten är direkt öppen för konkurrens på en marknad där tillträdet inte är begränsat. Lagen ska inte tillämpas på handlingar som är myndighetshandlingar enligt 5 § 2 mom. i offentlighetslagen (2 mom. 2 punkten). Utlämnandet av dessa handlingar ska fortfarande regleras i offentlighetslagen och informationshanteringslagen och i eventuell speciallagstiftning. Lagen ska inte tillämpas på handlingar för vilka tredje parter innehar industriella rättigheter eller upphovsrätt (2 mom. 3 punkten). Undantaget ska grunda sig på artikel 1.2 c i direktivet om öppna data. Lagen ska inte heller tillämpas på vilkas tillgänglighet är begränsad i någon annan lag för att skydda affärshemligheter, statens säkerhet eller personuppgifter eller av någon annan motsvarande orsak (2 mom. 4 punkten). Bestämmelsen ska grunda sig på artikel 1.2 d, 1.2 f och 1.2 h i direktivet om öppna data. Till tillämpningsområdet för direktivet om öppna data hör inte handlingar för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt medlemsstaternas bestämmelser om tillgång (artikel 1.2 f). I direktivet preciseras dessutom att direktivet om öppna data inte ska tillämpas på handlingar som med hänsyn till skyddet av personuppgifter är undantagna från tillgång eller för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt bestämmelserna om tillgång (artikel 1.2 h) eller handlingar som är undantagna från tillgång enligt medlemsstaternas bestämmelser om tillgång bland annat med hänsyn till den nationella säkerheten, insynsskydd för statistiska uppgifter eller insynsskydd för kommersiella uppgifter (artikel 1.2 d). Trots att handlingar som är sekretessbelagda enligt offentlighetslagen inte skulle omfattas av lagens tillämpningsområde är det möjligt att företag som hör till tillämpningsområdet måste tillämpa annan lagstiftning som begränsar utlämnandet av handlingar. Det kan vara fråga om allmän reglering som gäller databehandling eller särskilda grunder för sekretess inom de sektorer som avses i 1 § 1 mom. eller andra begränsningar som

gäller utlämnande av handlingar. Till exempel i 59 § i naturgasmarknadslagen (587/2017) och i 76 § i elmarknadslagen (588/2013) föreskrivs om särskilda sekretessbestämmelser som grundar sig på skydd av uppgifter som är väsentliga för affärshemligheter och försvaret. Det är inte möjligt att i paragrafen ta in en uttömmande förteckning på författningar som innehåller begränsningar av utlämnande eller behandling som gäller företag eller handlingar som avses i lagen. Det är inte heller ändamålsenligt ur perspektivet för regleringens kommande utveckling. Företagen bör från fall till fall bedöma om någon handling de innehar inte omfattas av lagens tillämpningsområde på grund av annan lagstiftning som ska tillämpas på den. Lagen har inte konsekvenser för lagstiftningen om skyddet av personuppgifter och privatlivet eller tillämpningen av dem.

I 3 mom. regleras definitionen av begreppet handling. Med handling avses utom en framställning i skrift eller bild även ett meddelande som avser ett visst objekt eller ärende och uttrycks i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vilket kan uppfattas endast med hjälp av automatisk databehandling eller en ljud- eller bildåtergivningsanordning eller något annat hjälpmedel. Definitionen motsvarar definitionen av handling i 5 § 1 mom. i offentlighetslagen. Enligt artikel 2.6 i direktivet om öppna data avses med handling i direktivet allt innehåll, oberoende av medium (papper eller elektronisk form eller i form av ljudinspelningar, bildinspelningar eller audiovisuella inspelningar), eller varje del av sådant innehåll. Definitionen som föreslås ska innehålla de handlingar som hör till direktivets tillämpningsområde, men formuleringen enligt offentlighetslagen ska möjliggöra att definitionen av handlingar som hör till tillämpningsområdet för direktivet är enhetligt nationellt sett.

3 §. Vidareutnyttjande av handlingar. I paragrafen ska den allmänna principen för vidareutnyttjande av handlingar som innehas av företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande regleras. Lagen ska inte förplikta företag att tillåta att handlingar som de innehar används för kommersiella eller andra syften. Det är emellertid möjligt att ett företag måste tillåta vidareutnyttjande med stöd av någon annan lag eller skyldighet. Enligt skäl 26 i ingressen till direktivet om öppna data innehåller direktivet inte någon allmän skyldighet att tillåta vidareutnyttjande av handlingar som framställs av offentliga företag. Beslutet om huruvida vidareutnyttjande ska tillåtas eller ej bör fortfarande fattas av det berörda offentliga företaget, om inte annat föreskrivs i direktivet eller i unionsrätten eller nationell rätt.

Ett företag som för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål tillåter användning av en handling som det innehar, eller som enligt lagstiftning, internationella avtal, en myndighets föreskrift eller föreläggande eller av någon annan för företaget förpliktande anledning måste tillåta sådan användning av en handling som det innehar ska iaktta lagens bestämmelser om villkor för användning av handlingen och handlingars tillgänglighet. Med kommersiell eller icke-kommersiell användning avses användning som avviker från det ursprungliga syftet som avses i 2 § 1 mom. som en del av en tjänst för vilken handlingen har upprättats eller producerats. Till exempel det att ett företag är skyldigt att lämna handlingar till en myndighet ska inte anses som vidareutnyttjande. Bestämmelsen motsvarar det som sägs om offentliga företags handlingar i artikel 3.2 och om vidareutnyttjande i punkt 11 b i förteckningen i artikel 2 i direktivet om öppna data. Skyldigheterna i lagen ska således tillämpas först när ett företag har frivilligt tillåtit vidareutnyttjande av en handling, det vill säga användning för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål som avviker från det ursprungliga syftet med användningen. Dessutom kan skyldigheterna komma att behöva tillämpas när användning av handlingen tillåts på grund av lagstiftning, internationella avtal, en föreskrift av en myndighet eller något annat skäl som företaget ska iaktta som förpliktande. Vidareutnyttjande ska inte anses vara tillåtet enbart på den grunden att ett företag är skyldigt att lämna vissa uppgifter till en behörig myndighet.

4 §. Hur handlingar ska lämnas ut. Paragrafen ska reglera i vilken form företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande ska göra handlingar tillgängliga när det är tillåtet att vidareutnyttja dem på det sätt som avses i 3 §. Bestämmelsen ska motsvara artikel 5.1 i direktivet om öppna data och den tvingande reglering där som gäller offentliga företag. Företagen ska göra sina handlingar tillgängliga i alla redan existerande format och alla redan existerande språkversioner. Företagen ska inte vara skyldiga att skapa eller omvandla handlingar utan skyldigheten att göra handlingar tillgängliga ska endast gälla de existerande formaten och språkversionerna av handlingarna. Handlingarna ska dessutom finnas tillgängliga i ett elektroniskt, allmänt använt maskinläsbart format med tillhörande metadata, om det är ändamålsenligt och möjligt utan oskäligt besvär. Med maskinläsbart format avses ett filformat vars struktur möjliggör att programmen lätt kan specificera, identifiera och plocka datamängder, enskilda data och deras strukturer ur formatet. Med ett format som används allmänt avses användning av ett dataformat i enlighet med någon standard eller något annat filformat eller någon annan filstruktur som allmänt är i bruk. Med metadata avses data som beskriver datamängderna.

Ett företag har inte en ovillkorlig skyldighet att göra handlingar tillgängliga i elektronisk, allmänt använd maskinläsbar form med metadata, utan regleringen lämnar delvis frågan att prövas av företaget. Ett företag ska inte ha skyldighet att göra handlingar tillgängliga på detta sätt om det inte är ändamålsenligt eller möjligt utan oskäligt besvär. Företag är till exempel inte skyldiga att skapa eller omvandla handlingar eller sända utdrag ur dem om det inte är möjligt genom enkla åtgärder och det skulle medföra oskäligt besvär. Att omvandla en handling till en viss form är till exempel inte ändamålsenligt om dess karaktär eller kvaliteten på innehållet i informationen skulle innebära att en omvandling väsentligen påverkar möjligheten att utnyttja handlingen eller innehållet. Prövning kan även innebära att en handling delvis görs tillgänglig på det sätt som paragrafen kräver.

Bestämmelsen ska inte ta ställning till det sätt på vilket datamängder bör hållas tillgängliga. Det sätt på vilket data tillhandahålls eller om data ska finnas tillgängliga på någon offentlig webbadress ska huvudsakligen regleras på annat håll och till vissa delar även bero på företagets prövning. För vissa datamängders del föreskrivs det separat om utlämnande i 5 och 6 § i lagen.

5 §. Tillgång till värdefulla datamängder. I paragrafen ska det föreskrivas om sättet att utlämna värdefulla datamängder och om tillgång. Dessutom ska det föreskrivas allmänt om värdefulla datamängder i paragrafen. Paragrafen ska grunda sig på tvingande reglering i direktivet om öppna data.

I 1 mom. definieras värdefulla datamängder. Med värdefulla datamängder avses datamängder om vars tillgänglighet det på grund av deras ekonomiska eller sociala betydelse föreskrivs i de genomförandeförordningar som avses i artikel 14.1 i direktivet om öppna data. Momentet ska vara informativt. Nationellt sett ska det regleras separat om huruvida en datamängd omfattas av regleringen om värdefulla datamängder i speciallagstiftning om datamängder eller genom förordning av statsrådet.

Enligt artikel 2.10 i direktivet om öppna data avses med värdefulla dataset handlingar vars vidareutnyttjande är förknippat med stora fördelar för samhället, miljön och ekonomin, framför allt på grund av deras lämplighet för att skapa mervärdestjänster, applikationer och nya högkvalitativa och anständiga arbetstillfällen, och antalet potentiella mottagare av de mervärdestjänster och mervärdesapplikationer som bygger på dessa dataset. Enligt artikel 14.1 i direktivet ska kommissionen anta genomförandeakter i vilka det fastställs en förteckning över värdefulla dataset som innehåses av offentliga myndigheter och offentliga företag bland de handlingar som omfattas av detta direktiv. I dessa genomförandeakter får också anges arrangemangen för offentliggörande och vidareutnyttjande av värdefulla dataset.

I 2 mom. regleras att värdefulla datamängder på begäran ska finnas tillgängliga i maskinläsbart format och med hjälp av tekniska gränssnitt. Om det behövs, ska dessa data också finnas tillgängliga som en bulknedladdning. Bestämmelsen ska grunda sig på artikel 5.5 och 5.8 i direktivet om öppna data. Värdefulla datamängder ska enligt artikel 5.8 göras tillgängliga för vidareutnyttjande i maskinläsbar form via lämpliga API:er och, i förekommande fall, som en bulknedladdning. Enligt punkt 13 i förteckningen i artikel 2 i direktivet avses med maskinläsbart format ett filformat som är strukturerat på ett sådant sätt att tillämpningsprogramvara enkelt kan identifiera, känna igen och extrahera specifika uppgifter, inklusive enskilda faktauppgifter, och deras interna struktur. Bestämmelserna tillämpas enligt artikel 5.7 på befintliga handlingar som innehas av offentliga företag som är tillgängliga för vidareutnyttjande. I bestämmelsen ska inte fastställas när ett företag är skyldigt att utlämna information. Genom bestämmelsen fastställs de sätt på vilka ett företag ska göra de handlingar som avses i lagen tillgängliga när användningen av dem är tillåten på det sätt som avses i 3 §.

Om det behövs ska värdefulla datamängder också finnas tillgängliga som en bulknedladdning. I direktivet regleras det inte närmare om när denna tröskel för behövlighet överskrids, utan den som ansvarar för informationen ska pröva saken. Att filer finns tillgängliga som en bulknedladdning ska inte behövas till exempel när den som utnyttjar informationen inte behöver detta format. Tröskeln för behövlighet överskrids inte heller om det på grund av informationens karaktär är uppenbart att den blir oanvändbar eller mycket svår att utnyttja om den görs tillgänglig som en bulknedladdning.

I 3 mom. ska det föreskrivas om bemyndigande att utfärda förordning om värdefulla datamängder. För att skapa klarhet i regleringen som helhet och säkerställa att lagstiftningen är exakt ska det regleras nationellt om värdefulla datamängder i speciallagar eller genom förordning av statsrådet. Det ska föreskrivas om datamängder och om att göra dem tillgängliga på det sätt som föreskrivs om dem i Europeiska unionens lagstiftning genom förordning av statsrådet om det inte regleras om dem i speciallagar. De grundläggande bestämmelserna om tillgång till värdefulla datamängder ska ingå i 2 mom. Dessutom ska det föreskrivas om avgiftsfrihet för värdefulla datamängder i lagens 7 §.

6 §. Tillgång till data som uppdateras ofta. I paragrafen ska det regleras om tillgång till data som uppdateras ofta eller i realtid och om sätt för utlämnande. I *1 mom.* ska det regleras om skyldigheter som gäller tillgång till data som uppdateras ofta och om villkoren för att skyldigheterna som huvudregel bör iakttas när dessa villkor uppfylls. Data ska på begäran finnas tillgängliga via ett tekniskt gränssnitt genast efter att de samlats in, och vid behov som en bulknedladdning, om data uppdateras ofta eller i realtid och till innehållet ändras eller föråldras snabbt. Alla villkor ska uppfyllas. I 1 och 2 punkten i momentet föreskrivs om de villkor som gäller datas karaktär som ska motsvara de dynamiska data som definieras i direktivet om öppna data. I artikel 2.8 i direktivet definieras dynamiska data som handlingar i digitalt format, som uppdateras ofta eller i realtid, särskilt på grund av deras volatilitet eller snabba åldrande. Dessutom framförs det i artikel 2.8 i direktivet att data som genereras av sensorer vanligtvis betraktas som dynamiska data. Begreppet dynamiska data är som sådant inte ändamålsenligt i samband med nationell lagstiftning. En datamängd som täcks av definitionen bestäms därför utgående från sina egenskaper. Data som uppdateras ofta eller i realtid är ofrånkomligen i digital form, och saken behöver inte regleras separat. Det är inte heller möjligt att uttömmande räkna upp datamängder eller typer av data som uppdateras ofta eller i realtid. Offentliga företag ska enligt förslaget bedöma från fall till fall om sådana data som uppdateras ofta ingår i de data de innehar.

Data som uppdateras ofta ska finnas tillgängliga som en bulknedladdning om det behövs. I direktivet regleras det inte mer ingående om när denna tröskel för behövlighet överskrids, utan den som ansvarar för data ska pröva saken. Att filer finns tillgängliga som en bulknedladdning

ska inte behövas till exempel när den som begär data inte behöver detta format. Tröskeln för behövlighet överskrids inte heller om det på grund av datas karaktär är uppenbart att de blir oanvändbara eller mycket svåra att utnyttja om de görs tillgängliga som en bulknedladdning.

I 2 mom. anges undantag från bestämmelserna i 1 mom. Om villkoren i 1 mom. uppfylls men det medför oskäligt besvär för företaget av finansiella eller tekniska orsaker att göra data tillgängliga med hjälp av tekniska gränssnitt eller som en bulknedladdning omedelbart efter insamlingen måste skyldigheten inte iakttas fullt ut. I varje fall bör företag handla så att data som uppfyller villkoren finns tillgängliga inom en tidsram eller med tillfälliga tekniska begränsningar som inte otillbörligen försvårar utnyttjandet av informationen. Omständigheter som ska prövas är till exempel de ekonomiska eller tekniska resurser som krävs för att förverkliga ett gränssnitt, företagets storlek och ekonomiska resurser, hurdana data som uppdateras ofta det är frågan om och hur ofta sådana data begärs. Momentet ska möjliggöra prövning av vad som är oskäligt i relation till alla skyldigheter som avses i 1 mom. Vid prövningen ska företaget väga det besvär det medför för det i relation till den ekonomiska eller sociala potential utnyttjandet av data kan få.

7 §. Avgifter. I paragrafen ska det anges hurdana avgifter företag med offentligt bestämmande inflytande kan ta ut för att lämna ut handlingar eller för tillgången till dem när användningen av dem tillåts på det sätt som avses i 3 §. Med det avses i praktiken avgifter som företaget tar ut för vidareutnyttjande av handlingar. Bestämmelsen ska motsvara den tvingande regleringen i artikel 6 i direktivet om öppna data som gäller offentliga företag.

I 1 mom. ska det föreskrivas om företags skyldighet att fastställa avgifter som eventuellt ska tas ut för utlämnande av handlingar så att de inkomster som de eventuellt genererar inte överskrider det totala beloppet för insamling, produktion, kopiering, distribution och lagring av data i handlingarna med tillägg av en skälig vinst. Ett företag ska pröva på vilket sätt det bedömer och följer hur kostnaderna och avgifterna motsvarar varandra. Det är tillåtet att fastställa avgifterna på en nivå där de utöver att täcka de kostnader som beskrivs i momentet genererar en skälig vinst för företaget. En skälig vinst ska fastställas som en procentandel av de kostnader som uppkommit och får högst utgöra beloppet för den fasta räntan för Europeiska centralbankens huvudsakliga refinansieringstransaktioner ökat med fem procentenheter. Ett företag kan fastställa kostnader också på en lägre nivå.

I 2 mom. ska det föreskrivas om uttag av avgifter för skydd av personuppgifter eller affärshemligheter. Om ett företag för att utlämna data måste skydda affärshemligheter eller behandla en handling så att den inte innehåller personuppgifter som avses i artikel 4.1. i allmänna dataskyddsförordningen kan företaget lägga till de kostnader som uppkommer som följd av dessa åtgärder till de kostnader som ska beaktas enligt 1 mom. Företag är inte med stöd av lagen skyldiga att lämna ut eller tillgängliggöra handlingar som innehåller personuppgifter eller affärshemligheter. Direktivet om öppna data tillämpas inte på handlingar som med hänsyn till skyddet av personuppgifter är undantagna från tillgång eller för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt bestämmelserna om tillgång (artikel 1.2 h). Enligt artikel 1.2 d iii i direktivet om öppna data tillämpas direktivet inte på handlingar som inte är tillgängliga på grund av insynsskydd för kommersiella uppgifter, såsom företagshemlighet. Skyldigheterna enligt lagen ska enligt 3 § tillämpas först när företaget har tillåtit användningen av en handling för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål. Om företaget ändå lämnar ut en handling som innehåller personuppgifter eller affärshemligheter och i det syftet behandlar den så att den inte längre innehåller uppgifter som ska skyddas kan dessa kostnader tas ut som en del av de avgifter som avses i 1 mom.

I 3 mom. ska det föreskrivas om avgiftsfrihet för värdefulla datamängder. Bestämmelsen grundar sig på tvingande bestämmelser i artikel 6.6 a i direktivet om öppna data.

I 4 mom. ska det föreskrivas att företag i förväg ska offentliggöra de faktiska beloppen och grunderna för avgifter som tas ut för utlämnande av handlingar i ett allmänt datanät om det inte anses uppenbart onödigt. Bestämmelsen genomför artikel 7.1 i direktivet om öppna data för företagens del.

8 §. Icke-diskriminering och jämlikt bemötande. I paragrafen ska det föreskrivas om skyldighet för företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande att bemöta aktörer som utnyttjar handlingar på ett icke-diskriminerande och jämlikt sätt. Ett företag får ställa endast sådana villkor för användningen av handlingar som är objektiva, proportionerliga, icke-diskriminerande och motiverade av mål av allmänt intresse. Enligt skäl 26 i ingressen i direktivet om öppna data innehåller direktivet inte någon allmän skyldighet att tillåta vidareutnyttjande av handlingar som framställs av offentliga företag. Beslutet om huruvida vidareutnyttjande ska tillåtas eller ej bör fortfarande fattas av det berörda offentliga företaget, om inte annat föreskrivs i direktivet, unionsrätten eller nationell rätt. Offentliga företag ska iakttä de skyldigheter om saken som anges i kapitel III och IV i direktivet, i synnerhet i fråga om tillgängliga format, avgifter, öppenhet, licenser, icke-diskriminering och förbud mot exklusiva avtal först när de har gjort handlingarna tillgängliga för vidareutnyttjande. Skyldigheten i paragrafen att behandla de aktörer som använder handlingar jämlikt och ställa endast objektiva, proportionerliga och icke-diskriminerande villkor för användningen innebär ändå att ett företag inte ska få göra handlingar tillgängliga godtyckligt endast för vissa aktörer.

9 §. Exklusiva avtal. I 1 mom. ska det föreskrivas om allmänt förbud mot exklusiva avtal och om undantag från detta förbud. Avtal eller andra arrangemang mellan företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande och tredje parter får inte innefatta ensamrätter som begränsar vidareutnyttjande av handlingar om det inte är nödvändigt för att tillhandahålla en tjänst som är av allmänt intresse. Annat arrangemang kan till exempel vara en ensidig rättshandling. Om sådana exklusiva avtal har tagits i bruk för att tillhandahålla en tjänst som tjänar ett nödvändigt allmänt intresse ska grunderna för beviljandet av dem ses över på nytt regelbundet minst vart tredje år. Om tröskeln för nödvändighet inte längre överskrids vid en förnyad granskning ska exklusiva avtal inte tillåtas. Med tjänster som är av allmänt intresse avses inte allmännyttiga tjänster enligt 3 § 1 mom., utan begreppet är mer omfattande.

I 2 mom. föreskrivs enligt förslaget att exklusiva arrangemang som tillåts enligt 1 mom. ska göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät minst två månader innan de träder i kraft. Det kan till exempel vara fråga om att publicera villkor för ett avtal eller en licens. De slutliga villkoren i sådana avtal ska vara öppna för insyn och göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät.

Enligt 3 mom. ska företag göra rättsliga eller praktiska arrangemang som, utan att innefatta ensamrätter, syftar till eller kan antas leda till begränsad tillgänglighet för vidareutnyttjande av handlingar för andra aktörer än de parter som deltar i arrangemanget, tillgängliga i ett allmänt datanät. Arrangemangen ska göras tillgängliga minst två månader innan de träder i kraft. Ett företag ska se över sådana rättsliga eller praktiska arrangemangs påverkan på tillgången till data regelbundet och i varje fall vart tredje år. De slutliga villkoren i sådana arrangemang ska vara offentliga och företaget ska göra dem offentligt tillgängliga i datanätet.

Genom regleringen genomförs artikel 12.1, 12.2 och den tvingande regleringen i artikel 12.4 i direktivet om öppna data i fråga om offentliga företag.

10 §. Ikraftträdande. I paragrafen föreskrivs om lagens ikraftträdande.

11 §. Övergångsbestämmelser. I paragrafen föreskrivs enligt förslaget om övergångsbestämmelser för exklusiva arrangemang. I paragrafen ska det föreskrivas om upphörande av sådana exklusiva avtal som är i kraft vid ikraftträdandet av lagen och på vilka undantagen om tjänster som gäller nödvändigt allmänt intresse enligt 9 § 1 mom. inte kan tillämpas. Sådana exklusiva avtals giltighetstid upphör när det aktuella avtalet upphör och i varje fall senast den 17 juli 2049. Bestämmelsen grundar sig på tvingande bestämmelser i artikel 12.5 i direktivet om öppna data.

7.4 Lag om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel

1 §. Tillämpningsområde. I 1 mom. föreskrivs enligt artikel 10.2 i direktivet om tillämpning av lagen på vidareutnyttjande av forskningsdata som är offentligt finansierade och som forskare, organisationer som bedriver forskning eller organisationer som finansierar forskning redan har gjort tillgängliga för allmänheten via ett datalager. I lagen förpliktas inte forskare, organisationer som bedriver forskning eller organisationer som finansierar forskning att göra forskningsmaterial offentligt tillgängligt. Det ska inte heller regleras i lagen om vem som beslutar om publicering av forskningsmaterial. Skyldigheterna i lagen aktualiseras först när forskningsmaterialet *de facto* har gjorts offentligt tillgängligt via ett datalager. Enligt skäl 28 i direktivets ingress bör skyldigheter enligt detta direktiv för att undvika administrativa bördor endast gälla forskningsmaterial som redan har gjorts tillgängliga för allmänheten. Lagen ska således inte tillämpas på forskningsmaterial som inte har gjorts offentligt tillgängligt.

Med datalager avses ett datalager som är specifikt för en organisation eller ett forskningsområde. I artikel 10.2 i direktivet hänvisas det till att data görs tillgängligt för allmänheten via ett institutionellt eller ämnesbaserat register. Termen datalager är en allmän term men forskningsområdesspecifikt kan man i samma betydelse hänvisa till exempel till en förvaringstjänst. Tillämpningsområdet ska inte omfatta till exempel material där tillgången är begränsad till medlemmar i en viss organisation eller som kan lämnas ut enligt prövning till den som ber om det ur datalager som är begränsade och endast för aktörens bruk. Tillämpningsområdet ska inte heller omfatta till exempel forskningsmaterial som har tillgängliggjorts via andra datainfrastrukturer än datalager, i publikationer som finns öppet tillgängliga, som fil i en bilaga till en artikel, som materialbeskrivning eller som beskrivning i en datapublikation.

Det ska inte ställas villkor på någon summa för offentlig finansiering i lagen. Med offentlig finansiering avses finansiering av offentliga sektorn såsom finansiering som beviljas Finlands Akademis och statsrådets kanslis forskning. I lagen ska det inte tas ställning till om allt eller en del av det material som hör till en vetenskaplig forskningsprocess publiceras.

I 2 mom. föreskrivs om begränsningar av lagens tillämpningsområde. Lagen ska inte tillämpas på handlingar som omfattas av tredje parters industriella rättigheter eller upphovsrätter eller som innehas av andra kulturinstitutioner än bibliotek, högskolornas bibliotek inbegripna, museer eller arkiv. Begränsningarna grundar sig på artikel 1.2 c och 1.2 j i direktivet. Direktivet ställer minimikrav på den nationella lagstiftningen och i lagen som föreslås iakttas direktivets tillämpningsområde till den delen.

Enligt artikel 10.2 i direktivet föreskrivs att när forskningsdata öppnas ska berättigade kommersiella intressen, kunskapsöverföring och befintliga immateriella rättigheter beaktas. I skäl 28 i direktivets ingress konstateras det att i detta sammanhang bör aspekter vad gäller personlig integritet, skydd av personuppgifter, insynsskydd, nationell säkerhet, legitima affärsintressen, däribland affärshemligheter, och tredje parts immateriella rättigheter beaktas, i enlighet med prin-

cipen ”så öppen som möjligt och så begränsad som nödvändigt”. Aktörer som publicerar forskningsmaterial bör fortfarande bedöma dessa frågor innan material görs offentligt tillgängliga. Skyldigheterna i lagen tillämpas härfter på redan publicerat material med de begränsningar som anges i 2 och 3 mom.

I 3 mom. föreskrivs om begränsningar av tillämpningsområdet i fråga om myndighetshandlingar. På myndighetshandlingar som avses i 5 § 2 mom. i offentlighetslagen tillämpas vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen, dock så att på avgiftsfrihet för forskningsmaterial tillämpas det som föreskrivs i 3 § 2 mom. i denna lag. Lagens tillämpningsområde och de definitioner som föreslås i 2 § bestämmer hurdana myndighetshandlingar skyldigheten till avgiftsfrihet enligt 3 § 2 mom. gäller. I övrigt tillämpas på myndighetshandlingar som per definition anses vara forskningsmaterial enligt denna lag bestämmelserna i offentlighetslagen och i informationshanteringslagen samt eventuellt i ämnesspecifik speciallagstiftning.

Det ska beaktas att den avgränsning av tillämpningsområdet som nu föreslås inte kringskär tillgången till eller möjligheten att utnyttja forskningsmaterial som innehas av en myndighet och som uppfyller lagens krav. Syftet med avgränsningen av tillämpningsområdet är att klargöra förhållandet mellan offentlighetslagen och den lag som föreslås samt undvika överlappande reglering. Bestämmelserna om myndighetshandlingars offentlighet och tillgång som ingår i offentlighetslagen och informationshanteringslagen som allmänna lagar kräver minst motsvarande öppenhet och möjlighet att utnyttja data när det är fråga om offentliga handlingar enligt 9 § i offentlighetslagen.

Begreppen forskningsmaterial, handling och utgivare av forskningsmaterial definieras i 2 § i lagen och de bestämmer för sin del lagens tillämpningsområde.

2 §. Definitioner. I paragrafen föreskrivs det om definitioner av forskningsmaterial, handling och utgivare av forskningsmaterial. I *1 mom. 1 punkten* definieras forskningsmaterial. Med forskningsmaterial avses handlingar i digital form som inte är vetenskapliga publikationer men som är sammanställda eller producerade i samband med vetenskaplig forskning och som används som bevis i forskningsprocesser eller som i forskarsamfundet anses allmänt behövliga för att validera forskningsresultat. Definitionen täcker också algoritmer när de har använts som bevis i en forskningsprocess eller i validering av resultat. Definitionen motsvarar i övrigt definitionen i artikel 2.9 i direktivet, men begreppet forskningsdata (tutkimustieto) som används i direktivet föreslås bli ersatt med begreppet forskningsmaterial (tutkimusaineisto). Den finska termen motsvarar bättre föremålet för regleringen i direktivet medan ’tutkimustieto’ (research information) hänvisar nationellt till data som gäller forskning eller som beskriver forskning. I forskarsamfundet är terminologin dock inte helt förenhetligad, och därför behöver definitionen fastställas separat. Den valda termen ’tutkimusaineisto’ (forskningsmaterial) överensstämmer med forskningsadministrationens finskspråkiga ordlista som upprättats av högskolor, någon svenskspråkig motsvarande term har dock inte fastställts. På svenska föreslås termen ’forskningsmaterial’ som motsvarighet. I forskningsmaterial ingår till exempel statistik, provresultat, mätningar, observationer som gjorts i fältarbete, enkätresultat, upptagningar från intervjuer, figurer, metadata, specifikationer och andra digitala objekt. Det är fråga om data som uppkommer vid vetenskaplig forskning. Det forskningsmaterial som avses i lagen ska vara vetenskapligt forskningsmaterial, vilket kräver att vetenskapsgrens specifika metoder och övriga lagbundenheter har tillämpats för att få fram forskningsmaterialet. Med forskningsmaterial ska inte avses vetenskapliga artiklar där det rapporteras och kommenteras om observationer som är resultat av vetenskaplig forskning.

I 1 mom. 2 punkten definieras handling så, att med handling avses utom en framställning i skrift eller bild även ett meddelande som avser ett visst objekt eller ärende och uttrycks i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vilket kan uppfattas endast med hjälp av automatisk databehandling eller en ljud- eller bildåtergivningensanordning eller något annat hjälpmedel. Definitionen motsvarar definitionen av handling i 5 § 1 mom. i offentlighetslagen. Enligt artikel 2.6 i direktivet om öppna data avses med handling i direktivet allt innehåll, oberoende av medium (papper eller elektronisk form eller i form av ljudinspelningar, bildinspelningar eller audiovisuella inspelningar), eller varje del av sådant innehåll. Definitionen som föreslås innehåller de handlingar som hör till direktivets tillämpningsområde, men formuleringen enligt offentlighetslagen ska möjliggöra att regleringen om handlingar som hör till tillämpningsområdet för direktivet görs enhetlig nationellt sett.

I 1 mom. 3 punkten definieras utgivare av forskningsmaterial. Det ska gälla forskare, organisationer som bedriver forskning och organisationer som finansierar forskning som har gjort forskningsmaterial offentligt tillgängliga på det sätt som avses i 1 § via ett datalager.

3 §. Vidareutnyttjande av forskningsmaterial. I 1 mom. ska det föreskrivas om huvudregeln för vidareutnyttjande av forskningsmaterial enligt vilken utgivaren av forskningsmaterial ska tillåta att forskningsmaterial används för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål. Tillämpningsområdet i lagens 1 § och definitionerna i 2 § utgör tillsammans förutsättningarna för vidareutnyttjande: forskningsmaterial ska gå att vidareutnyttja när de har finansierats med offentliga medel och har gjorts tillgängliga för allmänheten via ett institutionellt eller ämnesbaserat datalager. Bestämmelserna motsvarar den tvingande regleringen i artikel 10.2 i direktivet.

Skyldigheten ska gälla utgivare av forskningsmaterial som definieras i 2 § 1 mom. 3 punkten i lagen. Den krets av aktörer som skyldigheten gäller är mycket omfattande. En enskild forskare, en organisation som bedriver eller finansierar forskning, även en myndighet, kan omfattas av skyldigheten som gäller vidareutnyttjande om forskningsmaterialet har finansierats offentligt och gjorts offentligt tillgängligt. Skyldigheten kan även gälla grupper av dessa aktörer som publicerar material tillsammans eller enligt ett gemensamt avtal.

I 2 mom. ska det bestämmas att avgifter inte får tas ut för vidareutnyttjande av forskningsmaterial. Genom bestämmelsen genomförs den tvingande bestämmelsen i artikel 6.6 b i direktivet om öppna data. Bestämmelsen om avgiftsfrihet ska också tillämpas på myndighetshandlingar som avses i 5 § 2 mom. i offentlighetslagen och som enligt förslaget ska hör till tillämpningsområdet enligt 1 och 2 § i lagen.

I paragrafen ska det inte ställas upp skyldigheter att publicera forskningsmaterial och inte heller annars att göra det offentligt tillgängligt. Paragrafen ska tillämpas först när materialet redan har gjorts offentligt tillgängligt och de andra villkoren i 1 och 2 § uppfylls. Utgivaren av forskningsmaterialet ska fortfarande besluta om att göra materialet offentligt tillgängligt. Då kan utgivaren också bedöma om en del av materialet inte ska publiceras till exempel på grund av orsaker som gäller skydd av affärshemligheter eller personuppgifter. I paragrafen ska det inte ställas upp ytterligare skyldigheter för bedömning som föregår ett publiceringsbeslut, och det rådande rättsläget ska inte ändras i lag till denna del.

4 §. Forskningsmaterials format. Paragrafen ska reglera i vilken form utgivare av forskningsmaterial ska göra handlingar tillgängliga när det är tillåtet att vidareutnyttja dem enligt lagen som föreslås. Forskningsmaterial ska göras tillgängliga i alla redan existerande format och alla redan existerande språkversioner. Forskningsmaterial ska dessutom göras tillgängliga i ett elektroniskt, allmänt använt maskinläsbart format med tillhörande metadata, om det är ändamålsenligt och möjligt utan oskäligt besvär. Bestämmelsen motsvarar den tvingande regleringen

i artikel 5.1 och 5.3 i direktivet om öppna data som ska tillämpas på forskningsdata enligt artikel 10.2. Utgivare av forskningsmaterial ska dock inte vara skyldiga att skapa eller omvandla handlingar utan skyldigheten att göra handlingar tillgängliga ska endast gälla de existerande formaten och språkversionerna av handlingarna. Med maskinläsbart format avses ett filformat vars struktur möjliggör att programmen lätt kan specificera, identifiera och plocka datamängder, enskilda data och deras strukturer ur formatet. Med ett format som används allmänt avses användning av ett filformat eller en filstruktur i enlighet med någon standard som allmänt är i bruk. Med metadata avses data som beskriver datamängder.

Utgivare av forskningsmaterial ska inte ha någon ovillkorlig skyldighet att göra handlingar tillgängliga i det format som paragrafen förutsätter. Man ska inte ha skyldighet att göra handlingar tillgängliga på detta sätt om det inte är ändamålsenligt eller möjligt utan oskäligt besvär. Den prövningsrätt som ska lämnas till aktören grundar sig på artikel 5.3 i direktivet. Paragrafen innebär till exempel inte någon skyldighet att skapa eller omvandla handlingar eller sända utdrag ur dem om det inte är möjligt genom enkla åtgärder och det skulle medföra oskäligt besvär. Båda villkoren ska uppfyllas, med andra ord ska tillgängliggörandet vara ändamålsenligt, men det får inte medföra oskäligt besvär för utgivaren. Att omvandla en handling till en viss form är till exempel inte ändamålsenligt om dess karaktär eller kvaliteten på de data den innehåller skulle innebära att en omvandling väsentligen påverkar möjligheten att utnyttja handlingen eller innehållet. Prövning kan även innebära att en handling görs tillgänglig delvis på det sätt som paragrafen kräver.

Digitalt tillgängliggörande förutsätter att forskningsmaterialet följer FAIR-principen. Med FAIR-principen avses att forskningsmaterialet kan hittas (findable), finns tillgängligt (accessible), är interoperabelt (interoperable) och kan vidareutnyttjas (reusable). Villkoret som gäller forskningsmaterial aktualiseras före materialet tillgängliggörs offentligt. Någon ytterligare skyldighet ställs inte upp i lagen till den delen.

5 §. *Icke-diskriminering och jämlikt bemötande.* I paragrafen ska det föreskrivas om skyldighet för utgivare av forskningsmaterial att bemöta aktörer som utnyttjar handlingar på ett icke-diskriminerande och jämlikt sätt. För användningen av forskningsmaterialet får det endast ställas villkor som är objektiva, proportionerliga, icke-diskriminerande och motiverade av mål av allmänt intresse. Användargrupper som är sinsemellan jämförbara får inte diskrimineras genom villkor för vidareutnyttjande. I paragrafen genomförs den tvingande regleringen i artikel 8.1 och 11.1 som tillämpas på forskningsdata enligt artikel 10.2.

6 §. *Förbud mot exklusiva avtal.* I paragrafen ska det föreskrivas om förbud mot exklusiva avtal, undantag från det och om förfaranden som gäller publicering av avtal. I paragrafen genomförs den tvingande regleringen i artikel 12 som tillämpas på forskningsdata enligt artikel 10.2.

I paragrafens *1 mom.* ska det föreskrivas att avtal eller andra arrangemang mellan utgivare av forskningsmaterial och tredje parter inte får innefatta ensamrätter som begränsar vidareutnyttjande av forskningsmaterialet om det inte är nödvändigt för att tillhandahålla en tjänst av allmänt intresse. Andra arrangemang kan till exempel vara en ensidig rättshandling. Om sådana exklusiva avtal har tagits i bruk för att tillhandahålla en tjänst som tjänar allmänt intresse ska grunderna för beviljandet av dem granskas på nytt regelbundet minst vart tredje år. Om tröskeln för nödvändighet inte längre överskrids vid en förnyad granskning ska exklusiva avtal inte tillåtas.

På lagens tillämpningsområde bör förbudet mot exklusiva avtal tillämpas närmast om avtal och arrangemang om ensamrätter som gäller utnyttjandet finns i samband med forskningsmaterial som gjorts offentligt tillgängliga. Exklusiva avtal kan till exempel komma i fråga i fall där forsk-

ningsaktörer säljer tjänster som utnyttjar offentligt finansierat forskningsmaterial som gjorts offentligt tillgängligt. Användarlicenser för Creative Commons, till exempel kravet på att upphovsmannens namn nämns när material utnyttjas, ska inte vara exklusiva avtal som avses i lagen.

Exklusiva arrangemang enligt 1 mom. ska vara tillåtna om det är nödvändigt för att tillhandahålla tjänster som gäller allmänt intresse. Begreppet tjänst som gäller allmänt intresse är ett vidare begrepp än allmännyttig tjänst i EU-rätten. Ensamrätt för tjänster som gäller allmänt intresse kan i fråga om forskningsmaterial tillgodoses till exempel genom ett forskningsinstituts ensamrätt till forskningsmaterial för att säkerställa forskningsmaterialens kvalitet och tillförlitlighet.

I 2 mom. föreskrivs att exklusiva arrangemang som tillåts enligt 1 mom. ska göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät minst två månader innan de träder i kraft. Det kan till exempel vara fråga om att publicera villkor för ett avtal eller en licens. De slutliga villkoren i sådana avtal eller andra arrangemang ska vara öppna för insyn och göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät.

I 3 mom. ska föreskrivas om ytterligare förutsättningar för att trygga öppenhet och genomskinlighet i fall där avsikten med rättsliga eller praktiska arrangemang de facto är att begränsa eller kan antas begränsa tillgången till forskningsmaterial för vidareutnyttjande utan egentliga exklusiva avtal. Begränsningar ska bedömas i förhållande till andra än de som deltar i arrangemangen. Utgivare av forskningsmaterial ska göra sådana rättsliga eller praktiska arrangemang tillgängliga i ett allmänt datanät minst två månader innan de träder i kraft. Arrangemangens inverkan på tillgången till data ska ses över regelbundet och i varje fall vart tredje år. De slutliga villkoren i sådana arrangemang ska vara offentliga och göras offentligt tillgängliga i ett datanät.

7 §. Ikraftträdande. I paragrafen föreskrivs om lagens ikraftträdande.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I förslaget ingår förslag till bemyndiganden att utfärda förordningar, med stöd av vilka närmare bestämmelser om värdefulla datamängder och tillgången till dem får utfärdas genom förordning av statsrådet. Det föreslås att bemyndigandet tas in i 24 b § 3 mom. i informationshanteringslagen och i 5 § 3 mom. i lagen om vidareutnyttjande av data från företag som producerar vissa offentliga tjänster. Det föreslås att bestämmelser om förteckningen över värdefulla datamängder och tillgången till dessa datamängder utfärdas genom förordning av statsrådet enligt vad som föreskrivs om det i Europeiska unionens lagstiftning och till den del det inte föreskrivs om det i speciallagar. Det föreslås att de grundläggande bestämmelserna om tillgång till värdefulla datamängder ska ingå i paragraferna i fråga. Det är ändamålsenligt att i bestämmelser på lägre nivå än lag föreskriva om närmare definitioner av värdefulla datamängder samt om hurudana praktiska och tekniska arrangemang som ska tillämpas för att göra sådana datamängder tillgängliga.

Enligt det föreslagna bemyndigandet ska statsrådets förordning om värdefulla datamängder basera sig på Europeiska unionens lagstiftning. Den innefattar de delegerade akter om värdefulla dataset kommissionen antagit med stöd av artikel 13 och de genomförandeakter den antagit med stöd av artikel 14 i direktivet om öppna data. Genom delegerade akter kan kommissionen foga nya tematiska kategorier till förteckningen i bilaga I till direktivet och på så sätt utvidga de kategorier av dataset som kan tas in i förteckningen över värdefulla dataset. Genomförandeakterna föreslås gälla närmare definitioner av värdefulla dataset inom de angivna tematiska kate-

gorierna samt arrangemang för offentliggörande och vidareutnyttjande av dem. Trots att en förteckning över värdefulla dataset fastställs i kommissionens genomförandeakter, föreslås det för att göra lagstiftningshelheten tydligare och säkerställa lagstiftningens exakthet att det föreskrivs nationellt om värdefulla datamängder i de speciallagar som gäller dem eller, om sådana bestämmelser saknas, genom förordning av statsrådet. När genomförandeakterna är tillgängliga bör dock förhållandet mellan å ena sidan befullmäktigandet att utfärda förordning och de bestämmelser som utfärdas med stöd av det, å andra sidan kommissionens genomförandeakter, i synnerhet med avseende på unionsrättens företräde.

Det föreslås att bestämmelserna om värdefulla datamängder, och därmed också statsrådets förordning, ska tillämpas på sådana handlingar från myndigheter och vissa offentligt kontrollerade företag som hör till tillämpningsområdet för de föreslagna bestämmelserna. Eftersom det föreslås att förordningen ska utfärdas med iakttagande av innehållet i kommissionens delegerade akt och genomförandeakt, och eftersom förordningen föreslås få konsekvenser för alla förvaltningsområden och vissa offentliga företag, föreslås det att statsrådet bemyndigas att utfärda förordningen. Det kan utfärdas en eller flera förordningar, beroende på innehållet och detaljrikedomen i kommissionens akter samt på hur inverkan på konkurrensen för offentliga företag specifikt beaktas i bestämmelserna på EU-nivå.

Under beredningen av propositionen var det inte ännu möjligt att utarbeta utkast till förordningar. Förordningens innehåll och struktur beror på innehållet i kommissionens genomförandeakter.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagarna träder i kraft den 17 juli 2021. Medlemsstaterna ska senast då sätta i kraft de bestämmelser i lagar och förordningar som är nödvändiga för att följa direktivet om öppna data.

10 Verkställighet och uppföljning

Genomförandet av direktivet stöds av en sakkunnigarbetsgrupp som finansministeriet tillsatt, som också har medverkat vid beredningen av regeringens proposition, samt av Projektet Utnyttja och öppna information som finansministeriet tillsatt. Finansministeriet kommer att informera om ändringarna i lagstiftningen och ordna utbildning om dem.

Sakkunnigarbetsgruppens mandattid löper ut den 31 december 2021, och Projektet Utnyttja och öppna information pågår till den 31 december 2022. Arbetsgruppen och projektet främjar de praktiska arrangemang som förutsätts i direktivet, som underlättar sökning och förvaring av handlingar som kan vidareutnyttjas, samt utvärderar konsekvenserna av kommissionens genomförandeakter om värdefulla dataset. I Projektet Utnyttja och öppna information produceras en verksamhetsmodell för delning av offentlig information, nationella riktlinjer för gränssnitt samt kvalitetskriterier för data som kommer att användas till stöd för verkställigheten. Finansministeriet kommer att bevaka genomförandet av direktivet om öppna data och dess konsekvenser till utgången av 2023.

I enlighet med 10 § i informationshanteringslagen finns i anslutning till finansministeriet en informationshanteringsnämnd med uppgift att främja förfarandena i fråga om informationshantering samt genomförandet av de krav som föreskrivs i informationshanteringslagen. Den uppgiften innefattar också de ändringar i informationshanteringslagen som nu föreslås. Den 23 januari 2020 tillsatte statsrådet en informationshanteringsnämnd för den offentliga förvaltningen för mandatperioden 1.2.2020–31.1.2024.

Enligt artikel 18 i direktivet om öppna data ska kommissionen tidigast den 17 juli 2025 utvärdera direktivet. Kommissionen ska överlämna en rapport om sina viktigaste iakttagelser till Europaparlamentet och till rådet samt till Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med de uppgifter som är nödvändiga för att utarbeta rapporten. Utvärderingen ska särskilt gälla i vilken utsträckning vidareutnyttjandet av handlingar från den offentliga sektorn vilka omfattas av direktivet har ökat, värdefulla datasets konsekvenser, följderna av avgiftsbestämmelserna, vidareutnyttjande av handlingar som innehas av offentliga företag samt forskningsdata, tillgången till och användningen av API:er, samspelet mellan dataskyddsregler och möjligheter till vidareutnyttjande samt ytterligare möjligheter att förbättra den inre marknadens funktion och att stödja ekonomisk utveckling.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Samband med andra propositioner

Inget samband har identifierats mellan denna proposition och andra regeringspropositioner som är under behandling eller under beredning. De förslag till allmänna bestämmelser om värdefulla datamängder som ingår i propositionen beror dock delvis på innehållet i kommissionens genomförandeakter. Dessutom kan nationella datamängder som ska betraktas som värdefulla ingå i datalager eller datamängder som omfattas av speciallagstiftning så att ändringar bör göras också i den speciallagstiftningen. Beroende på tidtabellen för och innehållet i kommissionens genomförandeakter är det möjligt att regeringens proposition måste kompletteras under behandlingen i riksdagen.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Utnyttjande av det nationella handlingsutrymmet

Grundlagsutskottet har fäst vikt vid att det i den mån som EU-lagstiftningen kräver reglering på det nationella planet eller möjliggör sådan tas hänsyn till de krav som de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ställer när det nationella handlingsutrymmet utnyttjas (GrUU 14/2018 rd, GrUU 1/2018 rd, GrUU 25/2005 rd). Grundlagsutskottet har framhållit att det finns anledning att särskilt i fråga om bestämmelser som är av betydelse med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna tydligt klargöra ramarna för det nationella handlingsutrymmet (GrUU 14/2018 rd, GrUU 1/2018 rd, GrUU 26/2017 rd, GrUU 2/2017 rd, GrUU 44/2016 rd). I samband med de föreslagna bestämmelserna finns det skäl att med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna behandla frågor som berör skyddet för privatlivet och personuppgifter, egendomsskyddet, avtalsfriheten och näringsfriheten, bemyndiganden att utfärda förordning, offentlighetsprincipen, myndighetsavgifter, den kommunala självstyrelsen samt vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet.

Utgångspunkten är att de föreslagna bestämmelserna baseras på de minimibestämmelser i direktivet om öppna data som binder medlemsstaterna. I propositionen till exempel inga sådana bestämmelser där det nationella handlingsutrymmet i direktivet utnyttjas i fråga om bestämmelsernas innehåll. Att skyldigheterna enligt direktivet tas in i de befintliga nationella allmänna lagarna, offentlighetslagen och informationshanteringslagen, innebär dock att systematiken och formuleringarna i fråga om direktivets tillämpningsområde inte kan iakttas i detalj. Bestämmelserna om direktivets tillämpningsområde är skrivna ur offentlighetsrättsliga organs organisatoriska perspektiv. Nationellt baseras bestämmelserna om myndighetshandlingars offentlighet delvis också på verksamhetens art, till exempel i fråga om 4 § 2 mom. i offentlighetslagen på utövning

av offentlig makt, oberoende av aktörens organisationsform. Informationshanteringslagens tillämpningsområde baseras delvis på offentlighetslagen och är delvis mer omfattande. Till följd av olika systematik är det utmanande att jämföra tillämpningsområdena för de nationella allmänna lagarna och direktivet. Trots strävan att i bestämmelserna iaktta miniminivån enligt direktivet är det möjligt att bestämmelserna i vissa fall också omfattar sådana aktörer för vilka det inte entydigt krävs i direktivet. Med avseende på genomförandet av direktivet är det dock ändamålsenligt att skyldigheterna enligt direktivet på ett omfattande och konsekvent sätt omfattar sådan verksamhet som nationellt anses vara av myndighetskaraktär.

Skyddet för personuppgifter

Direktivet om öppna data tillämpas inte på handlingar för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt medlemsstaternas bestämmelser om tillgång (artikel 1.2 f). I direktivet preciseras det dessutom att det inte tillämpas på handlingar som med hänsyn till skyddet av personuppgifter är undantagna från tillgång eller för vilka tillgången omfattas av restriktioner enligt bestämmelserna om tillgång (artikel 1.2 h). I fråga om en handling som är tillgänglig enligt det nationella systemet tillämpas direktivet inte på de delar som innehåller personuppgifter vilkas vidareutnyttjande i lag har definierats som oförenligt med lagstiftningen om skydd för enskilda när det gäller behandling av personuppgifter eller som kan skada skyddet för privatlivet och den personliga integriteten, i synnerhet enligt unionens eller den nationella lagstiftningen om skydd för personuppgifter. Direktivet påverkar inte tillämpningen av bestämmelserna i unionsrätten och nationell rätt om skydd av personuppgifter, i synnerhet dataskyddsförordningen och Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation samt motsvarande bestämmelser i nationell rätt (artikel 1.4).

Det är möjligt att tillgången till uppgifter har begränsats i offentlighetslagen och i speciallagar. Enligt nationella bestämmelser lämnas till exempel konfidentiella uppgifter, uppgifter som görs offentliga enligt prövning (9 § 2 mom.) och partsoffentliga uppgifter (11 och 12 §) utanför direktivets tillämpningsområde. I fråga om personuppgifter ingår i 16 § 3 mom. i offentlighetslagen en allmän begränsning av utlämnande av uppgifter ur personregister, men utlämnandet av personuppgifter kan också begränsas i speciallagar. I speciallagar kan det också finnas sådana undantag från den allmänna bestämmelsen i 16 § 3 mom. i offentlighetslagen enligt vilka vissa personuppgifter är accentuerat offentliga och får lämnas ut i större utsträckning. Utlämnandet av personuppgifter kan ha begränsats till enskilda sökningar i enlighet med grundlagsutskottets praxis. Med avseende på skyddet för privatlivet och för personuppgifter är det enligt utskottet av relevans att det i webbaserade personregister av den föreslagna typen inte går att söka uppgifter på stora grupper utan till exempel bara genom enskild sökning (t.ex. GrUU 2/2017 rd, GrUU 32/2008 rd). De bestämmelser som beskrivs ovan innebär en nationell avgränsning av de handlingar på vilka skyldigheterna enligt direktivet tillämpas.

De bestämmelser som föreslås ingå i offentlighetslagen och informationshanteringslagen berör värdefulla dataset samt data som uppdateras ofta eller i realtid. Med beaktande av de begränsningar i tillgången till uppgifter som följer av den nationella lagstiftningen begränsar direktivets tillämpningsområde också i fråga om personuppgifter befogenheten för kommissionen att anta genomförandeakter om värdefulla dataset. De skyldigheter avseende uppgifter som uppdateras ofta eller i realtid om vilka det föreslås bestämmelser i offentlighetslagen och informationshanteringslagen endast ska tillämpas på offentliga handlingar i fråga om uppgifter som inte ingår i en myndighets personregister eller i någon annan sådan handling ur vilken uppgifter endast får lämnas ut på vissa villkor. De föreslagna bestämmelserna i informationshanteringslagen och offentlighetslagen är inte betydelsefulla med avseende på skyddet för personuppgifter.

Den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av vissa offentliga företags data följer också direktivets tillämpningsområde, och det föreslås att lagen inte ska tillämpas på handlingar vilkas tillgänglighet är begränsad i någon annan lag för att skydda personuppgifter. Nationella begränsning av behandling av personuppgifter finns i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Det kan också föreskrivas sektoriellt om begränsning av behandling av personuppgifter. Den föreslagna lagen om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel berör data som forskare eller organisationer som bedriver eller finansierar forskning har gjort offentligt tillgängligt via ett datalager. I detta sammanhang bör det enligt skäl 28 i ingressen till direktivet aspekter vad gäller personlig integritet och skydd av personuppgifter vederbörligen beaktas. Den föreslagna lagen ska endast tillämpas på sådana uppgifter som offentliggjorts på vederbörligt sätt. De föreslagna bestämmelserna bedöms inte som betydelsefulla med avseende på skyddet för personuppgifter.

I avsnitt 4.2.4.3 bedöms propositionens konsekvenser för den nationella säkerheten och dataskyddet. Trots att de föreslagna bestämmelserna avser offentliga uppgifter, kan det i vissa fall genom att kombinera offentliga handlingar vara möjligt att skapa eller få reda på sådana uppgifter som myndigheten inte kunnat känna till eller bedöma när handlingarna överläts. Maskinläsbarhet och en mer omfattande användning av gränssnitt ökar i teorin risken för att uppgifter som kan ha samband också med identifierbara fysiska personer kan bildas genom att uppgifter från offentliga datamängder kombineras. Till den delen kan de föreslagna bestämmelsernas konsekvenser dock betraktas som små, och de risker som identifierats har mer allmänt samband med avancerade metoder för databehandling. Risken med de föreslagna bestämmelserna begränsas också betydligt av bestämmelsernas tillämpningsområde som beskrivs ovan, att skyldigheterna i fråga om gränssnitt endast berör vissa datamängder samt, i fråga om uppgifter som uppdateras ofta, den prövning i enskilda fall som hör samman med skyldigheterna.

Som helhet betraktas de föreslagna bestämmelserna inte som problematiska med avseende på skyddet för personuppgifter.

Den kommunala självstyrelsen och finansieringsprincipen

Enligt 121 § i grundlagen ska kommunernas förvaltning grunda sig på självstyrelse för kommunens invånare. Bestämmelsen baserar sig på grundlagsutskottets etablerade praxis, enligt vilken den kommunala självstyrelsen som tryggas på grundlagens nivå innebär rätten för kommuninvånarna att besluta om sin kommuns förvaltning och ekonomi. Bestämmelser om de allmänna grunderna för kommunernas förvaltning och om uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas enligt 121 § 2 mom. i grundlagen genom lag. Den kommunala självstyrelsen anses också innefatta finansieringsprincipen, enligt vilken det när kommunerna åläggs nya uppgifter också bör sörjas för kommunernas möjligheter att trygga en tillräcklig finansiering för uppgifterna. Enligt 55 § 2 mom. i lagen om statsandel för kommunal basservice är statsandelen för nya och mer omfattande statsandelsåligganden 100 % av de kalkylerade kostnaderna för nya och mer omfattande åligganden, om inte åliggandena minskas i motsvarande utsträckning.

I offentlighetslagen och informationshanteringslagen finns omfattande bestämmelser om kommunernas skyldigheter i fråga om handlingars offentlighet samt hantering och utnyttjande av datamängder. En del av de skyldigheterna baseras på PSI-direktivet. Förslagen i denna proposition om avgiftsfrihet för värdefulla datamängder och publicerade forskningsdata samt om skyldigheten att göra datamängder som är värdefulla eller som uppdateras ofta tillgängliga till exempel via gränssnitt baseras på tvingande bestämmelser i direktivet om öppna data. De berör också en mycket begränsad grupp datamängder. I fråga om uppgifter som uppdateras ofta är prövning i enskilda fall möjlig vid tillämpningen av bestämmelserna, och den tekniska eller

ekonomiska bördan av åtgärderna kan bedömas i förhållande till värdet av att uppgifterna vidareutnyttjas. Vid bedömningen av de föreslagna nya skyldigheterna i förhållande till befintliga bestämmelser i offentlighetslagen och informationshanteringslagen kan de föreslagna bestämmelserna endast anses innebära en liten ökning av kommunernas lagstadgade uppgifter och skyldigheter. Vid bedömningen av propositionens konsekvenser har inga sådana datamängder identifierats som kommunerna ska göra tillgängliga till följd av bestämmelserna om datamängder som uppdateras ofta och som inte redan har öppnats. Vid konsekvensbedömningen har inga kostnader för kommunerna till följd av de förslagen identifierats. Därför betraktas propositionen inte heller som problematisk med avseende på finansieringsprincipen.

Som ovan konstateras, har det dock inte varit möjligt att under beredningen genomföra en omfattande konsekvensbedömning i fråga om värdefulla datamängder. Kostnaderna för avgiftsfriheten för värdefulla datamängder och för att göra dem tillgängliga bör bedömas separat när genomförandeakterna är tillgängliga. Bestämmelsernas konsekvenser bör också bevakas i fråga om uppgifter som uppdateras ofta, till följd av prövningen i enskilda fall som ingår i bestämmelsen.

Egendomsskyddet, avtalsfriheten och näringsfriheten

Egendomsskyddet omfattar inte bara den grundläggande rätten för ägaren att disponera och använda egendomen, utan också rätten att råda över den (GrUU 41/2006 rd, s. 2, GrUU 49/2005 rd s. 2, GrUU 15/2005 rd s. 2). Om man minskar eller begränsar rättigheter som tidigare hörde till äganderätten, ingriper man därmed i egendomen, även om föremålet som utgör objektet för äganderätten i och för sig förblir orört hos innehavaren (RP 309/1993 rd, s. 66). I grundlagsutskottets praxis har det ansetts att om de skyldigheter som ställs upp i lagen gäller börsnoterade bolag eller andra juridiska personer med en avsevärd förmögenhetsmassa är manöverutrymmet med avseende på egendomsskyddet i regel större än om bestämmelserna får mycket direkta konsekvenser för ställningen för de fysiska personerna bakom den juridiska personen (GrUU 9/2008 rd s. 4, GrUU 10/2007 rd s. 2, GrUU 54/2005 rd s. 3, GrUU 32/2004 rd s. 2, GrUU 61/2002 rd s. 3–4, GrUU 34/2000 rd s. 2). Utskottet har också ansett att ju längre en juridisk person står från enskilda individer och analogt ju obetydligare och mer indirekta konsekvenser åtgärderna har för enskilda personers konkreta ekonomiska intressen, desto osannolikare är det att åtgärder mot en juridisk person kan stå i strid med enskilda personers egendomsskydd enligt grundlagen (GrUU 17/1997 rd, s. 3, GrUU 45/1996 rd s. 2).

Avtalsfriheten tryggas inte uttryckligen i grundlagen. Avtalsfriheten får dock ett visst skydd via generalklausulen som tryggar egendomsskyddet i 15 § 1 mom. i grundlagen (RP 309/1993 rd, s. 62, GrUU 15/2004 rd s. 4–5, GrUU 33/1998 rd s. 1).

De föreslagna bestämmelserna om vidareutnyttjande av information från offentliga företag har betydelse för egendomsskyddet. I lagförslaget ingår bestämmelser som begränsar möjligheterna att ta ut avgifter för utnyttjandet av sådan information som enligt dem får vidareutnyttjas. De avgifter som tas ut bör begränsas till kostnaderna för företaget samt en skälig avkastning. Bestämmelserna har betydelse också med avseende på avtalsfriheten, eftersom de förutsätter jämlikt bemötande samt begränsar möjligheterna att sluta exklusiva avtal. Bestämmelserna tillämpas dock endast på sådana företag i vilka offentliga samfund utövar bestämmande inflytande och som verkar under allmän serviceskyldighet inom vissa branscher som omfattas av upphandlingsbestämmelserna. Vidare tillämpas bestämmelserna endast på sådana handlingar som produceras som en del av verksamheten enligt den allmänna serviceskyldigheten och för vilkas del företaget redan har tillåtit utnyttjande för kommersiella eller andra syften. Bestämmelserna be-

rör inte egendomsskyddets kärnområde, och deras syfte är att trygga ett vidare samhälleligt utnyttjande av data som produceras i samband med offentliga tjänster. Eftersom det är fråga om företag i vilka offentliga sektorn utövar bestämmande inflytande, kan bestämmelsernas konsekvenser för privatpersoners ekonomiska rättigheter betraktas som mycket små och indirekta. De föreslagna bestämmelserna är inte problematiska med avseende på egendomsskyddet enligt grundlagen.

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Dessutom stadfäster stadgandet principen om företagandets frihet, eftersom yrke och näring uttryckligen nämns som medel att skaffa utkomst (RP 309/1993 rd, s. 71). De föreslagna bestämmelsernas syfte är också att främja näringsfriheten genom att offentlig information görs tillgänglig för kommersiellt bruk.

Bemyndiganden att utfärda förordning

Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen kan republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Genom lag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag. Utifrån 80 § i grundlagen har det i grundlagsutskottets praxis ställts krav på att bestämmelser om bemyndiganden att utfärda förordning ska vara exakta och noggrant avgränsade (t.ex. GrUU 38/2013 rd). Utskottet har betonat att när bestämmelser endast kan utfärdas med stöd av en lagstadgad fullmakt, och att bemyndigande att utfärda förordning inte kan ges i ärenden som enligt grundlagen ska föreskrivas genom lag, måste ett bemyndigande att utfärda förordning som tas in i lagen formuleras så att innehållet i bemyndigandet tydligt framgår av lagen och att det avgränsas tillräckligt noggrant (t.ex. GrUU 26/2017 rd). Utifrån 80 § i grundlagen är det väsentligt att det finns tillräckligt uttömmande grundläggande bestämmelser i lag om det som ska regleras och att ett bemyndigande i regel bör placeras i samband med den grundläggande bestämmelsen (GrUU 10/2016 rd och GrUU 49/2014 rd). Grundlagsutskottet har dessutom upprepade gånger påpekat att bestämmelserna i grundlagen under alla omständigheter direkt begränsar tolkningen av bemyndigandebestämmelserna och innehållet i de bestämmelser som utfärdas med stöd av bemyndigandena. Därmed går det inte att genom förordning utfärda allmänna rättsregler om frågor som hör till området för lag (t.ex. GrUU 10/2014 rd, s. 3/I, GrUU 58/2010 rd s. 3/I och GrUU 44/2010 rd s. 4/II).

Bland lagförslagen som ingår i propositionen ingår i 5 § 3 mom. i lagen om vidareutnyttjande av vissa offentliga företags data och i 24 b § 3 mom. i informationshanteringslagen bemyndiganden att utfärda förordningar om värdefulla datamängder. Det föreslås att närmare bestämmelser om värdefulla datamängder och tillgängligheten för dem ska utfärdas genom förordning av statsrådet enligt vad som föreskrivs om dem i Europeiska unionens lagstiftning. Det föreslås att de grundläggande bestämmelserna om tillgång till värdefulla datamängder ska ingå i paragraferna i fråga.

Grundlagsutskottet har framhållit att bestämmelser om genomförande av EU-rätt t.ex. måste uppfylla de allmänna kraven på att bestämmelser som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara exakta och noga avgränsade och på god lagskrivning (se GrUU 5/2013 rd, s. 2, GrUU 9/2004 rd, s. 2–3, och GrUU 50/2006 rd, s.2). Dessutom har utskottet ansett att det bland annat på grund av de här kraven är nödvändigt att EU-rättsakter som kräver nationella genomförandeåtgärder huvudsakligen införlivas med den nationella lagstiftningen genom nationella bestämmelser som i sak motsvarar EU-rättsakterna (GrUU 5/2013 rd, s. 2, GrUU

50/2006 rd, s. 2/II). Utskottet anser att hänvisningstekniken bör undvikas när det gäller att genomföra direktiv (GrUU 5/2013 rd, s. 2). Ett särskilt problem med hänvisningstekniken är att hänvisningen är dynamisk, alltså också syftar till att så att säga på förhand genomföra framtida EU-bestämmelser, i praktiken ändringar som framöver kommer att göras i bilagorna till direktivet (GrUU 5/2013, s. 2).

Till den del det inte föreskrivs om värdefulla datamängder i speciallagar som berör dem är det för att säkerställa exakta och noga avgränsade bestämmelser nödvändigt att också föreskriva nationellt om den lista som ingår i kommissionens genomförandeakter. På så sätt kan det för att förtydliga författningshelheten och på ett sätt som passar in i den nationella författningskontexten specificeras vilka datamängder som omfattas av bestämmelserna om värdefulla datamängder. Ytterligare föreslås det att det genom förordning ska föreskrivas om hurudana praktiska och tekniska arrangemang som ska iakttas för att göra sådana datamängder tillgängliga. Enligt det föreslagna bemyndigandet ska dock statsrådets förordning om värdefulla datamängder basera sig på Europeiska unionens lagstiftning. Den innefattar de delegerade akter om värdefulla dataset kommissionen antagit med stöd av artikel 13 och de genomförandeakter den antagit med stöd av artikel 14 i direktivet om öppna data. Genom en sådan lagstiftningsteknik säkerställs det att eventuella framtida ändringar i de delegerade akterna eller genomförandeakterna genomförs nationellt på behörigt sätt med särskilda genomförandeåtgärder. Genom den lösningen säkerställs det också att de närmare bestämmelserna om värdefulla datamängder också offentliggörs officiellt på nationell nivå. Bemyndigandet att utfärda förordning kan därför betraktas som exakt och noga avgränsad. Förordningens innehåll härleds antagligen nästan direkt ur EU-bestämmelserna, men detaljnivån i kommissionens genomförandeakter och deras förhållande till de nationella bestämmelserna om datamängder är avgörande också för innehållet i statsrådets förordning. När genomförandeakterna är tillgängliga bör dock förhållandet mellan å ena sidan befullmäktigandena att utfärda förordning och de bestämmelser som utfärdas med stöd av dem, å andra sidan kommissionens genomförandeakter, i synnerhet med avseende på unionsrättens företräde.

Andra frågor av betydelse med avseende på grundlagen

Bestämmelserna i lagförslag 2 i propositionen behöver bedömas utifrån offentlighetsprincipen enligt 12 § 2 mom. i grundlagen. De ändringar som föreslås i offentlighetslagen berör rätten att få kopior i elektroniskt format av offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta eller i realtid samt avgiftsfrihet för värdefulla datamängder. Genom de bestämmelserna begränsas inte rätten till information enligt offentlighetsprincipen. Rätten att sända och ta emot uppgifter är också en grundläggande fri- och rättighet, som ingår i yttrandefriheten och offentlighetsprincipen enligt 12 § i grundlagen. I skäl 5 i ingressen till direktivet om öppna data sägs det att Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna föreskriver att var och en har rätt till yttrandefrihet, vilket innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Tillgången till öppna data via gränssnitt och möjligheten att utnyttja datamängder är viktiga metoder för att fullgöra rätten att få information i ett digitalt samhälle.

Informationshanteringslagen tillämpas på riksdagens ämbetsverk, offentlighetsrättsliga inrättningar som underlyder riksdagen (Finlands Bank och Folkpensionsanstalten) samt universiteten. Ändringarna i lagen är därför betydelsefulla ur ett grundlagsperspektiv med tanke på de organisationernas statsförfattningsrättsliga ställning. De ändringar som föreslås i lagen berör dock endast värdefulla datamängder och uppgifter som uppdateras ofta eller i realtid. Också det bemyndigande att utfärda förordning som föreslås i informationshanteringslagen berör värdefulla data-

mängder, och dess syfte är att så tydligt som möjligt införliva innehållet i kommissionens genomförandeakter i de nationella bestämmelsernas systematik. Ändringarna påverkar inte organisationernas ställning, och de baserar sig på tvingande bestämmelserna i direktivet.

Enligt 81 § i grundlagen utfärdas bestämmelser om avgifter samt de allmänna grunderna för storleken av avgifter för de statliga myndigheternas tjänsteåtgärder, tjänster och övriga verksamhet genom lag. Utifrån 81 § i grundlagen har en viktig skillnad mellan skatter och avgifter ansetts vara att avgifter utgör vederlag (RP 1/1998 rd, s. 135). Med avgifter avses ersättningar eller vederlag för statens tjänsteåtgärder, tjänster eller verksamhet i övrigt. I propositionen ingår bestämmelser om avgiftsfrihet för information från statliga myndigheter i fråga om värdefulla datamängder eller forskningsmaterial som myndigheter offentliggör. Bestämmelserna baserar sig på tvingande bestämmelser i direktivet, och det föreslås bestämmelser i lag om avgiftsfriheten.

Enligt 16 § 3 mom. i grundlagen är vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad. Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggas också genom universitetens självstyrelse som tryggas i grundlagen (RP 1/1998 rd s. 178, RP 309/1993 rd s. 64, GrUU 15/2009 rd s. 2, GrUU 11/2009 rd s. 2, GrUU 13/2006 rd s. 2, GrUU 19/2004 rd s. 3). Det lagförslag som ingår i propositionen främjar vetenskapens frihet genom att möjliggöra ett mer vidsträckt utnyttjande av forskningsmaterial. De föreslagna bestämmelserna ska dock endast tillämpas på forskningsmaterial som finansieras med offentliga medel och som redan gjorts allmänt tillgängligt via datalager, och berör tillgängligheten och formaten för samt villkoren för vidareutnyttjande av sådan information. De anses därför inte begränsa universitetens självstyrelse eller vetenskapens frihet.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Eftersom det i Europaparlamentets och rådets direktiv om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn ingår bestämmelser som föreslås bli genomförda genom lag, föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019) 1 §
2 mom.,
ändras 3 § 4 mom., 10 § 1 mom. 1 punkten och 19 § 2 mom. samt
fogas till lagen nya 24 a och 24 b § som följer:

3 §

Lagens tillämpningsområde och begränsningar av det

Bestämmelserna i 4 kap. samt 22–24 och 25–27 § ska tillämpas på privatpersoner, privaträttsliga sammanslutningar och sådana offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter till den del dessa sköter offentliga förvaltningsuppgifter. På privatpersoner, privaträttsliga sammanslutningar och sådana offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter tillämpas dessutom vad som föreskrivs i 4 och 28 § när de utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller när det särskilt föreskrivs att den lagen ska tillämpas på deras verksamhet. Vidare tillämpas vad som föreskrivs i 19 § 2 mom. samt i 24 a och 24 b § i denna lag på privaträttsliga sammanslutningar och sådana offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter när de utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

10 §

Den offentliga förvaltningens informationshanteringsnämnd

I anslutning till finansministeriet finns en informationshanteringsnämnd för den offentliga förvaltningen (*informationshanteringsnämnden*) med uppgift att

1) bedöma hur statliga ämbetsverk och inrättningar samt kommuner och samkommuner genomför och iakttar 4 § 2 mom., 5, 19, 22–24, 24 a, 24 b och 28 § samt 6 kap.,

5 kap.

Skapande och elektronisk överföring av informationsmaterial

19 §

Omvandling av informationsmaterial till elektroniskt format och materialens tillgänglighet

Med beaktande av vad som särskilt föreskrivs om rätten till information och om skydd för personuppgifter, ska myndigheten se till att informationsmaterialet är tillgängligt och att materialet med tillhörande metadata kan utnyttjas i ett allmänt maskinläsbart format, om materialet kan omvandlas direkt från originalformatet till maskinläsbart format. Värdefulla datamängder som avses i 24 b § 1 mom. ska finnas tillgängliga i maskinläsbart format.

24 a §

Tillgång till information som uppdateras ofta

I 16 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet avsedd information som ska lämnas ut ur sådana offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta eller i realtid ska på begäran finnas tillgänglig med hjälp av tekniska gränssnitt genast efter att informationen har samlats in och vid behov som en bulknedladdning.

Om det av ekonomiska eller tekniska orsaker medför oskäligt besvär för myndigheten att iaktta 1 mom., ska informationen finnas tillgänglig inom en sådan tidsfrist eller med sådana temporära tekniska begränsningar som inte i onödan försvårar utnyttjandet av den.

24 b §

Tillgång till värdefulla datamängder

Med *värdefulla datamängder* avses datamängder om vars tillgänglighet det på grund av deras ekonomiska eller sociala betydelse föreskrivs i de genomförandeakter som avses i artikel 14.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information.

Värdefulla datamängder, som den som får informationen enligt vad som särskilt föreskrivs i lag har rätt att få och rätt att behandla, ska på begäran finnas tillgängliga med hjälp av tekniska gränssnitt. Informationen ska vid behov även finnas tillgänglig som en bulknedladdning.

Närmare bestämmelser om förteckningen över värdefulla datamängder och tillgången till dessa datamängder utfärdas enligt vad som föreskrivs om dem i Europeiska unionens lagstiftning genom förordning av statsrådet, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 16 och 34 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) 16 § 2 mom. och 34 § 1 mom. 5 punkten, sådana de lyder, 16 § 2 mom. i lag 385/2007 och 34 § 1 mom. 5 punkten i lag 495/2005, och
fogas till 34 § 1 mom., sådant det lyder i lag 495/2005, en ny 6 punkt som följer:

16 §

Hur en handling skall lämnas ut

Av de offentliga uppgifterna i ett beslutsregister som förs av en myndighet med hjälp av automatisk databehandling har man rätt att få en kopia i form av en teknisk upptagning eller annars i elektronisk form, om inte något annat följer av särskilda skäl. På samma sätt har man rätt att få en kopia i elektronisk form av sådana offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta eller i realtid, om informationen till innehållet ändras eller föråldras snabbt och den inte ingår i en myndighets personregister eller någon annan sådan handling ur vilken information får lämnas ut endast under vissa förutsättningar. Utlämnande av uppgifter i elektronisk form eller som en teknisk upptagning ur en annan offentlig handling beror på myndighetens prövning, om inte något annat föreskrivs. Kopior av videoinspelningar eller andra motsvarande upptagningar som en myndighet gjort av förhör eller motsvarande händelser där någon hörs får dock lämnas ut endast om den person som hörs i upptagningen samtycker eller om det med hänsyn till upptagningens innehåll är uppenbart att utlämnandet av kopian inte innebär en kränkning av den hördas personliga integritet.

34 §

Avgifter

För utlämnande av en handling med stöd av 9 och 11 § tas ingen avgift ut när

5) lämnandet av den begärda handlingen ingår i myndighetens skyldighet att ge råd, höra eller informera,

6) det gäller värdefulla datamängder som avses i 24 b 1 mom. i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om vidareutnyttjande av data som innehåller av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på företag där offentliga samfund har bestämmande inflytande och som är verksamma

- 1) inom sektorer som anges i 6–9 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (1398/2016),
- 2) på det sätt som avses i artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1370/2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1191/69 och (EEG) nr 1107/70,
- 3) som lufttrafikföretag som fullföljer allmän trafikplikt enligt artikel 16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen, eller
- 4) som rederier som fullföljer allmän trafikplikt enligt artikel 4 i rådets förordning (EEG) 3577/92 om tillämpning av principen om frihet att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet inom medlemsstaterna (cabotage).

Ett företag anses stå under bestämmande inflytande av ett offentligt samfund när det offentliga samfundet ensamt eller tillsammans med andra offentliga samfund har bestämmande inflytande som avses i 1 kap. 5 § eller 6 § 2 mom. i bokföringslagen (1336/1997) i företaget eller när offentliga samfund annars direkt eller indirekt kan utöva bestämmande inflytande över företaget på grund av ägarförhållanden, finansiellt deltagande eller de regler som tillämpas i fråga om företaget.

2 §

Handlingar

Denna lag tillämpas på i 1 § avsedda företags handlingar vars produktion utgör en del av sådana tjänster inom en i 1 § 1 mom. avsedd sektor som en myndighet anser vara allmännyttiga och i fråga om vilka det därför genom lag eller förordning eller på något annat för företaget bindande sätt har uppställts särskilda skyldigheter som gäller offentliga tjänster.

Denna lag tillämpas inte på

- 1) handlingar som har direkt koppling till verksamhet som på det sätt som avses i 10 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (1398/2016) har fastställts vara direkt konkurrensutsatt på marknader med fritt tillträde,
- 2) handlingar som är myndighetshandlingar enligt 5 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999),
- 3) handlingar till vilka tredje parter innehar industriella rättigheter eller upphovsrätt,

4) handlingar vilkas tillgänglighet är begränsad i någon annan lag för att skydda affärshemligheter, statens säkerhet eller personuppgifter eller av någon annan motsvarande orsak.

Med *handling* avses i denna lag utom en framställning i skrift eller bild även ett meddelande som avser ett visst objekt eller ärende och uttrycks i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vilket kan uppfattas endast med hjälp av automatisk databehandling eller en ljud- eller bildåtergivningsanordning eller något annat hjälpmedel.

3 §

Vidareutnyttjande av handlingar

Ett företag som för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål tillåter användning av en handling som det innehar, eller som enligt lagstiftning, internationella avtal, en myndighets föreskrift eller föreläggande eller av någon annan för företaget förpliktande anledning måste tillåta sådan användning av en handling som det innehar, ska iaktta vad som i denna lag föreskrivs om villkor för användning av handlingar och handlingars tillgänglighet.

4 §

Hur handlingar ska lämnas ut

Handlingar ska vara tillgängliga i alla redan existerande filformat och alla redan existerande språkversioner. Handlingar ska dessutom finnas tillgängliga i ett elektroniskt, allmänt använt maskinläsbart format med tillhörande metadata, om det är ändamålsenligt och möjligt utan oskäligt besvär.

5 §

Tillgång till värdefulla datamängder

Med *värdefulla datamängder* avses datamängder om vars tillgänglighet det på grund av deras ekonomiska eller sociala betydelse föreskrivs i de genomförandeakter som avses i artikel 14.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn.

Värdefulla datamängder ska på begäran finnas tillgängliga i maskinläsbart format, med hjälp av tekniska gränssnitt. Om det behövs, ska dessa data också finnas tillgängliga som en bulknedladdning.

Närmare bestämmelser om värdefulla datamängder och tillgången till dem utfärdas enligt vad som föreskrivs om dem i Europeiska unionens lagstiftning genom förordning av statsrådet, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag.

6 §

Tillgång till data som uppdateras ofta

Data ska på begäran finnas tillgängliga med hjälp av tekniska gränssnitt, genast efter att de har samlats in och vid behov som en bulknedladdning, om det är fråga om information som

- 1) uppdateras ofta eller i realtid, och
- 2) till innehållet ändras eller föråldras snabbt.

Om det av ekonomiska eller tekniska orsaker medför oskäligt besvär för ett företag att iaktta 1 mom., ska data finnas tillgängliga inom en sådan tidsfrist eller med sådana temporära tekniska begränsningar som inte i onödan försvårar utnyttjandet av informationen.

7 §

Avgifter

Företag ska fastställa de avgifter som eventuellt tas ut för utlämnande av handlingar eller för att hålla dem tillgängliga så att de inkomster som avgifterna ger inte under räkenskapsåret överstiger det totala beloppet av kostnader för insamling, produktion, kopiering, distribution och lagring av data i handlingarna med tillägg av en skälig vinst. En skälig vinst fastställs som en procentandel av de kostnader som uppkommit och får högst utgöra beloppet av den fasta räntan för Europeiska centralbankens huvudsakliga refinansieringstransaktioner ökat med fem procentenheter.

Om det för att utlämna eller hålla en handling tillgänglig krävs skydd av affärshemligheter eller behandling av handlingen så att den inte innehåller personuppgifter som avses i artikel 4.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), kan företaget lägga kostnaderna för dessa åtgärder till de kostnader som avses i 1 mom.

Värdefulla datamängder som avses i 5 § ska vara tillgängliga avgiftsfritt.

Företag ska i förväg i ett allmänt datanät offentliggöra de faktiska beloppen av och grunderna för avgifter som tas ut för utlämnande av handlingar och för att de finns tillgängliga, om inte sådant offentliggörande anses uppenbart onödigt.

8 §

Icke-diskriminering och jämlikt bemötande

Företag ska behandla användarna av handlingar som företagen innehar på ett jämlikt sätt. Ett företag får ställa endast sådana villkor för användningen av handlingar som är objektiva, proportionerliga, icke-diskriminerande och motiverade av mål av allmänt intresse.

9 §

Exklusiva avtal

Avtal eller andra arrangemang mellan företag och tredje parter får inte innefatta ensamrätter som begränsar vidareutnyttjande av handlingar, om inte det är nödvändigt för att tillhandahålla en tjänst som är av allmänt intresse. Grunderna för beviljande av ensamrätt ska ses över regelbundet minst vart tredje år.

Exklusiva arrangemang som avses i 1 mom. ska göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät minst två månader innan de träder i kraft. De slutliga villkoren i dessa avtal eller andra arrangemang ska göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät.

Företag ska göra rättsliga eller praktiska arrangemang som, utan att innefatta ensamrätter, syftar till eller kan antas leda till begränsad tillgänglighet för vidareutnyttjande av handlingar för andra aktörer än de parter som deltar i arrangemanget, tillgängliga i ett allmänt datanät. Dessa rättsliga eller praktiska arrangemang ska göras tillgängliga i datanätet minst två månader innan de träder i kraft. Företaget ska regelbundet och i varje fall vart tredje år se över sådana rättsliga eller praktiska arrangemangs inverkan på tillgången till data. De slutliga villkoren i sådana arrangemang ska vara offentliga och företaget ska göra dem offentligt tillgängliga i datanätet.

10 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

11 §

Övergångsbestämmelser

Exklusiva arrangemang som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag, och på vilka undantaget enligt 9 § 1 inte kan tillämpas, upphör att gälla när avtalen i fråga löper ut och i varje fall senast den 17 juli 2049.

4.

Lag

om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på forskningsmaterial som är offentligt finansierat och som forskare, organisationer som bedriver forskning eller organisationer som finansierar forskning har gjort offentligt tillgängligt via ett datalager.

Denna lag tillämpas inte på handlingar som omfattas av tredje parter industriella rättigheter eller upphovsrätter eller som innehas av andra kulturinstitutioner än bibliotek, högskolornas bibliotek inbegripna, museer eller arkiv.

På myndighetshandlingar som avses i 5 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) tillämpas vad som föreskrivs i den lagen och i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019), dock så att på avgiftsfrihet för forskningsmaterial tillämpas vad som föreskrivs i 3 § 2 mom. i denna lag.

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 1) *forskningsmaterial* handlingar i digital form som inte är vetenskapliga publikationer men som är sammanställda eller producerade i samband med vetenskaplig forskning och som används som bevis i forskningsprocesser eller som i forskarsamfundet anses allmänt behövliga för att validera forskningsresultat,
- 2) *handling* en framställning i skrift eller bild samt ett meddelande som avser ett visst objekt eller ärende och uttrycks i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vilket kan uppfattas endast med hjälp av automatisk databehandling eller en ljud- eller bildåtergivningsanordning eller något annat hjälpmedel,
- 3) *utgivare av forskningsmaterial* sådana forskare, organisationer som bedriver forskning och organisationer som finansierar forskning som har gjort forskningsmaterial offentligt tillgängliga.

3 §

Vidareutnyttjande av forskningsmaterial

Utgivare av forskningsmaterial ska tillåta användning av materialet för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål.

Användningen av forskningsmaterial ska vara avgiftsfri.

4 §

Forskningsmaterials format

Utgivare av forskningsmaterial ska göra forskningsmaterialet tillgängligt i alla redan existerande format och alla redan existerande språkversioner. Forskningsmaterial ska dessutom göras tillgängliga i ett elektroniskt, allmänt använt maskinläsbart format med tillhörande metadata, om det är ändamålsenligt och möjligt utan oskäligt besvär.

5 §

Icke-diskriminering och jämlikt bemötande

Utgivare av forskningsmaterial ska behandla användarna av forskningsmaterialet på ett jämlikt sätt. Villkoren för användningen av forskningsmaterialet ska vara objektiva, proportionerliga, icke-diskriminerande och motiverade av mål av allmänt intresse.

6 §

Förbud mot exklusiva avtal

Avtal eller andra arrangemang mellan utgivare av forskningsmaterial och tredje parter får inte innefatta ensamrätter som begränsar vidareutnyttjande av forskningsmaterialet, om inte det är nödvändigt för att tillhandahålla en tjänst som är av allmänt intresse. Grunderna för beviljande av ensamrätt ska ses över regelbundet minst vart tredje år.

Exklusiva arrangemang som avses i 1 mom. ska göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät minst två månader innan de träder i kraft. De slutliga villkoren i dessa avtal eller andra arrangemang ska göras offentligt tillgängliga i ett allmänt datanät.

Utgivare av forskningsmaterial ska göra rättsliga eller praktiska arrangemang som, utan att innefatta ensamrätter, syftar till eller kan antas leda till begränsad tillgänglighet för vidareutnyttjande av forskningsmaterial för andra aktörer än de parter som deltar i arrangemanget, tillgängliga i ett allmänt datanät. Dessa rättsliga eller praktiska arrangemang ska göras tillgängliga i datanätet minst två månader innan de träder i kraft. Sådana rättsliga eller praktiska arrangemangs inverkan på tillgången till data ska ses över regelbundet och i varje fall vart tredje år. De slutliga villkoren i sådana arrangemang ska vara offentliga och de ska göras offentligt tillgängliga i ett datanät.

7 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 6 maj 2021

RP 74/2021 rd

Statsminister

Sanna Marin

kommunminister Sirpa Paatero

1.

Lag

om ändring av lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019) 1 § 2 mom.,
ändras 3 § 4 mom., 10 § 1 mom. 1 punkten och 19 § 2 mom. samt
fogas till lagen nya 24 a och 24 b § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Lagens syfte

(upphävs)

Genom denna lag genomförs till vissa delar Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/37/EU om ändring av direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn.

3 §

Lagens tillämpningsområde och begränsningar av det

3 §

Lagens tillämpningsområde och begränsningar av det

Bestämmelserna i 4 kap. och 22–27 § ska tillämpas på privatpersoner, sammanslutningar och offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter till den del som de sköter offentliga förvaltningsuppgifter. På privatpersoner, sammanslutningar och offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter tillämpas dessutom det som föreskrivs i 4 och 28 § när de utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller när det särskilt föreskrivs att den lagen ska tillämpas på deras verksamhet.

Bestämmelserna i 4 kap. *samt* 22–24 och 25–27 § ska tillämpas på privatpersoner, *privaträttsliga* sammanslutningar och *sådana* offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter till den del *dess*a sköter offentliga förvaltningsuppgifter. På privatpersoner, *privaträttsliga* sammanslutningar och *sådana* offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter tillämpas dessutom *vad* som föreskrivs i 4 och 28 § när de utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller när det särskilt föreskrivs att den lagen ska tillämpas på deras verksamhet. *Vidare tillämpas vad som föreskrivs i 19 § 2 mom. samt i 24 a och 24 b § i denna lag på privaträttsliga samman-*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

slutningar och sådana offentligrättsliga samfund som inte är myndigheter när de utövar offentlig makt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

10 §

Den offentliga förvaltningens informationshanteringsnämnd

I anslutning till finansministeriet finns en informationshanteringsnämnd för den offentliga förvaltningen (informationshanteringsnämnden) med uppgift att

1) bedöma hur statliga ämbetsverk och inrättningar samt kommuner och samkommuner genomför och iakttar 4 § 2 mom., 5, 19, 22–24 och 28 § samt 6 kap.,

10 §

Den offentliga förvaltningens informationshanteringsnämnd

I anslutning till finansministeriet finns en informationshanteringsnämnd för den offentliga förvaltningen (informationshanteringsnämnden) med uppgift att

1) bedöma hur statliga ämbetsverk och inrättningar samt kommuner och samkommuner genomför och iakttar 4 § 2 mom., 5, 19, 22–24, 24 a, 24 b och 28 § samt 6 kap.,

5 kap.

Skapande och elektronisk överföring av informationsmaterial

19 §

Omvandling av informationsmaterial till elektroniskt format och materialens tillgänglighet

Med beaktande av vad som särskilt föreskrivs om rätten till information och om skydd för personuppgifter, ska myndigheten ombesörja att informationsmaterialet är tillgängligt och att materialet inklusive beskrivningsuppgifter kan utnyttjas i ett allmänt maskinläsbart format, om materialet direkt från originalformatet *kan omvandlas* till maskinläsbart format.

5 kap.

Skapande och elektronisk överföring av informationsmaterial

19 §

Omvandling av informationsmaterial till elektroniskt format och materialens tillgänglighet

Med beaktande av vad som särskilt föreskrivs om rätten till information och om skydd för personuppgifter, ska myndigheten *se till* att informationsmaterialet är tillgängligt och att materialet *med tillhörande metadata* kan utnyttjas i ett allmänt maskinläsbart format, om materialet *kan omvandlas* direkt från originalformatet till maskinläsbart format. *Värdefulla datamängder som avses i 24 b § 1 mom. ska finnas tillgängliga i maskinläsbart format.*

24 a §

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Tillgänglighet till information som uppdateras ofta.

I 16 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet avsedd information som ska lämnas ut ur sådana offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta eller i realtid ska på begäran finnas tillgänglig med hjälp av tekniska gränssnitt genast efter att informationen har samlats in och vid behov som en bulknedladdning.

Om det av ekonomiska eller tekniska orsaker medför oskäligt besvär för myndigheten att iaktta 1 mom., ska informationen finnas tillgänglig inom en sådan tidsfrist eller med sådana temporära tekniska begränsningar som inte i onödan försvårar utnyttjandet av den.

24 b §

Tillgänglighet till värdefulla datamängder

Med värdefulla datamängder avses datamängder om vars tillgänglighet det på grund av deras ekonomiska eller sociala betydelse föreskrivs i de genomförandeakter som avses i artikel 14.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information.

Värdefulla datamängder, som den som får informationen enligt vad som särskilt föreskrivs i lag har rätt att få och rätt att behandla, ska på begäran finnas tillgängliga med hjälp av tekniska gränssnitt. Informationen ska vid behov även finnas tillgänglig som en bulknedladdning.

Närmare bestämmelser om förteckningen över värdefulla datamängder och tillgången till dessa datamängder utfärdas enligt vad som föreskrivs om dem i Europeiska unionens lagstiftning genom förordning av statsrådet, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 16 och 34 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) 16 § 2 mom. och 34 § 1 mom. 5 punkten, sådana de lyder, 16 § 2 mom. i lag 385/2007 och 34 § 1 mom. 5 punkten i lag 495/2005, och
fogas till 34 § 1 mom., sådant det lyder i lag 495/2005, en ny 6 punkt. som följer:

Gällande lydelse

16 §

Hur en handling skall lämnas ut

Av de offentliga uppgifterna i ett beslutsregister som förs av en myndighet med hjälp av automatisk databehandling har man rätt att få en kopia i form av en teknisk upptagning eller annars i elektronisk form, om inte särskilda skäl talar för något annat. Utlämnande av uppgifter i motsvarande form ur en annan offentlig handling beror på myndighetens prövning, om inte något annat föreskrivs. Kopior av videoinspelningar eller andra motsvarande upptagningar som en myndighet gjort vid förhör eller motsvarande händelser där någon hörs får dock lämnas ut endast om den person som hörs i upptagningen samtycker eller om det med hänsyn till upptagningens innehåll är uppenbart att utlämnandet av kopian inte innebär en kränkning av den hördas personliga integritet.

Föreslagen lydelse

16 §

Hur en handling skall lämnas ut

Av de offentliga uppgifterna i ett beslutsregister som förs av en myndighet med hjälp av automatisk databehandling har man rätt att få en kopia i form av en teknisk upptagning eller annars i elektronisk form, om inte *något annat följer av särskilda skäl. På samma sätt har man rätt att få en kopia i elektronisk form av sådana offentliga handlingar i elektronisk form som uppdateras ofta eller i realtid, om informationen till innehållet ändras eller föråldras snabbt och den inte ingår i en myndighets personregister eller någon annan sådan handling ur vilken information får lämnas ut endast under vissa förutsättningar.* Utlämnande av uppgifter i elektronisk form eller som en teknisk upptagning ur en annan offentlig handling beror på myndighetens prövning, om inte något annat föreskrivs. Kopior av videoinspelningar eller andra motsvarande upptagningar som en myndighet gjort av förhör eller motsvarande händelser där någon hörs får dock lämnas ut endast om den person som hörs i upptagningen samtycker eller om det med hänsyn till upptagningens innehåll är uppenbart att utlämnandet av kopian inte innebär en kränkning av den hördas personliga integritet.

Gällande lydelse

34 §

Avgifter

För utlämnande av en handling med stöd av 9 och 11 § tas ingen avgift ut när

5) lämnandet av den begärda handlingen ingår i myndighetens skyldighet att ge råd, höra eller informera.

Föreslagen lydelse

34 §

Avgifter

För utlämnande av en handling med stöd av 9 och 11 § tas ingen avgift ut när

5) lämnandet av den begärda handlingen ingår i myndighetens skyldighet att ge råd, höra eller informera,

6) det gäller värdefulla datamängder som avses i 24 b 1 mom. i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen.

Denna lag träder i kraft den 2021.